

KIBRIS DERGİSİ

Journal of Cyprus

SAYI / ISSUE 14 - HAZİRAN / JUNE 2024

Kıbrıs Dergisi | Journal of Cyprus
Sayı/Issue:14 (Haziran / June 2024)

Kıbrıs Dergisi

e-ISSN 3023-8455

Haziran-2024/June-2024
SAYI: 14 / ISSUE: 14

YAYINCI/ PUBLISHER

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi-Bölge Çalışmaları Enstitüsü/ Social Sciences University of Ankara Institute for Area Studies

DERGİ ESKİ ADI PREVIOUS TITLE

Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi	Founded in 2016 as Journal of Cyprus Studies and Reviews
Yayımlanan Sayılar:	Year Range of Publication with Former Title:
Yıl 2016- 2023, Sayı: 1-12	2016-2023, Issue: 1 – Issue: 12
Önceki e-ISSN: 2587-1129	Former e-ISSN: 2587-1129

KAPSAM/SCOPE

Kıbrıs, Sosyal Bilimler/Cyprus, Social Science

PERİYOT/ PERIOD

Kıbrıs Dergisi yılda iki defa yayımlanan hakemli akademik bir dergidir./ Journal of Cyprus is a peer-reviewed academic journal published twice a year.

Yılda 2 Sayı (30 Haziran & 31 Aralık)/Biannually (30 June & 31 December)

YAYIN DİLİ/LANGUAGE OF PUBLICATION

Türkçe & İngilizce/Turkish & English

HAKEM KURULU /REFEREE BOARD

Kıbrıs Dergisi en az iki hakemin görev aldığı çift taraflı kör hakemlik sistemini kullanmaktadır. Hakem isimleri gizli tutulmakta ve yayımlanmamaktadır.

Journal of Cyprus uses the system of double-sided blind arbitration that has the duty of at least two arbitrators. The names of the arbitrators have been hidden and not published.

Yazarlar, Kıbrıs Dergisinde yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Fakat yazıların hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Authors publishing with Journal of Cyprus retain the copyright to their work. But the legal responsibility of the articles belongs to the authors.

Kıbrıs Dergisinin tüm giderleri Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi tarafından karşılanmaktadır. Dergimiz yazarlardan makale değerlendirme ve yayın süreci için herhangi bir ücret talep etmemektedir. Dergide makalesi yayımlanan yazarlara herhangi bir ücret ödenmemektedir.

All expenses of Journal of Cyprus are covered by the Social Sciences University of Ankara. Our journal does not charge any fee from the authors for the article evaluation and publication process. No fee is paid to the authors whose articles are published in the journal.

YÖNETİM YERİ VE ADRESİ/ EXECUTIVE OFFICE

Posta adresi: Haspolat Kavşağı Yanı, P. K. 717
Lefkoşa - Kuzey Kıbrıs. Mersin 10, TÜRKİYE Tel: 0392 2335522
Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cyprus> e-mail: cyprus@asbu.edu.tr

Sahibi

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Bölge Çalışmaları Enstitüsü adına;
Prof. Dr. Enver ARPA

Owner

On Behalf of Social Sciences University of Ankara –Institute for Area Studies
Prof. Dr. Enver ARPA
enver.arpa@asbu.edu.tr

Editör/Editor in Chief

Doç. Dr. Ümit KALKAN
Social Sciences University of Ankara Northern Cyprus
umit.kalkan@asbu.edu.tr

Editör Yardımcıları/ Editorial Assistants

Dr. Volkan NURÇİN
Social Sciences University of Ankara Northern Cyprus
volkan.nurcin@asbu.edu.tr

Dr. Muhammet KOÇAKGÖL
Social Sciences University of Ankara Northern Cyprus
muhammed.kocakgol@asbu.edu.tr

Yayın Kurulu / Editorial Board / Institute

Prof. Dr. Nesrin KALE
Social Sciences University of Ankara Northern Cyprus
nesrin.kale@asbu.edu.tr

Prof. Dr. Musa Duman
Fatih Sultan Mehmed University
mduman@fsm.edu.tr

Prof. Dr. Oğuz KARAKARTAL
The European University of Lefke
education@eul.edu.tr

Prof. Dr. Bülent DİLMAÇ
Necmettin Erbakan University
bulentdilmac@gmail.com

Doç. Dr. Emete GÖZÜGÜZELLİ
Social Sciences University of Ankara Northern Cyprus
emete.gozuguzelli@asbu.edu.tr

Dr. Zeki AKÇAM
Social Sciences University of Ankara Northern Cyprus
zeki.akcam@asbu.edu.tr

Dr. Ömer GÖKEL
Social Sciences University of Ankara Northern Cyprus
omer.gokel@asbu.edu.tr

Dr. Muhammet KOÇAKGÖL
Social Sciences University of Ankara Northern Cyprus Campus
muhammed.kocakgol@asbu.edu.tr

Dr. Selime Güntaş IŞIK
Social Sciences University of Ankara Northern Cyprus Campus
selime.guntas@asbu.edu.tr

Alan Editörleri/Section Editors

Dr. Mehtap SEZGİN

mehtap.sezgin@asbu.edu.tr

Öğretim Görevlisi Damla ARAZ

damla.araz@asbu.edu.tr

Öğretim Görevlisi Derman Altınay ASVAROĞLU

derman.asvaroglu@asbu.edu.tr

Öğretim Görevlisi Hasan Burak AYDIN

hasanburak.aydin@asbu.edu.tr

Yazım Editörü/Journal Proofreading Editor

Öğretim Görevlisi Kadriye KARAGÜLMEZ

kadriye.karagulmez@asbu.edu.tr

Öğretim Görevlisi Tuğba ŞAKIR

tugba.sakir@asbu.edu.tr

Dil Editörü/Language Editor

Öğretim Görevlisi Malek Othman

malek.othman@asbu.edu.tr

Öğretim Görevlisi Damla ŞAHİN

damla.sahin@asbu.edu.tr

Sekreteryası/Secretariat

Öğretim Görevlisi Sibel Süzek BİRKOLLU

sibel.suzek@asbu.edu.tr

Mizanpaj Editörü/Layout Editor

Dr. Volkan NURÇİN

volkan.nurcin@asbu.edu.tr

İstatistik Editörü/Statistics Editor

Öğretim Görevlisi Sibel Süzek BİRKOLLU

sibel.suzek@asbu.edu.tr

Sosyal Medya Yöneticisi/Social Media Editor

Öğretim Görevlisi Elçin NURÇİN

elcin.nurcin@asbu.edu.tr

Etik Editörü/Ethics Editor

Arş. Gör. Bedriye Bilkay ÖZBEK

bedriye.ozbek@asbu.edu.tr

Kapak Tasarımı

Mehmet ARSLANTAY

mehmet.arslantay@asbu.edu.tr

Bilim Kurulu/Advisory Board

- Prof. Dr. Ali Fuat ÖRENÇ, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Bayram Ali KAYA, Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Dilek BATİSLAM, Çukurova Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih ANDI, İstanbul FSM Vakıf Üniversitesi
Prof. Dr. Hayati DEVELİ, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. İdris BOSTAN, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ, İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Latife SUMMERER, Kastamonu Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ÇİÇEKLER İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa KAYMAKÇI, Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK, İstanbul FSM Vakfı Üniversitesi
Prof. Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU, Rize Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Prof. Dr. Sertaç Hami BAŞEREN, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Turan KAÇAR, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Editörden / Editorial

Değerli okurlar, dergimizin bu sayısında, **altı makale** yer almaktadır. **On dördüncü** sayımızda Kıbrıs Türk halk edebiyatı, yakınçağ tarihi, eğitim, uluslararası ilişkiler konularının Kıbrıs bağlamında yer aldığı zengin bir içeriği sizlere takdim ediyoruz.

Kıbrıs Dergisi'ni akademik hayata kazandıran İsmail Güleç, Kıbrıs Türkünün kültürünün bir parçası olan efsaneler inceleyerek, muhtelif araştırmacılar tarafından derlenen efsaneleri içerik ve üslup açısından değerlendirmiş, benzer varyantları birleştirerek tespit edilen efsanelerin özelliklerini belirlemeye çalışmıştır.

Sevilen Akgur ve Necdet Osam, Batı Anadolu Türkçesinden evrilen ve adanın benzersiz sosyo-politik ve kültürel ortamından etkilenen Kıbrıs Türk ağız ile ilgili yapılan çalışmaların kaynakçasını derlemişlerdir.

Serkan Yüksel, Kıbrıs'ın siyasi ve kültürel tarihinde Asya kavimlerinin belirleyici etkisi olduğu tezi üzerine inşa edilen Kıbrıs'ın Asyalı Geçmişi isimli kitabın tanıtımını yapmıştır.

Mehmet Karadağ, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki liselerde okul yöneticilerinin ve öğrencilerin sayısal derslere karşı kaygı ve tutumlarını öğrenci görüşlerine göre incelemiştir.

Zehra Erkan, Yasemin Kaya, Ayşe Nurçin ve Nur Soylu KKTC'de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim kurumlarında görev yapan yöneticilerin kariyer yönetimi yetkinlikleri ile önderlik modelleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Aysuhan Gürel, Kıbrıs Adası'nda Türklerin soykırımı uğraması ile sonuçlanan olayları, modern dönem teorilerinden post yapısalcılık kapsamında değerlendirmiştir.

Dergimizin bu sayısında katkıları bulunan yazarlarımıza, yayın ve hakem kurulunda yer alma nezaketini gösteren kıymetli hocalarımıza, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektörümüz Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan ile ASBÜ Kuzey Kıbrıs Yerleşkesi Rektörü ve Bölge Çalışmaları Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Enver Arpa'ya teşekkürü bir borç biliyorum. Kıbrıs Dergisi'nin, Kıbrıs araştırmalarına katkı sağlaması temennisiyle, tüm okurlarımıza en derin saygılarımı sunuyorum.

Dergi Editörü

Doç. Dr. Ümit Kalkan

İÇİNDEKİLER - CONTENTS

	Kıbrıslı Türkler Arasında Anlatılan Efsanelerinin Yapısı ve Özellikleri	
İsmail Güleç	<i>The Structure and Characteristics of the Legends Told Among Turkish Cypriots</i>	1-12
	KKTC’de Okul Yöneticilerinin ve Lise Öğrencilerinin Sayısal Derslere Karşı Kaygı ve Tutumlarına İlişkin Görüşleri	
Mehmet Karadağ	<i>Opinions of School Administrators and High School Students' Anxiety and Attitudes towards Numeracy Courses in TRNC</i>	13-26
	Kıbrıs Sorunu ve Müdahil Devletlerin Politikalarının Değerlendirilmesi	
Aysuhan Gürel	<i>Cyprus Problem and Evaluation of The Policies of The Intervention States</i>	27-40
	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Öğretmenlerine Göre Okul Müdürlerinin Kariyer Yönetimi Yetkinlikleri ile Önderlik Modelleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	
Zehra Erkan	<i>Investigation of the Relationship Between the Career Management Competencies and Leadership Styles of School Principals According to The Teachers of The Turkish Republic of Northern Cyprus</i>	41-57
	Bibliography of Studies on Cypriot Turkish Dialect	
Sevilen Akgur Necdet Osam	<i>Kıbrıs Türk Ağzı ile İlgili Yapılan Çalışmalar Kaynakçası</i>	58-75

Selçuk Yüksel

**Kıbrıs'ın Asyahlı Geçmişi, editör Gökçe Yükselen
Peler ve Zeki Akçam (İstanbul: Hiper Yayın,
2023), 549 sayfa, ISBN: 9786256482593**

76-81

Kıbrıslı Türkler Arasında Anlatılan Efsanelerinin Yapısı ve Özellikleri

The Structure and Characteristics of the Legends Told Among Turkish Cypriots

İsmail GÜLEÇ

Prof. Dr. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Prof. Dr. İstanbul Medeniyet University, Faculty of Arts and Humanities Department of Turkish
Language and Literature
İstanbul, Türkiye

ismail.gulec@medeniyet.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-0174-148X>
<https://ror.org/05j1qpr59>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 12 Mayıs / May 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 06 Haziran / June 2024

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Cite as: Güleç, İsmail. "Kıbrıslı Türkler Arasında Anlatılan Efsanelerinin Yapısı ve Özellikleri". *Kıbrıs* 14 (Haziran 2024), 1-12.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (İsmail GÜLEÇ).

Yayıncı / Published by: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi / Social Sciences University of Ankara.

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Kıbrıslı Türkler Arasında Anlatılan Efsanelerinin Yapısı ve Özellikleri

Öz

Kıbrıs Akdeniz'in doğusunda, Dünya tarihinin merkezinde bir bölgede tarih boyunca önemini korumuş bir adadır. Dünya tarihinin büyük imparatorluklarının sahip olmak istedikleri bu ada tarih boyunca bir mücadele alanı olmuş, birçok milletten insanlar gelip yerleşmiştir. Din, dil ve kültür arasında etkileşim ile kendine has bir kültür yaratmıştır. Adada ikinci büyük nüfusu oluşturan Türkler atalarından aldıkları kültürel mirası adaya taşımışlar, adada karşılaştıkları kültürlerle de zenginleştirmişlerdir. Bu çalışmada Kıbrıs Türkünün kültürünün bir parçası olan efsaneler incelenmektedir. Muhtelif araştırmacılar tarafından derlenen efsaneler içerik ve üslup açısından değerlendirilmiş, benzer varyantlar birleştirilerek tespit edilen efsanelerin özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Efsaneler, konularına, söylendikleri bölgeye, kaynaklarına, verilen iletilere göre incelenmiş, yapılarına göre değerlendirilmiştir. Efsanelerin toplumun karakterini gösteren anlatılar olmasından hareketle derlenen efsanelerden yola çıkarak Kıbrıs Türkünün karakteri hakkında birtakım değerlendirilmede bulunulmuştur. Dini muhtevalı efsaneler menkıbe olarak değerlendirilmiş ve çalışma dışında tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Türk Kültürü, Kültürlerarası Etkileşim, Efsanelerin İşlevi, Mustafa Gökçeoğlu, Kemal Sayın.

The Structure and Characteristics of the Legends Told Among Turkish Cypriots

Abstract

Cyprus is an island that has maintained its importance throughout history in the east of the Mediterranean Sea, in a region at the center of world history. This island, which the great empires of world history wanted to own, has been an area of struggle throughout history, and people from many nations have come and settled. It has created a unique culture with the interaction between religion, language and culture. Turks, who constitute the second largest population on the island, carried the cultural heritage they received from their ancestors to the island and enriched it with the cultures they encountered on the island. In this article, legends, which are a part of the Turkish Cypriot culture, are being analyzed. The legends compiled by various researchers were evaluated in terms of content and style, and the characteristics of the legends identified by combining similar variants were tried to be determined. Legends were analyzed according to their subjects, the region where they were told, their sources, the messages given, and evaluated according to their structures. Based on the fact that legends are narratives showing the character of the society, some evaluations were made about the character of the Turkish Cypriots based on the legends compiled. Legends with religious content were evaluated as myths and excluded from the study.

Keywords: Turkish Cypriot Culture, Intercultural Influence, Function of Legends, Mustafa Gökçeoğlu, Kemal Sayın.

Giriş

Akdeniz'in Sicilya ve Sardinya'dan sonra üçüncü büyük adası olan Kıbrıs, stratejik konumundan dolayı tarih boyunca büyük devletlerin sahip olmak istedikleri bir yer oldu. Hitit, Miken, Fenike, Asur, Mısır ve Pers dönemlerinden sonra girdiği Roma İmparatorluğu M.S. 395'te ikiye ayrılınca Doğu Roma (Bizans) topraklarına katıldı. Kıbrıs valisinin 1185'te bağımsızlığını ilan etmesiyle Bizans hâkimiyetinden çıktı. Ancak bu bağımsızlık III. Haçlı Seferi'ne katılan İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard'ın 1191'de adayı almasına kadar sürebildi. Kral Richard adayı eski Kudüs kralı Guy de Lusignan'a verdi ve Kıbrıs'ta Kudüs Krallığı kuruldu ve Lüzinyan devri başladı. Kraliçe Caterina'nın 1489'da tahttan feragat etmesiyle Kıbrıs'ın idaresi Venediklilerin eline geçti. Venediklilerin Kıbrıs hâkimiyeti kargaşa içinde geçen 82 yıl sürdü. 1571'de II. Selim zamanında ada Türkler tarafından fethedildi. 1878'de İngilizlere devredilene kadar Osmanlılar yönetti. Adayı, 15-16 Ağustos 1960 gece yarısı Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edilene kadar İngilizler yönetti. Ancak yeni kurulan cumhuriyet üç sene sonra çatırdadı ve ada 30 Aralık 1963'te fiili olarak ikiye ayrıldı. 15 Temmuz 1974'te Kıbrıs Helen Cumhuriyeti ilan edilince Türkiye'nin 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs Türk Barış Harekâtı ile adaya müdahale etmesinin ardından 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe

Devleti kuruldu. 15 Kasım 1983'te de özgür Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edildi (TDV İslam Ansiklopedisi, 2022).

Asırlar boyu süren mücadele sonucunda adada varlığı sürdüren Kıbrıs Türkleri gelenekleri ve görenekleri devam ettirdiler ve ettirmeye de devam ediyorlar. Kıbrıs Türkünün kültürel zenginliğinin bir parçası olan efsaneler de gelenek ve göreneklerin devam etmesinde rol oynamaktadır.

Efsaneler bir milletin kimliğinin parçasıdır, müşterek bilinci oluşturan unsurlardan biridir ve efsaneleri bilinmeden bir toplum ve millet tam manasıyla bilinemez ve tanınmaz. Dolayısıyla efsaneleri yaşatmak biraz da toplumu yaşatmak, örfü, geleneği, inancı yaşatmaktır.

TDK *Sözlük*'ünde "Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayali hikâye; söylence" (olarak tarif edilen efsane masal ve destanla benzer özellikleri olan bir anlatı türüdür İnsanoğlunun tarih sahnesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren aynı coğrafya, muhit ve kavimler arasında doğup gelişen, zamanla inanç, âdet, anane ve merasimlerin teşekkülünde az çok rolü olan bir çeşit masallar vardır. Efsaneler, bir nevi sözlü geleneğe yaşayan anonim masallardır ve tüm toplumların kendilerine has efsaneleri vardır. Bir diğer deyişle efsanesi olmayan toplum yoktur.

İngilizcesi legend, Arapçası ustûre, Yunancası mit ve Türkçesi söylence olan efsane TDK sözlüğüne göre, *eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları ve olayları konu edinen hikâye*, Ayverdi sözlüğüne göre, *halkın hayal gücünden doğan ve dilden dile söylenirken bu hayal gücüyle şekil değiştirerek olağan üstü nitelikler kazanan hikâyedir*. Bir başka tanıma göre *bir kişi ve olayı olağan ve olağanüstü yönleriyle, hazır kalıplara yer vermeden, üslup endişesinden uzak düz bir konuşma diliyle anlatan kısa hikâyelerdir*. Boratav'a göre ise inanış konusu olan, her türlü üslup kaygısından uzak, hazır kalıplara yer vermeyen, düz konuşma diliyle anlatılan, olağan üstü varlık ve olayların yer aldığı kısa bir anlatı türüdür (Boratav,1992:98).

Pek çok efsane konusunu oluşturduğu yöredeki bir ağaçtan, bir gölden, sudaki balıklardan, kayalardan, isimsiz bir mezardan, bir tepeden aldığından inandırıcılığı masal ve destanlarla kıyaslandığında oldukça fazladır. Bunların yanında konusunu, mitolojiden, destandan, dinden, tarihten, günlük olaylardan alan efsaneler de vardır. İlk efsaneler tanrıların, evrenin, insanın yaratılışı ve ortaya çıkışının yanında günahı, ölümü, tanrıların insanları nasıl ve neden cezalandırdığını, avcılığın ve hayvancılığın başlangıcını, bitkilerin oluşumunu, ateşin elde edilmesini vb. konu edinmektedir. Bu yönüyle mitlerle aralarında benzerlik vardır (Güleç, 2015).

Efsaneler modern mitlerdir, denilebilir. Her ikisinin de dinleyenler tarafından gerçek kabul edilmesi, kutsallık taşınması, doğa üstü kuvvetlere sahip varlıkların bulunması ortak yönleridir. Mitlerde bahsedilen dünya bize uzak iken efsaneler hemen karşımızda durur. Bir diğer ve kanaatimce en önemli fark efsanelerin semavi dinlerden sonra ortaya çıkması ve onlarla beslenmesidir.

Efsanelerin bir diğer özelliği dinleyenleri iyiye, güzele ve doğruya davet etmesidir. Doğruluktan ayrılanların mutlaka cezalandırılması insanları kurallara ve inanışlara daha saygılı davranmasını sağlar (Albayrak, 2004:152). Bu açıdan bakıldığında efsanelerin toplumun kodlarını oluşturduğunu ve koruduğunu söyleyebiliriz.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamızda derleme yapılmamış olup yayınlanmış derlemelerin bulunduğu kitaplarda yer alan efsaneler değerlendirilmiştir. İlk olarak Kıbrıs efsanelerine dair yapılmış çalışmalar tespit edilmiştir. Daha sonra bunlar arasında efsaneleri vermesi bakımından diğerlerinden ayrılan beş kitap incelenmek üzere seçilmiştir. Seçim yaparken efsanelerin bizzat yazarı tarafından derlenmiş olmasına dikkat edilmiştir. Bu kitaplar şunlardır:

Mapolar, Hikmet Afif. (Haz. Harid Fedai). *Kıbrıs Efsaneleri*, Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları, 1997.

Yorgancıoğlu, Oğuz. *Kıbrıs Türk Folklorü*, Gazimağusa: Canbulat Basımevi, 2000.

Sayın, Mustafa Kemal. *Efsane Toprakları*. Lefkoşa: Kıymet Kültür ve Sanat Yayınları, 2003.

Gökçeoğlu, Mustafa. *Kıbrıs Türk Halkbilimi Sözel Kültür Değerlerimiz –Efsanelerimiz*. Lefkoşa: Gökçeoğlu Yayınları, 2004.

Öznur, Şevket ve Ali Nesim. *Kıbrıs Türk Kültürü ve Kıbrıs Efsaneleri*, 2. Baskı. Lefkoşa: Gökada Yayınları, 2012.

Yukarıda künyeleri verilen kitaplar arasında en çok efsane 94 ile Gökçeoğlu'nun kitabında yer almaktadır. Gökçeoğlu kendisi derlediği gibi yayınlanmış tüm yayınları tarayarak tüm efsaneleri bir araya getirmiştir. Yapılan ilk değerlendirme sonucunda, Hikmet Afif Mapolar'ın çalışmasında yer alan efsaneler yeniden yazıldığı ve yapılan ilavelerle efsanelerin yapısı değiştirildiği için değerlendirilecek kitaplar arasından çıkarılmıştır.

Efsaneler muhteva bakımından değerlendirmeye tabi tutulması sonucu çalışmamıza aldığımız sayı 36 olmuştur. Değerlendirmeye alınan efsaneler şunlardır:

1. Üç Taş Efsanesi
2. Tuz Gölü Efsanesi
3. Beşparmak Dağı Efsanesi
4. Karakız Efsanesi
5. Karakız Kayalıkları Efsanesi
6. Toprak Olan Buğday Yığınları Efsanesi
7. Kocakarının Tepesi Efsanesi
8. Sivri Tepesi Efsanesi
9. Alevkayası Efsanesi
10. Cüzzamı İyileştiren Su Efsanesi
11. Yüzbir Evler Efsanesi
12. Yüzbir Evler Kraliçesi Efsanesi
13. Altın Tas Efsanesi
14. Değirmenlik Pınarından Çıkan Tekne Efsanesi
15. Venedik Su Kemerli Efsanesi
16. Kendini Beğenmiş Mimar Efsanesi
17. Galusa Mağarasındaki Üç Taş Efsanesi
18. Kırmızı Taş Efsanesi
19. Ot Bitmeyen Topraklar Efsanesi
20. Ot Bitmeyen Toprak Efsanesi
21. Dev Taşı Efsanesi

22. Taşa Dönüşen Üç Kız Kardeş Efsanesi
23. Hacı Mehmet Baba ve Lalası Efsanesi
24. Kekliğe Dönüşen Gelin Efsanesi
25. Dorum Taşı Efsanesi
26. Malanın Düştüğü Yerde Çıkan Su Efsanesi
27. Arpa, Buğday, Burçak Efsanesi
28. Taştaki Ayak İzi Efsanesi
29. Ezanı Dinleyen Tilki Efsanesi
30. Kırlangıcın Âhı Efsanesi
31. Çift Başlı Yılan Efsanesi
32. Beş Tulum (Bendaşino -Beş Başlı Yılan) Efsanesi
33. Kuyruksuz (Şubat Ayı) Efsanesi
34. Taş Kesilen Aslan Efsanesi
35. Gavur Daşı Efsanesi
36. Selvili Tepedeki Tank Efsanesi

Bu 36 efsanenin seçilmesinde şu kriterler göz önünde bulundurulmuştur.

1. Mitolojiden esinlendiği çok belirgin olan ve içinde Türklere ait hiçbir unsurun bulunmadığı, efsaneden daha çok mitoloji özelliği göstermesi.
2. İçinde aşırı boyutta vahşet ile yoğun cinsellik bulunması.
3. Özellikle Andersen ve Grim kardeşler masallarından veya seyredilen filmlerden esinlenmiş olduğuna dair kuvvetli izler bulunması.
4. Bir başka çalışma konusu olduğu için dini mahiyette olanlar, menkıbeler.

Bunların yanı sıra benzer efsanelerden biri değerlendirmeye alınmış, diğerlerine göndermede bulunulmuştur.

Tespit edilen 36 efsanenin önce yapısı incelenerek üç özellik taşıdığı tespit edilmiş, daha sonra efsaneler konularına, efsanenin geçtiği bölgeye, kökenine, verilen iletiye göre değerlendirilmiştir. Ayrıca efsanelerin anlatılma gerekçesi olarak cezalandırma ve zor ve müşkül durumdan kurtulmak motifleri üzerinde durulmuştur. Elde edilen bilgilerden yola çıkılarak efsanelerin Kıbrıs Türkünün inanç ve davranış kalıpları üzerindeki etkisine değinilmiştir.

Efsanelerin Üç Temel Özelliği

Kıbrıs efsanelerini incelediğimizde yapısının üç unsurdan oluştuğunu görürüz:

1. Neden/gerekçe: Bu gerekçe aynı zamanda tema veya motifi de oluşturur.
2. Hikâye: Konunun anlaşılmasına yardımcı olacak bir hikâye anlatılır.
3. İleti: Hikâyenin sonunda mutlaka bir mesaj verilir.

Bir efsanenin anlatılması için mutlaka bir gerekçe olmalıdır. Bu gerekçe toplumun merak ettiği tarihî veya coğrafi bir mekân, doğada gerçekleşen bir hareket veya hakkında gizem olan bir kişi ilgili bir hususun açıklanması, iyiliği ve iyi olmayı teşvik etmek, kötü bilinen huylardan sakındırmak, çevreye ve hayvanlara karşı merhametli ve saygılı olmak, yurt edinilen toprakları sahiplendirmek gibi amaçlar olabilir.

Efsanelerde, söylenme gerekçesini açıklayan ve verilmek istenen iletinin kuvvetli bir şekilde anlaşılmasını sağlayan bir hikâye bulunur. Hikâye kısmı efsanenin gövdesini oluşturur. Hikâye konunun net bir şekilde anlaşılmasını ve mesajın güçlü bir şekilde aktarılmasını sağlar. Bundan dolayı efsanelerin üslubu, konuşma diline yakın sadelikte ve herkesin anlayacağı açıklıkta ve netliktedir.

Hikâyelerin bir kısmında bilinen tarihî bir olay veya isme telmihte bulunulurken büyük bir kısmı sıradan insanların başından geçen olaylardır. *Üç Taş Efsanesi* tarihte yaşamış bilinen bir şahısla ilgili iken *Hacı Mehmet Baba ve Arap Lala* efsanesi sıradan bir lalanın da keramet sahibi bir veli olabileceğini hatırlatmaktadır.

Efsanelerde insanlardan başka hayvanlar ve olağan üstü varlıklar da geçmektedir. Hızır olduğuna inanılan derviş veya aksakallı ihtiyar hikâyelerde karşımıza çıkan bilge tiptir. Hikâyenin kahramanı olarak tilki, deve, yılan, aslan, kırlangıç ve keklik de geçer. Olağan üstü varlık olarak beş başlı yılan ile dev ve dev adamlar da görülür. Özelliği insanlara zarar vermesidir. Bir efsanede ise kahramanlar buğday, arpa ve burçaktır.

Hikâyeler, dağ, göl, ova, orman ve dere gibi coğrafi ve doğal mekânlarda geçtiği gibi saray ve kale gibi insanlar tarafından inşa edilen mekânlarda da geçebilir.

Efsanelerin Konusu

Derlenen efsaneler konularına göre on ana başlık altında toplanabilir:

1. Yaratılış ve oluş efsaneleri: Evrenin nasıl yaratıldığını ve dağların, ovaların, göllerin nasıl oluştuğunu anlatan efsanelerdir. *Beşparmak* efsanesi dağın ve *Tuz Gölü* de gölün nasıl oluştuğuna dair anlatılan efsanelerdir.
2. Coğrafi isimlerin kaynağını açıklayan efsaneler: *Karakız Kayalıkları*, *Yüzbir Evler*, *Gavur Taşları* efsanelerinde bölgeye ismin verilmesine neden olaylar anlatılır.
3. Doğadaki olağanüstülükleri izah eden efsaneler: Efsanelerin bir özelliği insanoğlunun akıl ve bilim ile açıklayamadığı kimi sıra dışı olay ve nesnelere açıklamaktadır. *Ot Bitmeyen Topraklar* ve *Ot Bitmeyen Toprak*'ta bir yerde neden ot bitmediğini, *Kırmızı Taş*'ta taşların neden kırmızı renkte olduğu, *Galuşa Mağarası*'nda ise zemin taşlarının neden süt beyazı renginde olduğu açıklanmaktadır.
4. Tarihî eserlerdeki birtakım özellikleri açıklayan efsaneler: *Çiftbaşlı Yılan Efsanesi*'nde köprü'nün yapılışını, *Taş Kesilen Aslan Efsanesi* 'nde aslan heykellerinin oluşunu, *Yüzbir Evler*'de ise kalenin gizemleri anlatılır.
5. Tarihî efsaneler: Şahıs, yer, eser ve herhangi bir olay üzerine anlatılan efsanelerdir. Bilinen tarihî bir şahsiyet olduğu gibi adından başka bir şey bilinmeyen bir isim de olabilir. Bu şahıslar özellikle mutasavvıf olduğunda menkıbe denilir. *Üç Taş Efsanesi* Hala Sultan'ın kutsiyetini belirtmek için anlatılan bir efsanedir. Tarihî bir şahsiyetin efsanevi hikâyesidir. *Hacı Mehmet Baba ve Arap Lala* ise bilinmeyen, sıradan bir insanın olağan üstü hikâyesidir. Adanın fethi esnasında öldürülen düşmanların bulunduğu taşlara verilen isim ile 1974 Barış Harekâtında yaşanan olağan üstü bir hadisenin anlatıldığı efsane Kıbrıslıların unutmak istemedikleri tarihî olayları hatırlamak için anlattıkları efsanelerdir.
6. Olağanüstü kişiler, varlıklar ve güçler hakkında efsaneler: Kıbrıs efsaneleri arasında olağanüstü varlıklar pek görülmez. Köylülere zarar veren devin anlatıldığı *Dev Taşı*

Efsanesi dışında olağanüstü varlık yoktur. Kendisi olağan olan ancak işleri olağanüstü olan Hızır ise birçok efsanede geçer.

7. Din uluları ile ilgili anlatılan efsaneler: Bunlara menkıbe de denir. Müstakil bir çalışmada ele alındığı için bu kitapta yer verilmemiştir. Toplam efsaneler içinde en çok efsane bu konudur.
8. Atasözü, deyim ve âdetleri açıklayan efsaneler: *Venedik Su Kemeri*'nde temel atma esnasında kurban kesme âdeti, *Karakız*'da Girne'de meşhur bir ağıt, *Kırlangıçların Ahı*'nda "çiviti ekene sor" atasözü, *Bondaşino Yılan Efsanesi*'nde "beş başlı olmak" deyimini açıklanır.
9. Şans/Talihe dair efsaneler: *Yüzbir Evler*'de kırkı yılda bir açılan hazine, *Taş Kesilen Aslan*'da ise günün bilinmeyen vaktinde kabul edilen dileklerden bahsedilir.
10. Takvime dair efsaneler. *Kuyruksuz (Şubat Ayı) Efsanesi*'nde şubat ayının diğer aylardan kısa olmasına neden olduğu düşünülen olay anlatılır.

Efsanelerin Geçtiği Bölgeler

Efsanelerin gerçekleştiği söylenen bölgelere baktığımızda nerdeyse Kıbrıs'ın her köşesini görürüz. Efsanelerin geçtiği yerlerin başında Girne gelmektedir. *Karakız ve Karakız Kayalıkları*, Girne Kalesinin doğusundaki kayalıklarda, *Galusa Mağarasındaki Üç Taş Efsanesi* Kormecit'te (Koruçam), *Taş Dönüşen Üç Kız Kardeş Efsanesi* Girne köylerinde, *Yüzbir Evler Efsanesi*, *Yüzbir Evler Kraliçesi* St Hilarion Kalesi'nde, *Venedik Su Kemeri'nin Hikmeti* Zeytinlik köyünde, *Ot Bitmeyen Topraklar Efsanesi* Girne-Beşparmak arasında geçmektedir.

Girne'yi Baf takip etmektedir. *Hacı Mehmet Baba ve Lalası* Baf'ta, *Akarsu Çift Başlı Yılan Efsanesi* Lemba köyünde, *Kendini Beğenmiş Mimar Efsanesi* Lemba ve Tala köylerinde, *Taştaki Ayak İzi* Liso köyünde, *Gavur Taşı* Baf-Limasol arasında geçer.

Beşparmak Dağları ve etekleri efsanelerin geçtiği bir diğer bölgedir. *Beşparmak Efsanesi*, *Sivri Tepesi*, *Alevkayası Efsanesi* Beşparmak Dağı'nda, *Cüzzamı İyileştiren Su Efsanesi* dağın zirvesindeki Bufavento Kalesi'nde geçer.

Üç Taş Efsanesi ve *Tuz Gölü* Larnaka'da geçer. *Kocakarının Tepesi* Lapta Belediyesi sınırları içinde bulunan Kozanköy'de, *Selvili Tepedeki Tank Efsanesi* Selvili Tepe'de geçer. *Taş Kesilen Aslan Efsanesi* Mağusa sur içinde, *Dorum Taşı Efsanesi* ise Arıdamı köyünde geçer. *Toprak Olan Buğday Yığınları* ile *Arpa*, *Buğday*, *Burçak* Maserya Ovası'nda geçer.

Beş Tulum (Pendaşino) Yılan Efsanesi Boğaziçi'nde, *Değirmenlik Altın Tas Efsanesi*, *Değirmenlik Pınarından Çıkan Tekne Değirmenlik*'te, *Ezanı Dinleyen Tilki Efsanesi* Geçitkale Çamlıca köyünde, *Ot Bitmeyen Toprak Efsanesi* İskele- Sipahi ve Dipkarpaz köylerinde, *Dev Taşı Efsanesi* Lefke Solya Aybifan Köyünde, *Malanın Düştüğü Yerde Çıkan Su* Limasol'da geçer.

Bilinmeyen Kırmızı Taş Efsanesi, *Kekliğe Dönüşen Gelin Efsanesi*, *Kırlangıcın Ahı*, *Kuyruksuz (Şubat Ayı)* efsanelerinde ise olayların geçtiği mekân zikredilmez.

Efsanelerin Kökeni

Kitapta yer alan efsanelerin kökenleri incelendiğinde Kıbrıs tarihi ve toplumu ile arasında sıkı bir ilişki olduğu görülür. *Venedik Su Kemeri*, *Taş Kesilen Aslan* ile *Galusa Mağarasındaki Üç Taş Efsanesi* Venedik döneminde geçtiği anlatılır. *Yüzbir Evler* ile ilgili efsanelerin geçtiği St Hilarion Kalesi başlangıçta bir gözetleme kulesi iken Lüzinyanlar döneminde inşa edilmiştir.

Cüzzamı İyileştiren Su efsanesinin geçtiği Bufevento Kalesi de St Hilarion gibi önce Bizans döneminde yapılmış, Lüzinyanlar döneminde de bugünkü halini almıştır.

Kendini Beğenmiş Mimar Efsanesi, Malanın Düştüğü Yerde Çıkan Su, Ot Bitmeyen Topraklar Efsanesi Bizans dönemi veya Rumlar arasında geçen efsanelerdir. Efsanelerin bir kısmı ise Rumlar ve Türkler arasında anlatılan müşterek efsanelerdir. Yüzyıllarca birlikte yaşamış iki toplum arasında etkileşim olması doğal olup Türkler, kendi inanç ve töresine uygun düşen efsaneleri dönüştürerek anlatmışlardır.

Anadolu’da anlatılan efsanelerde sık görülen taş kesilme motifi Kıbrıs efsanelerinde de sık geçer. *Altın Tas* efsanesine benzer efsaneler Rodos ve Girit’te de anlatılır. *Ezan okunurken duran tilki* motifi de Anadolu efsanelerinde de görülür. Anadolu ile Kıbrıs arasındaki derin bağlantıyı gösteren önemli bir göstergedir.

Selvili Tepe’deki Tank efsanesi ise Kıbrıs Türkleri arasında efsane geleneğinin hâlâ canlı olduğunu göstermektedir.

Efsanelerde Verilen İletiler

Efsanelerin taşıdıkları ortak değerler, duygular ve inanışlar toplumu birbirine yaklaştırır ve müşterek bir duygu dünyası inşa eder. Benzer konularda benzer davranışlarda bulunmayı ve tepki göstermeyi yönlendirerek müşterekleştirir. İçselleştirilen davranış ve tutumlar ise toplumu kötülüklerden ve kötülüklerden korur.

Efsanelerle topluma sosyal, toplumsal, ahlaki ve bilgilendirici iletiler verilir. Verilen bu iletiler ile toplumun müşterek inancı korunur, ahlak sistemi kuvvetlendirilir ve toplumun zamanla yozlaşması engellenir. İnsanlar güzel ahlaka, dürüstlüğe ve iyiliğe yönlendirilir. Böylece toplum düzeni, örfü ve âdetleri korunmuş olur.

Efsaneler toplumun inançlarını, ahlakını ve örf ve âdetlerini koruyan mesajlarla aynı zamanda toplumun her bir bireyini de korumuş olur. Zaman zaman içine düştükleri sıkıntılı durumlardan, çok önemli bir karar verme aşamasında yol gösterici olması gibi özellikleriyle iyiliğe teşvik edip kötülükten sakındırmasıyla bireyleri korur ve psikolojik olarak iyileştirir. Sıkıştıklarında sığınacakları liman, tutunacakları dal olur. İnançlarını kuvvetlendirerek motivasyonlarını yükseltir.

Efsanelerin bir diğer özelliği sıradan yerlere anlam katmasıdır. Dağ, ova, göl, su pınarı, kayalıklar, farklı özellikler taşıyan ağaç ve taşlar gibi doğal mekânlar ile insanlar tarafından yapılan kale, saray, köprü gibi eserlerin oluşumuna dair bilgi verirler, sıra dışı bulunan hâllerini olağanüstü hikâyelerle açıklarlar. *Yüzbir Evler Efsanesi*’nde bir mekânın merak edilen bir yönü izah edilir. Bu tür efsaneler mekânı veya nesneyi anlamlı hâle getirir. Bir coğrafyayı değerli kılan özelliklerden biri de oraya yüklenen anlamdır.

Mekânlara atfedilen değer bazen kutsallaşabilir. Kıbrıs’ta en çok bilinen tarihî ve dini şahsiyet Hala Sultan’ın türbesinde bulunan üç taş ile ilgili anlatılan efsane dini mekânlara verilen kutsiyeti gösterir. *Cüzzamı İyileştiren Su* efsanesinde ise kutsiyet bir pınara atfedilmektedir.

İleti çoğu kere efsane sonunda söylenirken bazen okurun zihninde oluşması için zikredilmez. Kalıcı ve etkili olan okurun zihninde tamamlanan iletilerdir. Kitapta yer alan efsanelerde verilen mesajlar şunlardır:

Günahlardan sakındırmak: Ot Bitmeyen Toprak efsanesinde kocasına ihanet eden kadın ile arkadaşına ihanet eden adamın başına gelenler dinleyenleri zina yapmama konusunda uyarır. Sakındırılan bir diğer günah kutsala küfretmektir. *Alevkayası* efsanesinde kutsal varlıklara küfredenlerin başına gelenler anlatılır. *Kuyruksuz (Şubat Ayı) Efsanesi* ise zamana küfredilmemesi vurgulanır. Kıbrıs halkının dini inançlarının teşekkülünde ve korunmasında efsanelerin mühim bir rolünün olduğu anlaşılmaktadır.

Ahlaki iletiler: Cimrilik, kibir, nimete saygısızlık, aza kanaat etmemek, fakirlere, yetimlere ve zayıflara kötü davranmamak, hayvanlara kötü davranmak, başkalarını küçük görmek, çocuğuna zarar vermek efsanelerde en çok karşımıza çıkan iletilerdir.

Anadolu ile bağın hatırlatılması: Altın/Gümüş Tas ve Değirmenlikten Çıkan Tekne efsanelerinde Kıbrıs Türkünün tarihsel bağlarına vurgu yapılır ve Anadolu ile derin bağına dikkat çekilir.

Doğayı ve hayvanları korumak: Ot Bitmeyen Topraklar efsanesinde ormanları, *Ezanı Dinleyen Tilki* ve *Kırlangıçların Ahı* efsanelerinde ise hayvanları koruma amacı görülür. *Dorum Taşı*'nda ise hayvanına kötü davranan devecinin başına gelenler anlatılarak dinleyenler bu konuda uyarılır.

Cezalandırma

Cezalandırılma nedeni ya olumsuz bulunan bir ahlakî davranışı düzeltmek ya da doğayı ve hayvanları korumaktır. Cezalandırma taşla çevirmek, yıldırım çarpması, su ve ekin söz konusu olduğunda kurutmak şeklinde gerçekleşir.

Kendini beğenmek, kibirli olmak ve cimrilik en sık karşılaştığımız cezalandırılma nedenleridir. Verilen ceza ise ya kendilerinin ya da vermeye kıyamadıkları nesnelere taş olmasıdır. *Tuz Gölü* efsanesinde bir Tanrı misafirine bir salkım üzümü çok gören kadının bağı tuz gölüne dönüşür. *Kocakarının Tepesi, Toprak Olan Buğday Yığınları* efsanelerinde yığınlarca buğday olduğu hâlde yoksullardan bir avuç buğdayı esirgeyen cimrilere verilen cezalar anlatılır. *Sivri Tepesi*'nde cezalandırılma sebebi nimete yapılan saygısızlıktır. Verilen ceza taşla döndürülmektir.

Kendini Beğenmiş Mimar efsanesinde ise mimarın her işi kendinin yaptığını sanması cezalandırılır. Verilen ceza ise yapılan su yolunun kendiliğinden yıkılmasıdır.

İki efsanede çarpılıp taşla dönüştürme cezası verilir. *Alevkayası*'nda kutsala hakaret eden adam, *Ot Bitmeyen Toprak*'ta ise ihanet eden kadın ve adam yıldırım tarafından çarpılır. Kutsala hakaret edenler taşla dönüşürken ihanet eden adamla kadının ihanet ettikleri yerde ot bitmez. Yani o seni fiilin işlendiği yerde bereket olmaz, mesajı verilir.

Cezalandırılan bir diğer davranış insanlara kötü davranmaktır. *Taştaki Ayak İzi*'nde küçük bir çocuğu korkutup ağlatanlara ders verilir. *Kırmızı Taş Efsanesi*'nde de bir yetimi küçük görüp hakaret edenlerin cezalandırılması anlatılır. *Arpa, Buğday, Burçak* efsanesinde ise başkalarını küçük görmek cezalandırılır. Verilen ceza ise arpanın en çok güvendiği özellik olan boyunun diğerlerinden uzun olmasının çıkan şiddetli bir rüzgâr ile elinden alınmasıdır. Cezalar kahramana ve olaylara göre değişmektedir.

Zor ve Müşkül Durumdan Kurtulmak

Efsanelerde kişiler ve toplumlar, ekonomik zorluk, yoksulluk ve altından kalkılamayacak sorumluluklar üstlenilmesi hayatlarını tehdit eden bir varlık olması gibi tehlikeli ve zor durumlarla karşılaşır. *Dev Taşı Efsanesi* 'nde köylüler devin zulmünden Hızır olduğu düşünülen bir ihtiyarın duası ile kurtulur. *Malanın Düştüğü Yerde Çıkan Su* efsanesi ise su taşımaktan aciz yaşlı bir kadına yapılan yardımdan bahsedilir. *Taştaki Ayak İzi* 'nde de zorbalarm elinde oyuncak olan bir çocuk kurtarılır. Bu kurtarmalarda devreye Hızır olduğu düşünülen bir ihtiyar girer ve zor durumda olanları ya rüyada görünerek ya da yaşlı bir adam kılığında görünerek kurtarır.

Bendaşino Yılanı Efsanesi 'nde kurtarıcı bir çobandır. Çoban canı pahasına yılanı öldürerek köylüleri kurtarır.

Bir diğer zor durum düşman eline geçme tehlikesidir. Özellikle kadın kahramanların düşman eline geçmemek, tecavüze uğramamak için taşa dönüşerek bir nevi kurtulurlar. *Üç Kız Kardeş Efsanesi* ve *Galusa Mağarasındaki Üç Taş* Efsanesinde düşman eline geçmemek için taşa dönüşen kadınlardan bahsedilir. *Kekliğe Dönüşen Gelin Efsanesi* 'nde amaç aynı olmakla birlikte bu sefer sebep ve sonuç değişir. Kocasına karşı mahcup olan gelinin utancından kocasının karşısına çıkamaması durumunda kecliğe dönüşmesi anlatılır. Kekliğin sesi ve rengi için beslenen bir kuş olduğunu düşündüğümüzde olumsuzluk kastedilmediği anlaşılır. Aynı zamanda kecliğin güzellik ve tatlılık sembolü olduğunu düşündüğümüzde kecliğe dönüşmenin mecaz olduğu ve gelinin kocasının gözünde daha güzel ve değerli olduğunu gösteren sembolik bir anlatım olarak da okunabilir.

Sonuç

Şu ana kadar anlatılanları özetleyecek olursak; efsaneler Kıbrıs Türkünün hayatının, kültürünün önemli bir parçasıdır ve geleneğin devam etmesindeki rolü mühimdir. Kıbrıs toplumunu birleştirmek ve devamlılığını sağlamak konusunda etkin bir rolü olmuştur.

Kıbrıs efsaneleri üç unsurdan oluşmaktadır. Bir motif veya tema, temaya uygun anlatılan bir hikaye ve hikayenin sonunda verilen mesaj. Hikayeler oluş ve yaratılış, coğrafi isimlerin kaynağı, olağanüstü olayları izah etmek, tarihi eserlerle ilgili bazı inanışlar, olağanüstü kişiler ve varlıklar, din uluları, atasözü ve deyimleri açıklamak, talih ve kader ile takvim konularında olduğu görülmektedir.

Kıbrıs'ta Türkler arasında anlatılan efsanelerden anlaşıldığı kadarı ile Kıbrıs Türkünün şahsiyetinin oluşumunda da efsanelerin katkısı olduğu gibi efsaneler Kıbrıs Türkünün tipik özelliklerini bize anlatır. Efsanelerde anlatılanlara göre Kıbrıs Türkü, yurdunu canı pahasına savunur. Taş olur, düşman eline geçmez. Kutsal varlıklara hakaret etmez, edilmesini kabul etmez. Eşlerin birbirini aldatması büyük günahdır. Nimetin ve ekmeğin kıymetini bilir. Halk arasında kimsenin veli olduğunu bilmediği Allah dostları vardır ve bunlar zor durumda olanlara yardım ederler. Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz. Kıbrıs Türkü cimrileri ve kendini beğenenleri sevmez. Yolda kalmışlara, yoksullara yardım edilir. Yetimlere ve zayıflara hakaret edilmez, kötü davranılmaz. Doğaya, hayvanlara zarar verilmez. Kürkü için tilki öldürülmez, tarla için kırlangıç yuvası yıkılmaz. Kişi hâline şükretmelidir. Helal mal kaybolda da döner, sahibini bulur. İnşaata başlamadan önce kurban kesip fukaraya ikram eder. Yoksullara ikram etmek için âdeta vesile arar.

Kıbrıs'ın dört bir köşesinde anlatılıyor olması Kıbrıslı Türklerin efsane konusundaki hassasiyetini gösterir. Aynı efsanenin birden fazla yerde anlatılması o efsanelerin yayılmasını ve kabul görmesini göstermesi bakımından önemlidir.

Efsaneler aynı zamanda Kıbrıs Türkünün hoşgörüsünü ve çok kültürlü olmasının delilidir. Asırlardır birlikte yaşadıkları Rumları kötüleyen ve aşağılayan efsane olmaması bunun en önemli göstergesidir. Hatta Rumlarla müşterek efsaneleri olması ve anlatmaları onların bu konuda kompleksli olmadıklarını gösterir.

Kıbrıs Türkü yaşadığı toprakların tarihine de sahip çıkmış görünmektedir. Hikmet ve hakikat evrenseldir ve kendilerinden önceki kavimler arasında anlatılan efsaneleri de dinlemişler ve sahiplenerek anlatmaya devam etmişlerdir. Antik dönem, Bizans, Lusignan ve Venedik dönemlerine ait efsaneleri de dinlemiş ve çocuklarına anlatmıştır.

Kıbrıs Türkleri arasında anlatılan efsanelerde de görüldüğü üzere efsaneler bir toplumun karakterini anlamamıza yardımcı olduğu gibi şekillenmesinde de etkili olan anonim metinlerdir. Ayrıca Kıbrıs Türkünün adanın asli unsuru olduklarını gösteren sağlam delillerdir.

Kaynakça

- “Kıbrıs”. *İslam Ansiklopedisi* 25. İstanbul: TDV, 2022.
- Albayrak, Nureddin. *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: LM Yayıncılık, 2004.
- Boratav, Pertev Naili. *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınları, 1998.
- Gökçeoğlu, Mustafa. *Kıbrıs Türk Halkbilimi Sözel Kültür Değerlerimiz –Efsanelerimiz*, Lefkoşa: Gökçeoğlu Yayınları, 2004.
- Güleç, İsmail. *Anonim Halk Edebiyatı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2015.
- Mapolar, Hikmet Afif. *Kıbrıs Efsaneleri*, Haz. Harid Fedai. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları, 1997.
- Öznur, Şevket ve Ali Nesim. *Kıbrıs Türk Kültürü ve Kıbrıs Efsaneleri*, 2. Baskı. Lefkoşa: Gökada Yayınları, 2012.
- Sayın, Mustafa Kemal. *Efsane Toprakları*. Lefkoşa: Kıymet Kültür ve Sanat Yayınları, 2003.
- Yorgancıoğlu, Oğuz. *Kıbrıs Türk Folklorü*, Canbulat Basımevi, Gazimağusa, 2000.

**KKTC’de Okul Yöneticilerinin ve Lise Öğrencilerinin Sayısal Derslere Karşı
Kaygı ve Tutumlarına İlişkin Görüşleri**

*Opinions of School Administrators and High School Students' Anxiety and Attitudes
towards Numeracy Courses in TRNC*

Mehmet KARADAĞ

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı
Dr., Ministry of National Education
Ankara, Türkiye

63mkaradag@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3903-0923>

<https://ror.org/00jga9g46>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 01 Mayıs / May 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 05 Haziran / June 2024

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Cite as: Karadag, Mehmet. “KKTC’de Okul Yöneticilerinin ve Lise Öğrencilerinin Sayısal Derslere Karşı Kaygı ve Tutumlarına İlişkin Görüşleri”. *Kıbrıs* 14 (Haziran 2024), 13-26.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (**Mehmet Karadağ**).

Yayıncı / Published by: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi / Social Sciences University of Ankara.

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

KKTC’de Okul Yöneticilerinin ve Lise Öğrencilerinin Sayısal Derslere Karşı Kaygı ve Tutumlarına İlişkin Görüşleri

Özet

Ortaöğretimde sayısal ders olarak bilinen matematik ve fen bilimleri büyük önem arz etmektedir. Gerek okul yöneticilerinin gerekse öğrencilerin bu derslere karşı kaygı ve tutumları öğrenci başarısı için ayrıca önemlidir. Çalışmanın amacı KKTC’de sınavla öğrenci alan ortaöğretim öğrencilerinin sayısal derslere yönelik kaygı ve tutumlarının okul türü, sınıf düzeyi ve okul yöneticileri görüşlerine göre anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını incelemektir. Çalışmada veri toplama aracı olarak, sayısal derslere yönelik tutum ve kaygı ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın örnekleme, Lefkoşa ilçesinde yer alan üç lisede toplam 172 öğrenci oluşturmaktadır. Uygulama, 2022-2023 eğitim-öğretim yılının birinci döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırma hipotezlerinin test edilmesinde, ANOVA ve t-testi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlarda, öğrencilerin cinsiyeti ile kaygı ve tutum inançları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı, ancak öğrencilerin okullara ve sınıf düzeylerine göre kaygı ve tutum inançları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sayısal Dersler, Kaygı, Tutum, Okul Yöneticisi, KKTC.

Opinions of School Administrators and High School Students' Anxiety and Attitudes towards Numeracy Courses in TRNC

Abstract

Mathematics and science, known as numerical subjects, are of great importance in secondary education. The concerns and attitudes of both school administrators and students towards these courses are also important for student success. The aim of the study is to examine whether the anxiety and attitudes of secondary school students in TRNC, who take students by examination, towards numerical courses create a significant difference according to school type, grade level and school administrators' opinions. The attitude and anxiety scale towards digital courses was used as a data collection tool in the study. The sample of the study consists of a total of 172 students from three high schools in Nicosia district. The application was carried out in the first semester of the 2022-2023 academic year. ANOVA and t-test were used to test the research hypotheses. The results revealed that there was no statistically significant difference between students' gender and anxiety and attitude beliefs, but there was a statistically significant difference between students' anxiety and attitude beliefs according to school type and grade levels.

Keywords: Numerical Lessons, Anxiety, Attitude, School Administrator, TRNC.

Giriş

Orta öğretim kurumları ders müfredatında dersler, alan dersleri ve kültür dersleri olmak üzere iki grupta toplanır. Sayısal ve sözel olarak bilinen dersler kültür dersleri sınıfındadır. Bu çalışmanın konusunu oluşturan sayısal dersler: matematik ve fen bilimleri (fizik, kimya ve biyoloji) derslerinden oluşmaktadır. Öğrenciler için üniversiteye giriş sınavlarında bu dersler büyük önem arz etmektedir. Temel öğretim alanlarından olan sayısal dersler, öğrencilerin çoğu tarafından algılanması, öğrenilmesi ve başarılması oldukça güç dersler olarak bilinmektedir. Bu düşünce öğrencilerin ortaöğretim hayatı boyunca sayısal dersleri dediğimiz matematik ve fen bilimleri derslerine karşı olumsuz tutum geliştirmektedir. Ortaya çıkan bu olumsuz tutuma bağlı olarak söz konusu derslerde başarılarının düşmesine neden olduğu söylenebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin matematik ve fen bilimleri derslerine yönelik tutumlarının, çeşitli değişkenler açısından nasıl değiştiğini ortaya koymak amacıyla yapılan araştırmalarda öğrencilerin matematik, fizik, kimya ve biyoloji dersleri arasında genel olarak matematik dersini eğlenceli

KKTC’de Okul Yöneticilerinin ve Lise Öğrencilerinin Sayısal Derslere Karşı Kaygı ve Tutumlarına İlişkin Görüşleri

buldukları ve ders saatlerinin daha fazla olmasını istedikleri ve biyoloji dersinin de en ilgi çekici ders olduğu görülmüştür.¹ Aydın, Polat ve Bölükbaş (2005) çalışmalarında, ortaöğretim öğrencilerinin matematik dersine yönelik önyargılı tutumlarının cinsiyet ve özel okul, düz lise ve öğretmen lisesi gibi okul türlerine göre değişip değişmediğini ele alırken² çalışmanın bulgularına göre sevgi alt ölçeğine ilişkin puanlarda matematik dersine karşı genelde anlamlı bir fark olmadığı ama kız öğrencilerin “matematik sevdiğim dersler arasındadır” ifadesine katılma düzeyinin, erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Öğrencinin başarısını etkileyen olumlu veya olumsuz faktörlerden biri de öğrencilerin aldığı derslere ilişkin algılarıdır. Algı, Bandura’nın (1997), üzerinde çalıştığı ve bireylerin sahip olduğu bilgi ve becerilerini etkili bir şekilde kullanabilmeleri için öncelikle söz konusu alanda kendilerine güven duymaları gerektiğini savunan sosyal öğrenme kuramının anahtar kavramıdır.³ Yani bir sorumluluğu yerine getirmek için gerekli olan sosyal, bilişsel, davranışsal ve duygusal becerileri düzenleme ve etkili bir şekilde uygulamayı içerir. Aslında algı sadece bireyin sahip olduğu bilgi ve becerilerin niceliğiyle ilgili olmamakla birlikte yeri geldiğinde söz konusu bu bilgi ve becerilerle neler yapabileceğine inanması ile ilgilidir.⁴

Kişinin belli bir alanda sahip olduğu bilgi ve becerilerine olan algılarıyla ortaya koyacağı davranışların sonuçları arasında farklı bir durum gerçekleşebilir. Bu durumda bireysel bilgi veya becerilerine olan inancın, sıkıntıların üstesinden gelebilecek davranışları geliştirdiği ve bu davranışları etkilediği söylenebilir. Bu bireysel yeterlilik inançları, kişilerin herhangi bir konuda başarılı olmak için ne kadar güç harcayabileceklerini, zorlu ve engelleyici deneyimlere karşı davranışlarını devam ettirme sürelerinin uzunluğunu belirlemektedir.⁵

Bireyler aldığı eğitime, hayattan beklentilerine ve aldığı eğitime göre farklı davranışlar sergileyebilir. Bu davranışlar kişinin başka birinin etkisinden kalmadan kendi görüş ve düşüncelerini oluşturmaları tutumlarını meydana çıkarır. Kişinin hayatına yön veren, kendi ayakları üzerinde durmasını sağlayan ve diğerlerinden ayırıp kendi olma yolunda yardımcı olan “Tutum” terimini açıklamak gerekmektedir. Tutum, deneyimler ve yaşantılar sonucunda meydana gelen, hayatta karşılaştığı bütün olumlu ve olumsuz durumlara karşı kişinin davranışları üzerinde yönlendirici veya aktif bir etkileme gücüne sahip zihinsel ve duygusal hazırlık durumudur.⁶ Tutum, kişinin kendine veya çevresindeki herhangi bir şeye, toplumsal konu veya duruma karşı gösterdiği motivasyon, tecrübe ve bilgi birikimine bağlı olarak örgütlediği duygusal, zihinsel ve davranışsal bir ilk tepki eğilimidir.⁷

¹ Ahmet İlhan Şen ve Aslı Özgün Koca, “Orta Öğretim Öğrencilerinin Matematik ve Fen Derslerine Yönelik Olan Olumlu Tutumları ve Nedenleri”, *Eurasian Journal of Educational Research* 18 (2005): 186-201.

² Şevket Aydın, Ümit Polat, ve Orhan Bölükbaş, “Niğde İli ‘Orta Öğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Matematik Dersine Karşı Kalıplaşmış Tutumları” (XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi, 2005).

³ Frank Pajares, “Overview of Social Cognitive Theory and of Self-Efficacy”, edu.tr, Emory University, 2002, <https://people.wku.edu/richard.miller/banduratheory.pdf>.

⁴ Albert Bandura, *Self-Efficacy: The Exercise of Control* (New York: Freeman, 1997).

⁵ Ahmet Aypay, “Information and Communication Technology (ict) Usage and Achievement of Turkish Students in Pisa 2006”, *Turkish Online Journal of Educational Technology* 9, sy 2 (2010): 116-24.

⁶ Mete Alım ve Ünsal Bekdemir, “Coğrafya Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları”, *Milli Eğitim Dergisi* 172 (2006): 263-75.

⁷ Metin İnceoğlu, *Tutum, Algı, İletişim* (Ankara: Kesit Tanıtım Ltd., 2004).

Kişinin hedeflediği amaca ve bu amaca ulaştıran eylemlere ve eylemlerin sonucuna, kısaca tüm öğrenme süreçlerine ek olarak kendi kişilik özelliklerine ilişkin pozitif tutum alması gerekir.⁸ Tutumlar, kişinin hayatında tam anlamıyla geliştiğinde kişinin davranışında karmaşık bir yönelime neden olabilir. Böylece kişinin çevresinde karşılaştığı farklı durumlara ve objelere karşı beslediği duygu hali o durum ve obje hakkındaki tepkileri ve davranışları bir düzen içinde devamlılık gösterir.⁹ Birey olaylar karşısında verdiği bu anlamlı tepkiler sonucu bir tutum geliştirir. Bu tutumların oluşmasında birçok faktör olmakla birlikte bu olay ve objelere karşı sergilediği kaygı faktörü ayrıca önem arz etmektedir. Bu nedenle bireyin duygu dünyasında ortaya çıkan kaygıların, ebeveynlerin tutumları ve öğrencinin tutumları sonucu oluşabilmektedir.

Her birey günlük hayatında mutlaka bir kaygı içerisindedir. Bu kaygı hali kişiyi bazen dürtüsel olarak hem olumlu hem de yaratıcı davranışlara yönlendirirken, bazen de olumlu ve yaratıcı davranışlara neden olan ve sonuçta rahatsızlık oluşturan bir duygu hali olarak nitelendirilebilir. Öğrenme yaklaşımı kuramlarda kaygı, koşullanma şeklinde ortaya çıkan bir duygu olup dürtüsel özelliğe sahiptir. Diğer bir taraftan kaygının normal veya anormal olması duyguların kaynağından çok kaygı süresi ve şiddeti ile ilgili olabilmektedir.¹⁰

Kaygı kavramı okullarda öğrencilerin belli başlı derslere karşı kaygılanma durumları önem arz etmektedir. Okul, sınıf ve aile ortamlarında gözlemlenen öğretmen otoritesi, zaman sınırlaması ve çeşitli beklentilerin oluşturduğu baskı, önemli kaygı faktörleri olarak düşünülmektedir. Sözü edilen bu etkenler öğrencilerde önemli ölçüde ve düzeyde kaygılar meydana getirebilmektedir. Öğretmen otoritesi, zaman sınırlaması ve aile beklentileri sonucu oluşan baskı, öğretim sürecinde olan öğrencilerin kendilerini tehdit altında hissetmesine ve bazı derslere yönelik olumsuz tutumlar geliştirebilmektedir. Bu olumsuz tutumlar sıkça tekrarlanınca, kaygı oluşmaya başlar.¹¹

Bu noktadan hareketle araştırmanın amacı, KKTC’de sınavla öğrenci alan okullarda bulunan öğrencilerin sayısal derslerine karşı kaygı düzeylerini ve tutumlarını cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü gibi değişkenlere göre belirlemektir. Bunun için öncelikle öğrencilerin sayısal derslere ilişkin tutumları ve kaygı değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çünkü öğrencilerin sayısal derslere ilişkin tutumlarının kaygı seviyeleriyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca cinsiyet, sınıf seviyeleri, okul türlerine ilişkin tutum ve kaygı faktörleri ve söz konusu okullarda yöneticilerin sayısal derslere yönelik görüşlerinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu nedenle lise öğrencilerinin sayısal derslere yönelik kaygı ve tutumları cinsiyet, okul türü ve sınıf düzeyi açısından incelemek amacıyla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Öğrencilerin sayısal derslere yönelik kaygı ve tutumları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Öğrencilerin sayısal derslere yönelik kaygı ve tutumlarında okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Okul yöneticilerinin sayısal derslere yönelik kaygı ve tutum görüşlerinde anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.Yöntem

⁸ Kevser Baykara Pehlivan, “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyo-kültürel Özellikleri ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Üzerine Bir Çalışma”, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 4, sy 2 (2008): 151-68.

⁹ Çiğdem Kağıtçıbaşı, İnsan ve İnsanlar (İstanbul: Sermet Matbaa, 1985).

¹⁰ Deniz Başarır, “Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinde Sınav Kaygısı, Durumluk Kaygı, Akademik Başarı ve Sınav Başarısı Arasındaki İlişkiler” (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 1990).

¹¹ Ahmet Adil Adal ve İlyas Yavuz, “Ortaokul Öğrencilerinin Matematik Öz Yeterlik Algıları ile Matematik Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki”, International Journal of Field Education 3, sy 1 (2017): 20-41.

KKTC’de Okul Yöneticilerinin ve Lise Öğrencilerinin Sayısal Derslere Karşı Kaygı ve Tutumlarına İlişkin Görüşleri

KKTC’de sınavla öğrenci alan okullardaki öğrencilerin sayısal derslere karşı tutum ve kaygılarının cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü ve yöneticilerin görüşleri arasındaki ilişkiyi içeren ilişkisel tarama modelindeki bu çalışma, nicel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Eğer bir çalışma geçmişteki veya halihazırda mevcut bir olayı var olduğu şekliyle betimlemeye yönelikse “tarama” modellerinden yararlanır.¹² Tarama modellerinden biri olan ilişkisel tarama modeli ise iki veya daha çok sayıda değişken arasındaki değişimin var olup olmadığını veya var ise hangi derecede olduğunu ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. İlişkisel tarama modeli, karşılaştırma yolu ile elde edilen ilişki ve korelasyon türü ilişki olmak üzere iki şekilde yapılabilmektedir.¹³

2.1.Katılımcılar

Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evreni KKTC’de sınav ile öğrenci kabul eden tüm liseler oluştururken örnekleme ise 2022–2023 eğitim öğretim yılında KKTC Lefkoşa ilçesinde bulunan ve sınavla öğrenci alan, Türk Maarif Koleji, Bülent Ecevit Lisesi ve Hala Sultan İlahiyat Koleji’nde eğitim gören toplam 172 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Bu öğrencilerin okul türü, cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Okul, Sınıf ve Cinsiyete Göre Öğrencilerin Dağılımı

Okul Türü	Frekans	Yüzde
Hala Sultan İlahiyat Koleji	58	33,7
Türk Maarif Koleji	57	33,1
Bülent Ecevit Anadolu Lisesi	57	33,1
Toplam	172	100,0
Sınıf	Frekans	Yüzde
9.Sınıf	40	23,3
10. Sınıf	42	24,4
11. Sınıf	48	27,9
12.Sınıf	42	24,4
Toplam	172	100,0
Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kız	96	55,8
Erkek	76	42,4
Toplam	172	100,0

2.1.Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak ilk bölümde araştırmacı tarafından hazırlanmış olan öğrencilerin demografik özelliklerini içeren “kişisel bilgi formu”, öğrencilerin sayısal derslere yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla Önal (2013) tarafından geliştirilen Ortaokul öğrencilerinin

¹² A. Hamdi İslamoğlu, Bilimsel Araştırma Yöntemleri (İstanbul: Beta Yayınları, 2003).

¹³ Niyazi Karasar, Bilimsel Araştırma Yöntemi (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1999).

matematik tutumlarına yönelik ölçek geliştirme çalışması kullanılmıştır.¹⁴ Ölçek maddeleri, 5'li likert tipi olup "Tamamen Katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum" ve "Kesinlikle Katılmıyorum" şeklindedir. Öğrencilerin kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla Ikegulu (1998) tarafından geliştirilen "Matematik kaygısı-endişesi ölçeği" kullanılmıştır. Ayrıca araştırmacılar tarafından okul yöneticilerinin sayısal derslere yönelik görüşlerini ölçmek için 5'li likert tipi "Tamamen Katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum" ve "Kesinlikle Katılmıyorum" şeklinde anket oluşturulmuştur. Oluşturulan anketin geçerlik kapsamında uzman görüşü alınmıştır. Faktör analizi yapılmış olup, bu analizin sonucunda ölçeğin tek faktör olduğu anlaşılmıştır. Geçerlilik çalışması yapılmış olup Cronach Alpha değeri $\alpha = ,879$ bulunmuştur.

2.1. Veri Analizi

Çalışmada veri analizleri, SPSS 24.0 programı kullanılarak elde edilmiştir. Çalışma grubu tarafından ölçek maddelerine verilen cevapların değerlendirilmesi, cevapların yüzde dağılımları, ortalama puanları ve frekans dağılımları hesaplanmış ve ortaya çıkan sonuçlar analiz edilmiştir. Çalışmanın genel amacını ifade eden öğrencilerin sayısal derslere yönelik kaygı ve tutum puanlarının bağımsız değişkenlere göre anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığına "Tek Yönlü Varyans Analizi" (ANOVA) elde edilen verilerin analizinde, bağımsız iki grup ortalamasının karşılaştırılmasında t-testi ve istatistiksel teknikleri kullanılmıştır.

3. Bulgular

Lise öğrencilerinin sayısal derslere yönelik kaygı düzeyleri, tutumları ve sayısal derslere ilişkin görüşlerinin cinsiyet, okul türü ve sınıf düzeyi gibi değişkenler arasında anlamlı fark olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla yapılan t-testi sonuçlarına göre elde edilen bulgular tablolar halinde ve araştırma sorularına göre analiz edilerek yorumlanmıştır.

Cinsiyet değişkenine göre tüm öğrencilerin sayısal derslere karşı kaygı ve tutum düzeyleri arasında hangi yönde bir farkın olduğunu tespit etmek için çoklu karşılaştırma testlerinden t-testi kullanılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir;

Tablo 2: Cinsiyete Göre Öğrencilerin Kaygı ve Tutum Puanları Ortalamalarına İlişkin T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	X	Sd	t
Kaygı	Kız	96	2,87	,80	-1,477
	Erkek	76	3,05	,73	-1,493
Tutum	Kız	96	1,75	,57	-1,783
	Erkek	76	1,91	,56	-1,785

($p > .05$)

Tablo 2 incelendiğinde, sayısal derslere yönelik kaygı ve tutum inançlarının sınavla öğrenci alan okullardaki öğrencilerin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği istatistiksel olarak görülmektedir.

¹⁴ Nezih Önal, "Ortaokul Öğrencilerinin Matematik Tutumlarına Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması", İlköğretim-Online 12, sy 4 (2013): 938-48, <http://ilkogretim-online.org.tr>.

KKTC’de Okul Yöneticilerinin ve Lise Öğrencilerinin Sayısal Derslere Karşı Kaygı ve Tutumlarına İlişkin Görüşleri

Okul türü değişkenine göre öğrencilerin sayısal derslere karşı kaygı ve tutum düzeyleri arasında hangi yönde bir farkın olduğunu tespit etmek için çoklu karşılaştırma testlerinden ANOVA testi kullanılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 3’te verilmiştir;

Tablo 3: Okul Türüne Göre Öğrencilerin Kaygı ve Tutum Puanları Ortalamalarına İlişkin ANOVA Sonuçları

		KT	SD	KO	F	P
Kaygı	Okullar arası	2,16	2	1.083	1,808	,167
	Okul içi	101,24	169	,599		
	Toplam	103,41	171			
Tutum	Okullar arası	1,90	2	,955	2,973	,054
	Okul içi	54,27	169	,321		
	Toplam	56,18	171			

(p>. 05)

Tablo 3’ te okul türüne göre öğrencilerin kaygı ve tutum puanlarına ilişkin ANOVA sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlara göre sayısal derslere yönelik kaygı ve tutum inançlarının okullara göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Sınıf düzeyleri değişkenine göre öğrencilerin sayısal derslere karşı kaygı ve tutum düzeyleri arasında hangi yönde bir farkın olduğunu tespit etmek için çoklu karşılaştırma testlerinden ANOVA testi kullanılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4’te verilmiştir;

Tablo 4: Sınıf Düzeylerine Göre Öğrencilerin Kaygı ve Tutum Puanları Ortalamalarına İlişkin Anova Sonuçları

		KT	SD	KO	F	P
Kaygı	Sınıflar arası	6,12	3	2.040	3,523	,016
	Sınıf içi	97,29	168	,579		
	Toplam	103,41	171			
Tutum	Sınıflar arası	3,24	3	1,083	3,436	,018
	Sınıf içi	52,93	168	,315		
	Toplam	56,18	171			

(p>. 05)

Tablo 4'te öğrencilerin sınıf düzeylerine göre kaygı ve tutum puanlarına ilişkin ANOVA sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlara göre sayısal derslere yönelik kaygı ve tutum inançlarının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Araştırmaya konu olan bütün okullarda 9. sınıf aşamasından 12. sınıf aşamasına doğru kademeli olarak kaygı düzeyleri negatif anlamda seyrederken tutum düzeylerinde pozitif anlamda bir fark görülmektedir.

Cinsiyet değişkeninin okullara göre öğrencilerin sayısal derslere karşı kaygı ve tutum düzeyleri arasında hangi yönde bir farkın olduğunu tespit etmek için çoklu karşılaştırma testlerinden t-testi kullanılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir;

Tablo 5: Cinsiyete Göre Öğrencilerin Kaygı ve Tutum Puanları Ortalamalarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Okul	Cinsiyet	N	Mean	Ss	Sd	T	P	
Hala Sultan İK	Kaygı	Kız	33	2,76	,687	,119	-1,602	,115
		Erkek	25	3,05	,685	,137	-1,603	,115
İK	Tutum	Kız	33	1,86	,536	,093	-1,381	,173
		Erkek	25	2,09	,721	,144	-1,326	,192
TMK	Kaygı	Kız	27	3,05	,822	,158	-,536	,594
		Erkek	30	3,16	,766	,139	-,534	,596
	Tutum	Kız	27	1,65	,457	,088	-,934	,356
		Erkek	30	1,75	,423	,077	-,930	,357
BEAL	Kaygı	Kız	36	2,84	,888	,148	-,169	,867
		Erkek	21	2,88	,749	,163	-,177	,861
	Tutum	Kız	36	1,74	,670	,111	-1,085	,283
		Erkek	21	1,92	,489	,106	-1,177	,244

(p>. 05)

Tablo 5'te verilen Hala Sultan İlahiyat Koleji (Hala Sultan İK), Türk Maarif Koleji (TMK) ve Bülent Ecevit Anadolu Lisesi'nde (BEAL) eğitim gören öğrencilerin sayısal derslere yönelik kaygı ve tutum puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Okul değişkenine göre öğrencilerin sayısal derslere karşı kaygı ve tutum düzeyleri arasında hangi yönde bir farkın olduğunu tespit etmek için çoklu karşılaştırma testlerinden ANOVA testi kullanılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir;

Tablo 6: Okullara Göre Öğrencilerin Kaygı ve Tutum Puanları Ortalamalarına İlişkin Anova Sonuçları

Okul		KT	SD	KO	f	p	
Hala Sultan İK	Sınıflar arası	1,308	3	,436	,896	,449	
	Kaygı	Sınıf içi	26,263	54	,486		
		Toplam	27,571	57			
Sultan İK	Sınıflar arası	3,178	3	1,059	2,968	,040	
	Tutum	Sınıf içi	19,276	54	,357		
		Toplam	22,454	57			

KKTC’de Okul Yöneticilerinin ve Lise Öğrencilerinin Sayısal Derslere Karşı Kaygı ve Tutumlarına İlişkin Görüşleri

TMK	Kaygı	Sınıflar arası	1,351	3	,450	,714	,548
		Sınıf içi	33,447	53	,631		
		Toplam	34,798	56			
	Tutum	Sınıflar arası	1,140	3	,380	2,078	,114
		Sınıf içi	9,690	53	,183		
		Toplam	10,830	56			
BEAL	Kaygı	Sınıflar arası	8,891	3	2,964	5,238	,003
		Sınıf içi	29,987	53	,566		
		Toplam	38,878	56			
	Tutum	Sınıflar arası	1,473	3	,491	1,334	,273
		Sınıf içi	19,514	53	,368		
		Toplam	20,987	56			

(p>. 05)

Tablo 6’da okullardaki öğrencilerin sayısal derslere yönelik kaygı ve tutum puan ortalamalarının sınıf değişkenine göre, BEAL’de 10. sınıfların 11 ve 12.sınıflara göre kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu ve Hala Sultan İlahiyat Koleji’nde 9.sınıfların 12.sınıflara göre sayısal derslere karşı tutumda daha yetersiz olduğuna dair anlamlı bir fark göstermektedir. Okullardaki diğer sınıflar arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bütün okullardaki öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça, sayısal derslere yönelik kaygı düzeylerinin azaldığı görülmüştür. Aynı zamanda tüm okullarda öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça, sayısal derslere yönelik tutumlarının arttığı görülmektedir.

Okul yöneticileri değişkenine göre yöneticilerin sayısal derslere karşı kaygı düzeyleri arasında hangi yönde bir farkın olduğunu tespit etmek için çoklu karşılaştırma testlerinden ANOVA testi kullanılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir;

Tablo 7: Okul Yöneticilerine Göre, Sayısal Derslere Karşı Kaygıya İlişkin Anova Sonuçları

Okul Yöneticileri		KT	MD	Sd	p
Hala Sultan İK	Kaygı	TMK	2,455	2,297	,683
		BEAL	-3,444	2,390	,283
TMK	Kaygı	Hala Sultan İK	-2,455	2,297	,683
		BEAL	-2,600	2,136	,093
BEAL	Kaygı	Hala Sultan İK	3,444	2,390	,283
		TMK	2,600	2,136	,093

(p>. 05)

Tablo 7’de farklı okullarda yöneticilerin sayısal derslere yönelik kaygıya ilişkin görüşlerin istatistiksel olarak farklı okul düzeylerinde anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Okul yöneticileri değişkenine göre yöneticilerin sayısal derslere karşı tutum düzeyleri arasında hangi yönde bir farkın olduğunu tespit etmek için çoklu karşılaştırma testlerinden ANOVA testi kullanılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir;

Tablo 8: Okul Yöneticilerine Göre, Sayısal Derslere Karşı Tutuma İlişkin Anova Sonuçları

Okul Yöneticileri	KT	MD	Sd	p
Hala Sultan İK	TMK	2,555	2,277	,832
	BEAL	-6,044	2,410	,068
TMK	Hala Sultan İK	-2,555	2,277	,832
	BEAL	-8,600*	2,616	,013
BEAL	Hala Sultan İK	6,044	2,410	,068
	TMK	8,600*	2,616	,013

(p>. 05)

Tablo 8’de farklı okullarda yöneticilerin sayısal derslere yönelik tutuma ilişkin görüşlerin istatistiksel olarak farklı okul düzeylerinde anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. TMK ile BEAL’de bulunan yöneticilerin sayısal derslere yönelik tutum görüşleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. TMK yöneticilerinin BEAL yöneticilerine göre sayısal derslere yönelik tutumları daha geliştiği görülmüştür. Fakat TMK ve BEAL yöneticileri ile Hala Sultan İK yöneticileri arasında anlamlı fark görülmemektedir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Öğrencilerin sayısal derslerde başarılı olabilmeleri, başarıyı etki eden nedenlerin bilinmesi ile ilişkilidir. Sayısal derslerde öğrenci başarısını artırmak için alınacak önlemler öğrenci açısından önemlidir. Öğrencilerin sahip oldukları yeteneklerine uygun olan ve hayatlarının ilerleyen dönemlerinde yapmaktan hoşlanacakları bir iş için ilgi duydukları alanda üniversite eğitimi almalarına yardımcı olacak ve alanları ile ilgili onlara yardımcı olmak son derece önemlidir.

Sayısal derslere yönelik olumsuz kaygı ve tutumlar ilkokul çağından başlayarak gerek öğrencileri gerekse aileleri etkileyen bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortaokul ve lise öğrenimi esnasında da birçok öğrenci sayısal dersleri başarabilecek miyim kaygısını aynı şekilde yaşamakta ve bu derslere ilişkin olumsuz tutum sergilemektedir. KKTC’de son yıllarda aynı kaygıyı yaşayan ailelerde çocuklarının sayısal derslerde akademik başarıyı yakalamak ve kolejlere giriş sınavında ve devamında yönlendirme sınavlarında başarılı olması için çocuklarına sayısal derslerle ilgili özel ders ve dersane takviyesi yaparak başarıyı amaçlamaktadırlar.

Bu çalışmamızda KKTC’de sınavla öğrenci alan okulları kazanan öğrencilerin lise öğrenimi sırasında sayısal derslere karşı kaygı ve tutumlarının ne düzeyde olduğuna ilişkin inançlarının cinsiyet, okul türü ve sınıf düzeyi değişkenleri arasında fark oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu araştırmaya ilişkin elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Sınavla öğrenci alan liselerde öğrenim gören öğrencilerin cinsiyet düzeyinde benzer kaygı ve tutumları sergilemeye devam ettikleri görülmektedir. Türk Maarif Koleji, Bülent Ecevit Anadolu Lisesi ve Hala Sultan İlahiyat Koleji’nde öğrenim gören öğrencilerin sayısal derslere yönelik kaygı ve tutum inançlarının öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Bu sonuçlar literatürde benzer çalışmalarla paralellik göstermektedir. Örneğin Yenilmez ve Özabacı’nın (2003) yatılı öğretmen okulu öğrencilerinin matematiğe yönelik tutumları ve matematik kaygıları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında öğrencilerin matematiğe yönelik

KKTC’de Okul Yöneticilerinin ve Lise Öğrencilerinin Sayısal Derslere Karşı Kaygı ve Tutumlarına İlişkin Görüşleri

tutumlarının cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı bulgusuna ulaşmışlardır.¹⁵ İlköğretim öğrencilerinin matematiğe yönelik tutumları cinsiyete göre önemli bir farklılık göstermemiştir. Kız ve erkek öğrencilerin matematiğe yönelik tutumları benzerdir denilebilir. Bu sonuç Özkan’ın (2005)’ın araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Özkan’ın (2005) 118 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada matematiğe yönelik tutumların cinsiyete göre önemli farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.¹⁶

Aynı şekilde okullar arasında öğrencilerin sayısal derslere yönelik kaygı ve tutum puanlarına ilişkin ANOVA sonuçlarında her üç okul öğrencileri arasında öğrencilerin sayısal derslere yönelik kaygı ve tutum inançlarında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Ayrıca öğrencilerin sınıf düzeylerine göre kaygı ve tutum puanlarına ilişkin ANOVA sonuçlarına göre sayısal derslere yönelik kaygı ve tutum inançlarının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu sonuçlarda okullardaki öğrencilerin sayısal derslere yönelik kaygı ve tutum puan ortalamalarının sınıf değişkenine göre, BEAL’de 10. sınıflar ile 11 ve 12. sınıflara göre kaygı düzeyinde ve Hala Sultan İlahiyat Koleji’nde 9. sınıflar ile 12. sınıflar arasında sayısal derslere karşı tutumda anlamlı bir fark göstermektedir. Okullardaki diğer sınıflar arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bütün okullardaki öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça, sayısal derslere yönelik kaygı düzeylerinin azaldığı görülmüştür. Aynı zamanda tüm okullarda öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça, sayısal derslere yönelik tutumlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar literatürde benzer çalışmalarda elde edilen sonuçlar ile örtüşmektedir. Örneğin Geçici ve Bayırlı (2022), Matematik dersine yönelik tutum ile Matematik kaygısı arasında negatif bir ilişki olduğunu yani, olumlu bir matematik tutumuna sahip olan öğrencilerin matematik kaygısı daha düşük olabilir.¹⁷ Benzer şekilde Arslan ve İnce (2023), çalışmalarında öğrencilerin sınav kaygı düzeylerinin azalması ile matematik dersine yönelik geliştirdikleri olumlu tutum arasında anlamlı bir ilişki söz konudur. Bu durum da öğrencilerin matematik dersindeki akademik başarılarını olumlu etkilemektedir.¹⁸ Çalışmamızın aksine Koca ve Şen (2005), eğitim alanında yapılan tutum ile ilgili çalışmaları incelendiğinde iki konu göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi sınıf seviyesi ve yaş arttıkça öğrenci tutumlarının nasıl değiştiğidir. Öğrencilerin sınıf seviyeleri arttıkça matematik ve fen derslerine karşı olumlu tutumlarının azaldığı ortaya çıkmıştır.¹⁹

Bu okullarda görev yapan yöneticilerin yaş düzeylerine göre sayısal derslere yönelik görüşlerinde anlamlı bir fark olmadığı, farklı okullardaki yöneticilerin sayısal derslere yönelik görüşlerinin farklı okul düzeylerinde anlamlı bir fark oluşturduğu, bu farkın TMK ile BEAL’de bulunan yöneticilerin sayısal derslere yönelik görüşleri arasında anlamlı fark oluşturduğu, öğrencilerin sayısal derslere karşı kaygı düzeyleri düştükçe tutumlarının arttığı görülmüştür. Sayısal derslere yönelik yönetici görüşlerinin öğrencilerin bu derslere karşı kaygı ve tutumları ile anlamlı bir düzeyde olduğu görülmüştür.

¹⁵ Kürşat Yenilmez ve Nilüfer Şehriban Özabacı, “Yatılı Öğretmen Okulu Öğrencilerinin Matematik ile İlgili Tutumları ve Matematik Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma”, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 14 (t.y.): 132-46.

¹⁶ Fatih Özkan, “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Dersinde Kullandıkları Öğrenme Stratejileri ile Tutumları Arasındaki İlişki” (Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2005).

¹⁷ Mehmet Ertürk Geçici ve Hakan Bayırlı, “A Meta-Analysis of the Relationship Between Attitude Toward Mathematics and Mathematics Anxiety: The Sample of Turkey”, Sakarya University Journal of Education 12, sy 3 (2022): 498-521, <https://doi.org/doi:https://doi.org/10.19126/suje.991451>.

¹⁸ Emre Arslan ve Murat İnce, “Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Dersine Yönelik Tutumları ile Sınav Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 22, sy 88 (2023): 1460-71, <https://doi.org/doi:10.17755/esosder.1249161>.

¹⁹ Şen ve Koca, “Orta Öğretim Öğrencilerinin Matematik ve Fen Derslerine Yönelik Olan Olumlu Tutumları ve Nedenleri”.

Öneriler

1. Sayısal derslerin önemi ve hayatımızdaki yeri dikkate alındığında öğrencilerin matematik dersine yönelik tutumlarının istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Sayısal derslere yönelik olumlu tutumların oluşturulmasında en büyük görev öğretmenindir. Öğretmen sayısal derslerin öğretiminde yeni yöntem ve tekniklere yer vererek, imkanları dahilinde bilişim teknolojilerinden yararlanarak, dersleri ilginç, zevkli ve eğlenceli hale getirerek öğrencilerde kaygı seviyesini düşürüp olumlu tutumların gelişmesine yardımcı olabilir.
2. Öğrencilerin sayısal derslere yönelik kaygılı olmalarının nedenlerinin başında önyargı ve olumsuz tutumlara sahip olduğu düşünülmektedir. Bu durumda aile, öğretmen ve okul yöneticilerine büyük rol düşmektedir.
3. Okul yöneticilerinin sınıf seviyelerini takip edip bu derslere karşı öğrencilerin düşüncelerine göre tedbir alması önerilir.
4. Ayrıca akademik çalışmaların bu yönde birçok değişken ile birlikte ele alınarak çalışılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Adal, Ahmet Adil, ve İlyas Yavuz. “Ortaokul Öğrencilerinin Matematik Öz Yeterlik Algıları ile Matematik Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki”. *International Journal of Field Education* 3, sy 1 (2017): 20-41.
- Alım, Mete, ve Ünsal Bekdemir. “Coğrafya Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları”. *Milli Eğitim Dergisi* 172 (2006): 263-75.
- Arslan, Emre, ve Murat İnce. “Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Dersine Yönelik Tutumları ile Sınav Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 22, sy 88 (2023): 1460-71. <https://doi.org/doi:10.17755/esosder.1249161>.
- Aydın, Şevket, Ümit Polat, ve Orhan Bölükbaş. “Niğde İli ‘Orta Öğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Matematik Dersine Karşı Kalıplaşmış Tutumları’”. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, 2005.
- Aypay, Ahmet. “Information and Communication Technology (ict) Usage and Achivement of Turkish Students in Pisa 2006”. *Turkish Online Journal of Educational Technology* 9, sy 2 (2010): 116-24.
- Bandura, Albert. *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman, 1997.
- Başarır, Deniz. “Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinde Sınav Kaygısı, Durumluk Kaygı, Akademik Başarı ve Sınav Başarısı Arasındaki İlişkiler”. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1990.
- Geçici, Mehmet Ertürk, ve Hakan Bayırlı. “A Meta-Analysis of the Relationship Between Attitude Toward Mathematics and Mathematics Anxiety: The Sample of Turkey”. *Sakarya University Journal of Education* 12, sy 3 (2022): 498-521. <https://doi.org/doi:https://doi.org/10.19126/suje.991451>.
- İnceoğlu, Metin. *Tutum, Algı, İletişim*. Ankara: Kesit Tanıtım Ltd., 2004.
- İslamoğlu, A. Hamdi. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Beta Yayınları, 2003.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Sermet Matbaa, 1985.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1999.
- Önal, Nezih. “Ortaokul Öğrencilerinin Matematik Tutumlarına Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması”. *İlköğretim-Online* 12, sy 4 (2013): 938-48. <http://ilkogretim-online.org.tr>.
- Özkan, Fatih. “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Dersinde Kullandıkları Öğrenme Stratejileri ile Tutumları Arasındaki İlişki”. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2005.
- Pajares, Frank. “Overview of Social Cognitive Theory and of Self-Eficacy”. Edu.tr. Emory University, 2002. <https://people.wku.edu/richard.miller/banduratheory.pdf>.
- Pehlivan, Kevser Baykara. “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyo-kültürel Özellikleri ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Üzerine Bir Çalışma”. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4, sy 2 (2008): 151-68.
- Şen, Ahmet İlhan, ve Aslı Özgün Koca. “Orta Öğretim Öğrencilerinin Matematik ve Fen Derslerine Yönelik Olan Olumlu Tutumları ve Nedenleri”. *Eurasian Journal of Educational Research* 18 (2005): 186-201.

Yenilmez, Kürşat, ve Nilüfer Şehriban Özabacı. “Yatılı Öğretmen Okulu Öğrencilerinin Matematik ile İlgili Tutumları ve Matematik Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 14 (2003): 132-46.

Kıbrıs Sorunu ve Müdahil Devletlerin Politikalarının Değerlendirilmesi

Cyprus Problem and Evaluation of The Policies of The Intervention States

Aysuhan GÜREL

Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Master of Arts, Süleyman Demirel University, Institute of Social Sciences
Isparta, Türkiye

aysuhangurel@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1314-0585>

<https://ror.org/04fjte88>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 19 Mayıs / May 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 09 Haziran / June 2024

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/ June

Atıf / Cite as: Gürel, Aysuhan. "Kıbrıs Sorunu ve Müdahil Devletlerin Politikalarının Değerlendirilmesi". *Kıbrıs* 14 (Haziran 2024), 27-40

İntihal / Plagiarism: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (**Aysuhan GÜREL**).

Yayıncı / Published by: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi / Social Sciences University of Ankara.

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Kıbrıs Sorunu ve Müdahil Devletlerin Politikalarının Değerlendirilmesi

Öz

Kıbrıs Akdeniz'deki üçüncü büyük adadır ve Akdeniz'in doğusunda yer almaktadır. Jeopolitik konumu nedeniyle tarihte birçok devletin ilgi odağı olmuştur. Ada 1878 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyetinden çıkmış, İngiltere'nin idaresine girmiştir. Yunanlıların adanın tamamına hâkim olmak istemeleri ve Türk nüfusunu yok sayan politikaları Kıbrıs'ta çatışmaların çıkmasına neden olmuştur. Yunanistan'ın adadaki Rumları desteklemesi, Enosis ve Akritas ideallerinden dolayı adadaki Türkler soykırımı mağruz kalmıştır. Çalışmanın sorusu; Kıbrıs Adası'nda Türklerin soykırımı uğraması ile sonuçlanan olayların, gerçeklerin modern dönemin teorilerinden post yapısalcılık kapsamında yorumlanmasının mümkün olup olmayacağıdır? Çalışma kapsamında Kıbrıs'ta yaşanan karmaşa, kamuoyuna yansımaları, genel kabul görmüş uluslararası teoriler ışığında açıklanmış ve post yapısalcı teori ile yaşananların yorumlanması amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda; Post Yapısalcı teorinin kuramlarına uygun bir şekilde gerçeklerin sorgulanabileceği, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ekonomilerinin gelişmesi ile jeostratejik bakımdan uluslararası ilişkilerde hegemon güçlerin etkisinde kalmadan, yumuşak güç unsurlarını kullanarak söz sahibi olabilecekleri sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hegemonya, Kıbrıslı Türkler, Politika, Rum Kesimi, Soykırım.

Cyprus Problem and Evaluation of The Policies of The Intervention States

Abstract

Cyprus is the third largest island in the Mediterranean and is located in the east of the Mediterranean. Due to its geopolitical location, it has been the focus of attention of many states in history. The island left the domination of the Ottoman Empire in 1878 and came under the administration of England. The Greeks' desire to dominate the entire island and their policies ignoring the Türkiye's population caused conflicts on the island. Due to Greece's support of the Greeks on the island and the ideals of Enosis and Akritas, the Turks on the island were subjected to genocide. The question of the study; is whether it is possible to interpret the facts and events that resulted in the genocide of the Turks on the Island of Cyprus within the scope of post-structuralism, one of the theories of the modern age? Within the scope of the study, the chaos in Cyprus and its reflections on the public were explained in the light of generally accepted international theories, and it was aimed to interpret what happened with post-structuralist theory. In the results of working; It has been concluded that the facts can be questioned in accordance with the theories of post-structuralist theory, and that with the development of the economies of Türkiye and the Türkiye Republic of Northern Cyprus, they can have a say in geostrategic international relations by using soft power elements, without being influenced by hegemonic powers.

Keywords: Hegemony, Türkiye Cypriots, Politics, Greek Cypriot Side, Genocide.

Giriş

Kıbrıs Adası, uzun yıllar Venediklilerin hâkimiyetinde kalmıştır. Venediklilerin baskılarının artması nedeniyle, adadaki Ortodoks Rumları, Osmanlı İmparatorluğu'ndan yardım istemişlerdir. Kıbrıs, Yavuz Sultan Selim Han tarafından 1571 yılında Rumların da içerden destek vermesi ile Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyetine girmiştir. Venedikliler tarafından adadan kovulan piskopos, Osmanlı idaresinde tekrar adaya davet edilmiştir. Farklı etnik kökenlere sahip olan ada halkı Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetiminde barış içinde yaşamakta iken Osmanlı Rus savaşından sonra 1878 yılında İngiliz idaresine girmiştir. Bu tarihten sonra adanın Osmanlı dönemindeki adil ve istikrarlı idari yapısı bozulmuştur (Kaya, 2012, s.10-14). Yunanistan'ın Megali İdea (Büyük fikir) Bizans İmparatorluğu'nun tekrar kurulması düşüncesi) hayali, Kıbrıslı Rumların Enosis planları adadaki Türklere karşı, Rumların soykırım girişimlerine neden olmuştur. Kıbrıs'ta meydana gelen karışıklıklara İngiltere, Yunanistan ve Türkiye müdahil olmuşlardır. Yaşanan iç karışıklıklar, Türklere karşı başlatılan soykırım hareketi birçok kez Birleşmiş Milletlerde (BM) görüşülmüştür.

Kıbrıs Rum Kesimi Yunanistan ve diğer Avrupa ülkelerinin desteği ile Kıbrıs'ın tamamı üzerinde hakları olduğunu ispatlamaya, Kıbrıslı Türklere karşı işledikleri insanlık suçlarını uluslararası platformlarda haklı göstermeye çalışmışlardır (Kaya, 2012, s.15).

Kıbrıslı Türklerin bağımsızlık mücadelelerinde maruz kaldıkları şiddet, Türklerin vatanlarında yaşama istekleri konusundaki haklı istekleri, uluslararası platformlarda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) sui generis (kendine özgü) durumu haklılığı anlatılamayan bir olgu olarak günümüze kadar gelmiştir. Kıbrıslı Rumların Yunanistan'dan aldığı destek ile sistemli bir şekilde adadan Türk nüfusunun yok edilmesine yönelik girişimleri, Yunanistan ile birleşme istekleri her iki milletin tek çatı altında barış içinde yaşamalarının imkansız olduğunu göstermiştir. Kıbrıslı Türklerin self determinasyon (Kendi kaderini tayin etme hakkı) hakları uluslararası platformlarda birçok kez güçlü ve hâkim ülkeler tarafından görmezden gelinmiştir (Günöz, s.7).

Çalışmada Kıbrıs Adası'nın jeopolitik konumundan dolayı Türkler ve diğer ülkeler için önemi ve adada yaşayan Rumların, adanın diğer ev sahibi olan Türkleri adada yok saymak için başlattıkları girişimler, uluslararası kuruluşların ve güçlü ülkelerin bu olaylar karşısında izledikleri politikalar realizm, neorealizm, liberalizm ve post yapısal teori kapsamında değerlendirilmiştir. Gelişen yüzyılda, Kıbrıs'ta yaşananlar karşısında çözüm önerilerinin post yapısal teori kapsamında değerlendirilmediği, literatürde bu konuda çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir.

Çalışma iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, Kıbrıs tarihi ve adada yaşan Rumlar ile Türklerin sorunları; Kıbrıs'ın jeopolitik konumu ve nüfusu, idari yapısı, İngilizlerin adaya hâkim olmasından sonra, Rumların çıkardığı ayaklanmalar ve Türklerin tepkisi, Londra Konferansları ve Londra, Zürih Antlaşmaları, Rumların 1963 yılında başlattığı saldırılar ve Türkiye'nin yardımları, Türk Barış Harekâtı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulması, Annan Planı ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin Avrupa Birliğine kabul edilmesi başlıkları altında incelenmiştir. Bu bölümde başlıca; Fahri Armağolu'nun, "1955'de Kıbrıs Meselesinde Türk Hükümeti ve Kamuoyu", Ahmet Mor- M. Dursun Çitçi'nin, "KKTC' de Kentleşme", Ahmet ATASOY'un, "Kuzey Türk Cumhuriyeti'nin Nüfus Coğrafyası", Ulvi Keser'in "Kıbrıs'ta Göç Hareketleri ve 1974 Sonrasında Yaşananlar", Ekrem Yaşar Akçay'ın, "Roma Döneminde Kıbrıs'ın Yaşadığı Dönüşüm", makalelerinden, Mesut Çapa'nın, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Yıllarında Kıbrıs'ta Eğitim Teşkilatı: Kıbrıs Şehbenderi Asaf Bey'in Raporu, kitap incelemesinden, KKTC Enformasyon Dairesi ve T.C Dişişleri Bakanlığı'nın internet sitelerinin ilgili sayfalarından faydalanılmıştır.

İkinci bölümde Kıbrıs'ta yaşanan sorunlar karşısında, ülkelerin politik yaklaşımlarında başlıca siyaset teorilerinin etkileri; Kıbrıs üzerinde hegemonya kurmaya çalışan devletlerin politik yaklaşımları, realist, neorealist, liberal ve post yapısal teoriler kapsamında değerlendirilmiştir. Bu bölümde birinci bölümde kullanılan kaynaklara ek olarak başlıca; M. Doğukan Günöz'ün, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu ve Annan Planı", Ertan Efegil-Ayşe Mine Olcay'ın, "Tarafların Kıbrıs Sorununa Yaklaşımları," kitaplarından, Ulvi Keser'in, "21 Aralık 1963 Kanlı Noel, Kumsal Faciası ve Bugüne Yansımaları", Turgay Bülent Göktürk'ün, "Kıbrıs'ta Rumların Gerçekleştirdiği 1974 Katliamları", Dursun Murat Düzgün'ün, "Relizm Teorisinin Ortaya Çıkışı ve Gelişme Evreleri", Senem Aydın- Düzgün'ün, "Post-Yapısalcı Yaklaşımlar ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları", makalelerinden, Faruk Akın Emek'in, "1958-1974 Yılları Arasında Kıbrıs'ta Yerel Basında Rum Mezalimi" yüksek lisans tezinden faydalanılmıştır.

Çalışmada, nitel veri kaynakları incelenmiş, belgesel kaynak veri taraması yapılmış, tümevarım tekniği kullanılmıştır.

1. Kıbrıs Tarihi, Adada Yaşayan Türk ve Rumların Anlaşmazlıkları

1.1. Kıbrıs'ın Jeopolitik Konumu ve Nüfus Yapısı

Kıbrıs'ın coğrafi konumu, geçmişten günümüze kadar jeostratejik bakımdan önemli olmuştur. Akdeniz'de söz sahibi olmak ve bölgedeki ticaret yollarını ele geçirmek isteyen devletler adaya hâkim olmak istemişlerdir. Günümüzde de deniz yolu seferleri, hava kontrol noktaları için stratejik önemi devam etmiştir. Kıbrıs'a hâkim olan devletler, İran, Anadolu, Lübnan ve Mısır'a kadar olan bölgede söz sahibi olmuştur. Türkiye'nin, güneyinde yer alan ada ile uzaklığı 65 km.'dir. Kıbrıs, Türkiye'nin güney sınırının güvenliği için önemli bir bölgededir (Mor ve Çitçi 2011, s.225; Akçay, 2018, s.143).

Osmanlı, Venedik savaşında halk adadan kaçarak, dağlara sığınmaya çalışmıştır. Osmanlı Konya, Aksaray, Niğde ve başka illerdeki halkın adaya yerleşmesini sağlamıştır. Adada kalanlara vergi muafiyeti getirilmiş, toprak verilmiştir. Adadan kaçanlar adaya dönmeleri için ikna edilmiş, ticari faaliyetlerin canlanması için halk teşvik edilmiştir. Adanın fethi sırasında askerlerden adada kalanlar olmuş, ardından memurlar adaya yerleştirilmiştir. Adadaki nüfus içinde çoğunluğu oluşturan Rum ve Türk nüfusu dengelenmeye çalışılmıştır (Atasoy, 2011, s.31-35).

Fransız İhtilali ile milliyetçilik akımı tüm dünya üzerinde etkisini gösterirken, Ortodoks kilisesi adada Osmanlı idaresine karşı halkı kıskırtsa da halk ayaklanmayarak Osmanlı idaresine sadık kalmıştır. 1700'lü yıllarda Türk nüfusun, Rumlardan fazla olduğu ve daha fazla toprağa sahip oldukları Osmanlı kayıtlarında yer almıştır (Keser, 2016, s.112-113). 1833 yılında Osmanlı idaresi tarafından yapılan nüfus sayımında adada Rum, Ermeni, Yahudi ve Marunilerin bulunduğu kayıt altına alınmıştır. Gayrimüslim nüfus içinde çoğunluğu teşkil eden Rumlar gayrimüslimlerin kayıtlarını kendilerinin lehine olacak şekilde düzenlemişlerdir. Gerçek belgelere erişilmesi Rumlar tarafından engellenmiştir (Keser, 2016, s.115).

1.2. Adanın İdari Yapısı

Kıbrıs 17. Yüzyılda (yy.) İngiltere, Fransa, Danimarka ve Roma'nın ticaret yaptığı bir yer olmuştur (Akçay, 2018, s.142). Bu bölgedeki korsanlar ile mücadele eden Osmanlı adanın çevresinin de ticaret yapmak isteyen devletler için, güvenli hale gelmesini sağlamıştır. Ada halkı Osmanlı yönetiminde bolluk içinde huzurlu bir yaşam sürmüştür. Kıbrıs'ta düzenli işleyen ticaret ve ekonomi sistemi kurulmuştur (KKTC Enformasyon Dairesi, Kıbrıs'ın, Sosyal Ekonomik Siyasi Tarihi)

Osmanlı İmparatorluğu ve İngiltere arasında, bölgenin Rusya'nın saldırılarından korunması, adanın vergi vererek Osmanlı'ya bağlı kalması ve geçici olarak İngiltere'nin adada bulunması şartları ile Berlin Antlaşması imzalanmıştır (İlter, 1995, s.164). 1878 yılında İngilizlerin yönetimine geçen Kıbrıs'ta; idari kararların bir kısmı 24 kişilik Kavanin Meclisi'nde alınmıştır. Meclis 9 İngiliz, 12 Rum ve 3 Türk üyeden oluşmuştur (Yellice, 2012, s.16).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra sömürge faaliyetlerini artırmak isteyen İngiltere Süveyş Kanalına ve Akdeniz'e hâkim olmak istemiştir (Yellice, 2012, s.15). Birinci Dünya Savaşı'nda yenilen Osmanlı İmparatorluğu ile savaşı kazanan devletler arasında imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile 24 Temmuz 1923'te Kıbrıs tamamen İngiltere'ye bırakılmıştır (Yellice, 2012, s.21).

Türkiye 10 Temmuz 1925'te adada konsolosluk açmıştır. Adadaki Türklerin birlik ve beraberlik içinde kalmasını sağlayan Konsolos Asaf Bey, Türkiye'nin adadaki diyaloglarını kolaylaştırmıştır. İngilizler ve adadaki Rumlar, Asaf Bey'in Türklerin lehine faaliyetlerde

bulunmasından rahatsız olmuşlardır. Rumların rahatsızlıklarından dolayı, İngiliz yönetimi Asaf Bey'in adadan sürülmesini sağlamıştır (Çapa, 2016, s.103-106). Rumların, İngiliz idaresine karşı 21 Ekim 1931 yılında çıkardıkları ayaklanmalardan sonra Kavanin Meclis'i kapatılmıştır. Olaylardan sonra İngiltere, adada yönetimi tamamen ele almıştır (Yellice, 2012, s.13).

Ada nüfusu Rumların lehine şekillenmeye başlamıştır. Rumlar Enosis hayallerinin İngiltere'nin adaya gelmesi ile gerçekleşeceğini düşünmüşler, ancak adada İngiltere'nin de hâkim güç olmasını istememişlerdir. İngiltere'den gelen yetkililere Enosis planlarını ve bu konuda haklı olduklarını birçok kez ifade etmişlerdir (Yellice, 2012, s.21). Türkler, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bırakılmaması için İngiltere ile diyaloglarını geliştirmişlerdir (Yellice, 2012, s.20).

Adada dini liderler toplumu temsil etmiştir. İngiltere adada Rum halkını destekleyen kararlar almış ve kilisenin toprak sahibi olmasını kolaylaştırmıştır. Ancak aynı kolaylıklar ve haklar Türklere tanınmamıştır (Yellice, 2012, s.16).

1.3. İngilizlerin Adaya Hâkim Olmasından Sonra, Rumların Çıkardığı Ayaklanmalar ve Türklerin Tepkisi

Yunanistan ile birleşip 'Elen' adası oluşturma planı olan Rumlar, Kıbrıs'ta İngiliz hâkimiyetini istememişler, adada Rumların dışında hiçbir millete tahammüllere kalmamıştır (Göktür, 2008, s.337-339).

Komünizmin yayılmasını, istemeyen Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Sovyetler Birliği (SB)'ne karşı Türkiye ve Yunanistan'ı kendi yanına çekebilmek için, Truman Doktrinleri olarak bilinen doktrinleri açıklayıp, Yunanistan ve Türkiye'ye mali yardımlarda bulunacakları, Marshall Planlarını 22 Mayıs 1947'de yürürlüğe koymuştur (Belenli, s.2). 15 Ocak 1950 tarihinde Kıbrıs'ta yapılan plebisite karşı Türkiye'de öğrenciler tarafından tepki gösterileri yapılmıştır (Şahin ve Topbaş, 2015, s.392). Türkiye, Akdeniz'de Yunanistan ile sorun yaşamak istememiştir (Küçüköğlü, 2011, s.796), Yunanistan da benzer nedenler ile olaylara müdahil olmak istememiştir (TBMM, 1950: 698'den akt. İsmail Şahin- Selma Parkalay Topbaş ve Armaoğlu, 1959, s.60-61). Ancak Türkiye, Kıbrıs'ın Türk nüfusu, tarihsel bağları ve coğrafi olarak Türkiye'ye yakınlığı nedeniyle, ada için herhangi bir statü değişikliğinde Türkiye'nin tarafsız kalmayacağını belirtmiştir (Richter, 2011: 74'den akt. İsmail Şahin- Selma Parkalay Topbaş, 2015, s.393, Armaoğlu, 1959, s.61).

Rum Kesimi 1954 yılında adaya hâkim olma teorilerini desteklemeleri için Birleşmiş Milletler (BM)'e başvurmuşlardır. 1955 yılında EOKA terör örgütünü kurup, adada Türklere karşı saldırılara başlamışlardır. Albay Grivas önderliğinde kurulan terör örgütü Türk köylerine saldırmış, karma köylerden Türkleri çıkarmıştır. Türkler 33 tane köyü terk etmek zorunda bırakılmış, Kanton bölgeler kurulmasına izin veren Rumlar, bu bölgelerde de Türklerin girişini kontrol altında tutmuştur. Türkiye, Kıbrıslı Türklere destek olmaya çalışmış, ancak Türkiye'de ekonomik sıkıntıların yaşandığı, siyasi istikrarsızların baş gösterdiği yıllar başlamıştır. Yunanistan, 1954-1958 yılları arasında self-determinasyon hakkı olduğu iddiası ile birçok kez BM başvurmuştur. Adada hâkim güç konumunda olan İngiltere sadece Rumların değil, Türklerin de self determinasyon hakkı olduğunu belirtmiştir (T.C. Dış İşleri Bakanlığı, Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı).

EOKA terör örgütünün Türkleri hazırlıksız yakalayarak yaptıkları saldırılara karşı Türkler de kendilerini korumak amacıyla Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)'ni kurmuştur. Rauf Denктаş, Kemal Tanrısevdi ve Dr.Burhan Nalbantolğu önderliğinde 1957 yılında TMT oluşturulmuştur. Türkiye Seferberlik Tetkik Kurulu askeri ve maddi destekte bulunarak, teşkilatlanmaya destek

vermiştir. Binbaşı İsmail Tansu, Yarbay Rıza Vuruşkan TMT'nin profesyonel bir yapı kazanmasına yardımcı olmuştur. Bu arada Yunanistan, Rumlara silah ve askeri destek sağlamıştır. Kıbrıslı Türkler kısıtlı imkanlarından dolayı evlerinde silah imal etmeye çalışmışlar ve Türkiye'den az sayıda gelen cephaneye ile bu saldırılara karşılık vermeye çalışmışlardır (Günöz, s.4).

1.3. Londra Konferansları ve Londra, Zürih Antlaşmaları

İngiltere İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tekrar politik, ekonomik ve askeri gücünü toplamak isterken, Kıbrıs'ta Rumların çıkardığı sorunlar ile uğraşmak istememiştir. Bu nedenlerle Türkiye ve Yunanistan'ı Kıbrıs sorununda karşı karşıya getirmiştir. Aynı zamanda bölgedeki karışıklıklardan faydalanırken uluslararası politik girişimleri ile halen güçlü bir devlet olduğunu dünyaya göstermek istemiştir. Londra Konferansı'nda İngiltere Dışişleri Bakanı, Doğu Akdeniz'in güvenliğinin sağlanabilmesi için adanın İngiltere'de kalması gerektiğini savunmuştur. Ayrıca İngiltere'ye ait olan bir adada Rum Kesimi tarafından 'self determinasyona' gidilmesi hususunun NATO ülkesi olan İngiltere ve Yunanistan arasında problemlere yol açacağını belirtmiştir. Rumlar ve Türkler tarafından self determinasyon hakkının kullanılmasının, uluslararası ilişkilerde İngiltere'nin toprak bütünlüğüne müdahale olarak değerlendirilecek bir girişim olduğunu belirtmiştir. Londra Konferansı'nda Türkiye adanın kendisine verilemeyeceğinin anladığı için adada iki ayrı ulusun yaşadığının kabul edilmesini isteyerek 'Taksim' yolu ile çözüme gidilmesini istemiştir (Güler, 2004, s.27).

İngiltere Süveyş Kanalı başarısızlığından sonra, 1957'de Eisenhower Doktrini ile bölgedeki çıkarlarını ABD'ye devretmiştir. ABD'de NATO üyesi ülkeler arasındaki bu sorunun çözülmesi için girişimlerde bulunmuştur. Türkler taksim planından, Rum Kesimi self determinasyon taleplerinden vaz geçtiğini belirterek, ortak bildiri yayımlamışlardır. Zürih'te Türkiye ve Yunanistan arasında bir centilmenlik anlaşması imzalanmıştır. Sonrasında Kıbrıslı Türk ve Rum yetkililer, Yunanistan ve Türkiye arasında bir ittifak anlaşması imzalanmış, son olarak İngiltere, Türkiye, Yunanistan'ın garantör ülke olduğunun kabul edildiği Rumlar ve Kıbrıs Türkleri arasında 19 Şubat 1959 tarihinde Zürih ve Londra Antlaşmaları imzalanmıştır (Güler, 2004, s.105-106). Kıbrıs Cumhuriyeti'nin hukuki yapısı 1960 Anayasası ile belirlenmiştir (Efegil ve Olcay, 2004, s.114).

1.4. Rumların 1963 Yılında Başlattığı Saldırıları ve Türkiye'nin Yardımları

Türkler 1960 anayasal düzenlemelerinden sonra adaya barış geleceğini ümit etmişlerdir ancak Rum Kesimi Enosis'i gerçekleştirmek için fırsat bulmuş ve planlarını yapmaya başlamıştır. Adada Zürih, Londra Antlaşmaları ve yeni anayasanın gerekleri hiçbir zaman tam anlamıyla uygulanmamıştır. 1963'te Devlet Başkanı Mihail Hristodulu Muskos (III.Makarios) (Biyografi, 2012) antlaşmanın maddelerini değiştirmek istediğini Kıbrıslı Türklere iletmiştir. Ancak Türkler bunu kabul etmemiştir. 1 Ocak 1964'de Makarios, 1960 antlaşmalarının Rum tarafınca feshedildiğini açıklamıştır. Bu açıklama ile Rumlar Türklere karşı saldırılarını artırmış ve Kanlı Noel olarak anılan 1963 soykırım girişimleri başlamıştır (Keser, 2011, s.100).

EOKA'cılar tarafından Tahtakale Mahallesi, Girne ve Lefkoşa'daki Türk Polislerinin silahları toplanmıştır. Türk Jandarma Komutanlığı'nın silahlık depolarının anahtarları alınmış, Rum Polislerine makinalı tüfekler dağıtılmıştır. EOKA'cılar ve diğer Türk düşmanı gruplar tarafından, Türk köylerine saldırılarda bulunulmuştur. İngilizlerin öldürdüğü isyancıların anıtları tahrip edilerek, bunun Türkler tarafından yapıldığı yönünde Türkler aleyhine propagandalar yapılmıştır (Keser, 2011, s.100).

Kumsal katliamı; 23 Aralık 1963’de Kumsal savunmasız bırakılmıştır. Buradaki Rumların Türkleştiği düşünülmüştür. Ancak bölgenin savunmasız olduğunu fark eden Avrağami isimli Ermeni, Rumlara bölgedeki Türklerin saldırılara karşı hazırlıksız olduğunu bilgisini vermiş ve 150’den fazla Rum, Kumsal Bölgesi’nde savunmasız Türklere saldırmıştır. Binbaşı Nihat İlhan’ın eşi ve 3 çocuğu evlerinin banyosunda katledilmiştir. Kumsal dünya basınında yıllarca unutulmayacak bir katliama sahne olmuştur (Keser, 2011, s.96- 101). Aynı gece Lefkoşa’da toplanan Rum polisi Aspava Bar bölgesinde pusu kurarak Girne yolundan geçen Türkleri katletmeye devam etmiştir. Rumların gerçekleştirdiği diğer katliamlar; Ayvasıl (Türkeli) Katliamı, Şillura (Yılmazköy) Katliamı, Arpalık Katliamı (6 Şubat 1964), Pilot Yzb. Cengiz Topel’in Şehadeti (10 Ağustos 1964) ve Geçitkale Katliamı (15 Kasım 1967) 23 Aralık 1963 tarihinde Rum Kesimi ve Türkler arasında ateşkes anlaşmasının yapılmasının ardından gerçekleşen bu katliamlar Makaryos’un ve Rumların barışçıl çözümleri hiçbir zaman desteklemediklerini göstermiştir. Hastaney kaldırılan Türklere kan verilmemiş ve tedavileri yapılmamıştır (Keser, 2011, s.99).

“İngiliz Gazeteci David Leigh; “Kıbrıs’ın istilasından sonra yüzlerce Kıbrıslı Türk, milli muhafızlarca rehin alınmış, Türk kadınlarının ırzına geçilmiş, çocuklar cadde ortasında öldürülmüş ve Limasol’daki Türk mahalleri tamamen yakılmıştı.”¹⁶

“Bir Alman Turistin Almanya’nın Sesi’ne Aktardığı Gözlemleri; “Yunanlıların kasaplığını insan zekası kavrayamaz... Magosa etrafındaki köylerde Rum milli muhafızları, vahşetin eşsiz örneklerini gösterdiler. Türk evlerine girdiler; acımasızca kadın ve çocuklara mermi sıktılar, birçok Türk’ü, gırtlığından kestiler, Türk kadınlarını toplayarak ırzlarına geçtiler...”¹⁷

Gözlemci James Rayner’in Tespitleri; “Kıbrıs Rumları, XX. yüzyılda, çağdışı davranışlar sergileyerek giriştikleri katliamlarda masum Kıbrıs Türklerini hunharca öldürmekle kalmayıp kazdıkları çukurlara yarı canlı insanları da doldurmuşlardır. İşte gün ışığında mezardaki pek çok insan cesedi Yunan vahşetini dünya kamuoyuna tanıtıyor. Toplu mezarlardan çıkarılan Kıbrıslı masum Türklerin cesetleri, yıllardan beri adada derebeylik yasalarını uygulayan Rumların, ne derece sefil bir yaratık olduklarını kanıtlıyordu...”¹⁸

Le Figaro’nun 15-16 Şubat 1974 Tarihindeki Yorumu; “Eğer Türkiye bugüne kadar Kıbrıs’taki Alayı’ni takviye etmediyse bu Türkiye’nin sabrının bir kanıtıdır. Bunu yapma hakkı inkar edilemez. Şayet uluslar arası anlaşmaların herhangi bir anlamı varsa Türkiye, Kıbrıslı Türkleri başka katliamlardan kurtarabilir. Bu ırkçı ayrımcılığın en çirkin şekli. Konuyu bulandırmak için hatanın her iki tarafa ait olduğu iddia edilmiştir. Oysa gerçek suçlu EOKA olarak bilinen Kıbrıs Rum terör örgütüdür.” (Göktürk, 2017, s.167).”

Türkler sınırlı imkanlarla Rumların saldırılarına karşı koymaya çalışmıştır. Devam eden Rum katliamlarına, adadaki garantör ülke İngiltere seyirci kalmıştır (Emek, 2014, s.51-73).

25 Aralık 1964’de Türk jetleri Kıbrıs üzerinden alçak uçuş yaparak Rum terör örgütlerinin geri çekilmesini sağlamıştır. Türkiye’nin girişimleri ABD başkanını rahatsız etmiştir. Lyndon Johnson, Türkiye’yi North Atlantic Treaty Organization-Kuzey Atlantik Paketi Teşkilatı (NATO) ülkesi olan bir ülke ile karşı karşıya gelmemesi hususunda uyarılmış, Amerikan silahlarını kullanamayacağını ve Rusya’nın herhangi bir saldırısında Türkiye’nin yalnız bırakılacağını belirtmiştir (Bardakçı, 2019). 650 kişilik Türk askerî birliği Lefkoşa’daki Türk Kesimi’ni koruma

altına almıştır. Olayları durdurmak için ABD'nin girişimleri ile Barış Gücü Askerleri adaya gönderilmiştir. İki kesim arasında sınır hattı oluşturulmuştur. Bu süre zarfında, 103 köyden on binlerce Türk göç ederken 500'ün üzerinde şehit verilmiştir. Bu olaylardan sonra Kıbrıslı Türkler, tüm kamu kurumlarından dışlanmış, ambargolara mağruz bırakılmıştır. Kızılay Türklerin bölgedeki temel ihtiyaçlarını karşılamıştır. Kıbrıs için bir başka dönüm noktası, Geçitkale ve Boğaziçi köylerine BM askerlerinin gözleri önünde yapılan saldırılara, askerlerin müdahale etmemesi olmuştur. 1967 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nde Yunanistan'a karşı savaş kararı alınmış, Türk jetleri saldırıların yapıldığı bölgelerde alçak irtifa uçuşu yapmıştır (Güler, 2004, 105-106). Gelen tepkiler üzerine Rumlar bu bölgelerden çekilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyet Meclisi'ne Türk vekillerin alınmaması sebebiyle 28 Aralık 1967'de geçici Türk yönetimi ilan edilmiştir. Bir süre sonra geçici ibaresi kaldırılıp yönetim, Türk yönetimi diye adlandırılmıştır (Şener, 2020, s.295).

1.5. Türk Barış Harekâtı

Rumlar, 1971 yılında yine EOKA'cıların Kıbrıs Türklerine saldırı düzenlemesi için faaliyetlerini hızlandırmış, "Millî Muhafız Gücü" adı altında kurdukları askeri birliklerini silahlandırmışlardır. Enosisçi terörist, Kıbrıs katliamlarından sorumlu Nikos Samson 15 Temmuz 1974'de Kıbrıs'ta yapılan darbe ile Cumhurbaşkanlığı'na getirilmiştir. Kıbrıs'ta yapılan bu darbe ile Londra ve Zürih Antlaşmaları Rumlar tarafından yok hükmünde kabul edilmiştir. ABD haricinde tüm devletler, Kıbrıs Rum Kesimi'nde kurulan yeni devleti tanımadıklarını bildirmişlerdir. BM'ye başvuran Türkiye İngiltere ve Yunanistan'dan garantörlük haklarını kullanmalarını istemiş, ancak başvurusu sonuç vermemiştir. 1964'de aldığı Kıbrıs'a müdahale kararı gereği ve garantör ülke olarak Türkiye, Kıbrıs'ta barışı sağlamak için 20 Temmuz 1974 tarihinde Birinci Barış Harekâtını başlatmıştır (Arslan, 2018, s.42-43 ve Kılıçoğlu-Cihangir, 2018, s.518).

20-23 Temmuz 1974 tarihleri arasında süren harekâtın sonucunda BM Güvenlik Konseyi her iki tarafı ateşkes yapmaya çağırmıştır. Türkiye çağrıya uyararak askerî harekâtı durdurmuştur. Cenevre'de toplanan konferansta Türk yönetimi tanınmış ve Türk Silâhlı Kuvvetlerinin (TSK) Kıbrıs'ta bulunması kabul edilmiştir. Kıbrıs'ta iki ayrı ulusun bulunduğu ve adada ayrı ayrı hâkimiyet haklarının kabul edildiği, Cenevre Protokolü imzalanmıştır. Protokolü Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Dışişleri Bakanları imzalamış, ABD ve Rusya üyeleri gözlemci olarak katılmışlardır (Durusoy, 2020).

Kıbrıs'ta, Türklerin bulunduğu bölgelere saldırıların tekrar başlaması nedeniyle Türkiye 14 Ağustos 1974 sabahı ikinci Kıbrıs Barış Harekâtı'nı başlatmıştır. Türk Ordusu kuzeybatıda Güzelyurt Körfezi'nden, Doğuda Mağusa'ya kadar uzanan adanın %37'sini kapsayan 'Atilla Hattı' diye adlandırılan hattı kuşatmış ve ateşkes ilan etmiştir. Birleşmiş Milletler 1 Kasım 1974'te Kıbrıs'tan tüm yabancı kuvvetlerin çekilmesi yönünde karar almış, Kıbrıs'ın tarafsız olduğunu, bağımsızlığını ve sınır bütünlüğünü tanıdığını açıklamıştır (METU Middle East Technical University, Yunan Darbesi ve Kıbrıs Barış Harekâtı).

1.6. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kurulması

Kıbrıs Türk Federe Devleti, 13 Şubat 1975 tarihinde ilân edilmiştir. Geçici Türk yönetimi devletinin anayasası hazırlamıştır. 15 Kasım 1983 tarihinde Türkler self determinasyon haklarını kullanarak bağımsız KKTC'yi kurmuşlardır. BM Güvenlik Konseyi, KKTC'yi hukuken geçersiz sayarak devlet olarak kabul etmemiştir. BM, diğer devletlerden sadece Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanımalarını istemiştir. KKTC'yi tanıyan tek devlet Türkiye olmuştur. Bir devletin başka bir devlet

tarafından tanınması tamamen özgür devlet iradesi ile olması gerekirken, BM diğer devletlerin özgür iradeleri üzerinde baskı oluşturmuştur (Günöz, s.7).

1.7. Annan Planı ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin Avrupa Birliğine Kabul Edilmesi

BM'ye yaptığı başvurularda istediği sonuçları alamayacağını ve Enosis planlarını gerçekleştiremeyeceğini anlayan Rumlar Londra ve Zürih Antlaşmalarına aykırı olmasına rağmen 1990 yılında Avrupa Birliği'ne (AB) üye olmak için başvuruda bulunmuşlardır (T.C. Dış İşleri Bakanlığı Web.). Kıbrıs Rum Kesimi'ne 1995 yılında üyelik statüsü verilmiştir. Rumlar yaptıkları başvuru ile adada ki Türk nüfusu uluslararası alanlarda tanımadıklarını bir kez daha diğer ülkelere deklare etmişlerdir (Göktürk, 2017, s.167). 1997 yılında BM Genel Sekreteri Koffi Annan her iki ülkenin liderleri ile görüşmeler yapmıştır. Görüşmelerde taraflara Kıbrıs'ın tek bir federal devlet olarak iki ayrı federe devletten oluşması, ayrı meclislerinin olması, bütün alanlarda eşit haklara sahip iki ayrı millet olarak adada hukuki statülerinin oluşturulması teklif edilmiştir. Ancak Rum Kesimi, iki millet için eşit haklar verilmesini desteklemedikleri için Annan Planı'nı kabul etmemiştir. Adanın tamamı üzerinde hak iddia etmeye devam etmişlerdir. 2004 yılında AB üyesi olarak kabul edilen Rumlar, halen adada tek hâkim güç olduklarını iddia etmekte ve bu konuda uluslararası destek alabilmek için görüşmeler yapmaktadırlar (Günöz, s.9).

2. Kıbrıs'ta Yaşanan Sorunlar Karşısında, Ülkelerin Politikalarının, Başlıca Siyaset Teorileri Kapsamında Yorumu

2.1. Kıbrıs Üzerinde Hegemonya Kurmaya Çalışan Devletlerin Politik Yaklaşımları

Kıbrıs'ta iki farklı ulus uzun yıllar birlikte yaşamıştır. Ancak güçlü ülkeler ada üzerinde hâkimiyet ve bölgede hegemonya kurma düşünceleri nedeniyle iki ulusun adada yaşamaları ile ilgili farklı politik yaklaşımlar göstermişlerdir. Askeri yönden güçlü olan İngiltere, ABD, Doğu Akdeniz'de hegemonya kurup bölgede söz sahibi olan 'Başat güç' haline gelmeyi istemişlerdir. Gelişmekte olan Türkiye ve Yunanistan aralarında milli, dini ve kültürel bağı olan ada nüfusu ile 'Bağlılık teorisi' gereği bağlarını koparmak istememiştir (Günöz, s.2). Gelişmekte olan ülkeler bölgelerinde hegemonya kurabilmek için bu tür bağlarını sürdürmüşler ve ekonomik faaliyetlerini geliştirmişlerdir. Kıbrıs Rum Kesimi adada üniter bir devlet yapısı oluşturmaya çalışmış, sert güç unsurlarını adada hâkimiyet kurmak için kullanmış ve uluslararası kuruluşlara başvurarak haklılığını ispatlamaya çalışmış ancak uluslararası hukuk kurallarına riayet etmemiştir. Bu kapsamda realist politikalar geliştirmiştir (Efegil ve Olcay, 2004, 114-116).

2.1.1. Realist ve Neorealist Politikaların Etkileri

Realist teori uluslararası ilişkilerde devleti asıl aktör olarak görmüştür. Güçlü bir devletin, sert güç unsurlarını kullanarak uluslararası alanlarda var olacağı kabul edilmiştir. Kıbrıs tarihi boyunca realist teoriyi benimseyen devletlerin işgaline uğramış ve hegemonyaları altında tutulmak istenmiştir. Yunanistan, Kıbrıs'ı ülkesinin sınırları içerisinde görerek sınır güvenliğini temin edebilmek amacıyla, uluslararası alanlarda politik girişimlerde bulunmuş ve adada yaşayan Rumlara askeri destek sağlamıştır. Yunanistan ve Kıbrıs Rumları adanın tamamını tek ülke sınırları içinde değerlendirmişlerdir. Ülke sınırlarını korurken adada yaşayan Türklerin haklarını yok saymışlardır. Realist politikalar çerçevesinde davranan devletler sert güç unsurlarını kullanırken, ahlaki ve insani değerleri göz önünde bulundurmamak gibi bir sorumluluk taşımamışlardır (Düzgün, 2020, s.256-262). Yunanistan ve Rumlar tek bir ülke olarak değerlendirdikleri Kıbrıs'a hâkim olamaya çalışırken uluslararası hukuku, insani değerleri ve ahlak olgusunu düşünmeden Kıbrıslı Türklere saldırılarda bulunmuşlardır.

Ada üzerinde ekonomik ve askeri amaçları için hegemonya kuran İngiltere de kendi çıkarları için realizm doğrultusunda Türklere karşı başlatılan saldırılara müdahale etmemiştir. ABD'nin iki kutuplu güçlü ülkelerin yer aldığı sistem içerisinde başat aktörlerden olması bölgede güçlü bir ülke istememesine sebep olmuştur. İngiltere Süveyş kanalında ABD'den destek alan Mısır'a yenildikten sonra ABD'nin bölgedeki otoritesini kabul etmiştir. Doğu Akdeniz'de, Kıbrıs üzerinde ABD'nin etkili olduğu ve ABD'nin etkisindeki BM'in söz sahibi olduğu görülmüştür.

Türkiye'nin Kıbrıs'ta başlattığı Barış Harekâtı realist teoriye göre değerlendirildiğinde, batı bölgesindeki Yunanistan tarafından sınır güvenliğini tehdit eden çetecilerin girişimlerinin, güneyde de var olması Türkiye için güney sınır güvenliğinin tehdit edildiği anlamına gelmiştir. Tarih boyunca Yunanistan Megali İdea planı çerçevesinde İstanbul ve Anadolu'ya hâkim olmak istemiştir. Bu nedenler ile Türkiye'nin batı ve güney sahillerinin sınır güvenliğini, Yunanistan'a karşı koruması gerekmiştir (Efegil ve Olcay, 2004, s.114-120).

Neorealistler; insanın bencillik, kötülük, hâkim olma duygularının devlet politikalarına da yansıtıldığını çünkü devletlerin uluslardan oluştuğu hususları ile realistlerden ayrılmışlardır. İnsana ait özelliklerin, uluslararası ilişkilerde kutupluluk kavramlarının, olması gerektiğini ve güçlü devletlerin hegemonyası ile uluslararası ilişkilerin düzenli bir şekilde işletileceğini savunmuşlardır (Özdoğan, 2019, s.2). İngiltere ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin politik yaklaşımları Neorealizm kapsamında da gelişmiştir. Devletin varlığı önemli güç unsuru olarak kabul edilmiştir. Devletlerin sınırlarını ve güçlerini koruyabilmeleri için askeri müdahalelerde bulunması gerekli görülürken, ulusal/uluslararası kuruluşların yetkilerinin, ekonomik gelişmişliklerin sağladığı yetki genişliklerinin, kutuplaşmaya bağlı devlet ilişkilerinin, askeri yaptırımlar gibi önemsendiği dönemler olmuştur. Rum Kesimi Türklere yaptıkları saldırıları haklı göstermek için neorealizmin baskı unsurlarını kullanmışlardır. Aynı zamanda post yapısalcılığa uygun olarak Kıbrıs'ta, Türkleri işgalci olarak gösterip soykırım girişimlerini diğer ülkeler tarafından farklı algılanıp, Rum Kesimi'nin desteklenmesini istemişlerdir (Hürsoy, 2013, s.263).

2.1.2. Liberal Politikanın Etkileri

Kıbrıslı Türkler, Rumların aksine adada barışı amaçlayan ve her iki ulus için adil sonuçları olacak hakkaniyet ilkesine uygun politikalar geliştirmişlerdir. Adanın %3'ünde yaşamaya mahkûm edilen Türkler, iki toplum ortaklaşa kurduğu tek bir federasyon devleti kabul edip iki toplumun farklılıklarından dolayı ayrı meclislerde karar verilmesini federe devletler halinde adada yaşamayı kabul etmişlerdir. Federe devletlerin özgür ve otonom kararlar veren devletler olarak, halkının bağımsız yaşama hakkını desteklemişlerdir (KKTC Enformasyon Dairesi, Kıbrıs'ın, Sosyal Ekonomik Siyasi Tarihi).

Adada yaşayan Türkler, Türkiye ve uluslararası kuruluşlar Kıbrıs sorununun çözümü hususunda, çağın gereklerine uygun liberalizm çerçevesinde politikalar geliştirmiştir. Türkiye Kıbrıs probleminin çözümü ile ilgili her kademedeki, Kıbrıslı Rumlar, Yunanistan ve İngiltere ile silahlı çatışmalar yaşamamak için gayret göstermiştir (Taşkesen, 2017, s.11-12).

Savaşın topluma verdiği zararı bilen Türkiye ve uluslararası kuruluşlar Kıbrıs meselesine liberal çözümler ile yaklaşmışlardır. Liberal teori de uluslararası sorunların, yumuşak güç unsurları kapsamında, barışı amaçlayan faaliyetler ve kuruluşların aracılığı ile çözülebileceği fikri hâkim olmuştur. Türkiye ve Kıbrıslı Türkler liberalizme ve idealizme uygun olarak, olan ve olması gereken ile ilgilenmişlerdir. Sorunlar karşısında çatışmak yerine uzlaşma zeminleri aramışlardır. Rumların yaptığı gibi sivillere, hiçbir zaman kasıtlı zarar vermemişlerdir. Liberalizmin ahlak anlayışını

destekleyen bir politika izlemişlerdir. Uluslararası kuruluşlar ile yapılan görüşmelerde, her iki ulusun özgür iradeleri ile kendi yönetimlerini oluşturabilecekleri ve sınırlarını koruyarak adada yaşayabileceklerini savunmuşlardır (Elçi, 2021, s.313).

2.1.3. Post Yapısalcı Politikanın Etkileri

Rum Kesimi'nin Türkleri adada işgalci olarak göstermesi, uluslararası ilişkilerde Türkiye'nin Barış Harekâtını haksız yere yaptığı ve bu girişimin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin sınır ihlali olarak tanımlanması post yapısalcı politikaya uygun, gerçeklerin Rum Kesimi tarafından yorumlanmış hali olmuştur. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türkiye dışında hiçbir ülke tarafından tanınmaması ve bu konuda BM'in devletler üzerinde kurduğu baskı başat güçlerin hegemonya anlayışının, post yapısalcılığın başka bir sonucu olarak değerlendirilmiştir.

Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin, küresel güçlerin Kıbrıs sorunu ile ilgili tutumlarına karşı yaptıkları eleştirilerde 1980'li yıllarda ortaya çıkan post yapısalcı teorinin etkileri görülmüştür. Yunanistan'ın ve Batılı ülkelerin, adada Türk Kesimi'ni ve Türkiye'yi işgalci olarak tanımladığı söylemler, uluslararası ilişkilerde bu yönde kamuoyu oluşturma çalışmalarının ne kadar gerçeği yansıttığı, taraflara göre gerçekliği tartışılabilir olaylar bütünü olmuştur. Bu tür söylemler gerçeği yansıtmamış ancak statik kalamayarak kendi hegemonyalarını ve bu tezlere inanan ülkelerin oluşmasına neden olmuştur. Türklerin haklı davalarını tarihi belgeler ile açıklamak yönündeki çalışmaları, post yapısalcı yaklaşımlarda, bugün bizlerin doğru diye bildiğimiz birçok gerçeğin, tarihi gelişimine bakıldığında kabul gören halinden farklı bir sonuç ile karşılaşılabileceği tanımı ile benzerlik göstermiştir. Türklerin kamuoyunda haklılıklarını ispatlamaya çalışırken ki faaliyetleri, Robert Walker'in 'Soykütüğü' ve Richard Ashley'in 'Yapıbozum' tekniklerine yakın politikalar olmuştur (Düzgüt-Aydın, 2015, s.154-156). Ayrıca Türkler Kıbrıs sorununun çözümünde, olayları saptırmadan, belgeler ve bunların sonuçları üzerinde durarak yine post yapısalcılığa uygun olarak adada iki farklı ulusun varlığını barışçıl bir şekilde kabul ettiklerini, farklı ulusların kültürlerine açık, eşit toplumsal hakları savunan görüşlere sahip olduklarını da açıklamışlardır (Düzgüt-Aydın, 2015, s.164).

Sonuç

Liberal ekonomileri ile herkese eşit fırsatların sunulduğu toplumsal yapıya sahip gelişmiş ülkeler, ulusların özgür ve bağımsız olmalarını savunmuşlardır. Kıbrıslı Türklerin mağruz kaldıkları insan hakları ihlalleri çeşitli belgeler ile kanıtlanabilmiştir. Kıbrıs sorunu konusunda, KKTC'yi devlet olarak tanınmayan küresel güçler, barışçıl, tarafsız ve her iki taraf için eşit bir politik yaklaşım sürdürememişlerdir. AB ve Yunanistan, Doğu Akdeniz'de söz sahibi ve kutuplaşmalara dahil olmak amaçları doğrultusunda Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB'ye adaylığını onaylamışlardır. Bu gelişmeler AB ve Türkiye'nin ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Uluslararası kuruluşların haksız tutumları karşısında Kıbrıslı Türklerin ve Türkiye'nin haklı mücadelesi devam etmiştir. Türkiye ve KKTC güçlü ülkelerin hâkim olmak istedikleri jeopolitik alana sahip olmuşlardır. Buldukları jeopolitik konum gereği, her iki ülkenin realist teoriye uygun olarak sınırlarını, güç unsurlarını muhafaza ederek korumaları gerekmiştir.

Kıbrıslı Türklerin, Müslümanların kayıpları, tarih boyunca, gerçekliği şüphe götürmeyen belgelerde yer almış olsa da tarih kitaplarında, uluslararası belgelerde bu kayıplara değinilmemiştir. Ancak çoğu alanda Rumların soykırım girişimleri haklı gösterilmeye çalışılmış ve çıkan çatışmalar meşru müdafaaymış gibi yansıtılmıştır. Batılı tarih kitaplarının bir kısmında Türkler post yapısalcı politikalar kapsamında barbar diye nitelendirilmiştir. Uzlaşmadan uzak, çatışmacı ve işgalci bir

millet olarak gösterilmiştir. Türklerin ve Müslümanların bulunduğu bölgelerdeki soykırım girişimleri dünya kamuoyuna hatırlatılmalı unutturulmamalıdır. Post yapısalcı teorinin gerçeklerin olduğundan farklı görülmesi üzerine kurulu kuramı kapsamında yaşananların Rum Kesimi'nin göstermeye çalıştığından farklı olduğu, her platformda tüm gerçekliği ile en iyi şekilde anlatılmalıdır.

Gelişen dünya şartlarında askeri güç unsurlarının etkisi, ekonomik gelişmelerin gölgesinde kalmıştır. Türkiye ve KKTC jeopolitik konumları itibariyle birçok ülkenin menfaatinin birleştiği noktada yer almıştır. Türkiye'nin, Akdeniz'e inip ticaret yollarına hâkim olmak isteyen Rusya'ya karşı bölgesel güvenliğini sağlaması ve bölgede istikrarın sağlanması için NATO'ya, uluslararası alanlarda sınır güvenliğini ve menfaatlerini koruyabilmesi için BM'ye üyeliğinin ulusal/uluslararası önemi olmuştur. Türkiye ve KKTC ekonomilerini geliştirdikleri takdirde uluslararası ilişkilerde hegemonyacı güçlerin etkisinde kalmadan, yumuşak güç unsurlarını kullanarak söz sahibi olabileceklerdir.

Kaynakça

- Akçay, E. Y. (2018). “Roma Döneminde Kıbrıs’ın Yaşadığı Dönüşüm”. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (2), 137-148.
- Armaoğlu, F. H. (1959). “1955’de Kıbrıs Meselesinde Türk Hükümeti ve Kamuoyu”. *Ankara Üniversitesi Siyasi Bilimler Fakültesi Dergisi, Siyasi İlimler ve Hukuk*, 14 (2), 57-89.
- Arslan, P. (2018). Albaylar Cuntası Döneminde Türkiye’nin Yunanistan Politikasının Türk Basına Yansıması (1967-1974). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, 1-145.
- Atasoy, A. (2011). “Kuzey Türk Cumhuriyetinin Nüfus Coğrafyası”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 29-62.
- Bardakçı, M. (2019). “55 Yıl Sonra Johnson Mektubunun Tercümesi”, Independent -Türkçe, <https://www.indytrk.com/node/85226/haber/55-y%C4%B1-sonra-johnson-mektubunun-resmi-terc%C3%BCmesi>, (Erişim tarihi: 09.06.2024).
- Belenli, T. (Tarihsiz). (2 Ağustos). “Marshall Planı”. Atatürk Ansiklopedisi, 1-8.
- Biyografi, (2012). “III. Makarios Kimdir”, <https://www.ensonhaber.com/biyografi/iii-makarios-kimdir>, (Erişim tarihi: 09.06.2024).
- Bülbül, B. (2006). Marshall Planı ve Türkiye’de Oluşumu. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, 1-166.
- Coşkun, B. B. (Tarihsiz). “Bir NATO okuması:1950’lerden Günümüze Türkiye’de NATO Hakkında Basılan Kitaplardan Bir Seçki”, Acedemia.
- Çapa, M. (2016). “Türkiye Cumhuriyeti’nin Kuruluş Yıllarında Kıbrıs’ta Eğitim Teşkilatı: Kıbrıs Şehbenderi Asaf Bey’in Raporu”. *Tarih İnceleme Dergisi*, 31(1), 99-144.
- Mor, A., ve Çitçi, M. D. (2011). KKTC’de Kentleşme. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12(18), 225-245.
- Durusoy, K. (2020). “Cenevre Konferansları”. Ü. Cüneyt, “Kıbrıs Tarihi üzerine yazılan yazılar” <https://antlasmalar.com/cenevre-antlasmasi/>, (Erişim tarihi: 09.06.2024).
- Düzgüt-Aydın, S. (2015). “Post-Yapısalcı Yaklaşımlar ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları”. *Uluslararası İlişkiler Akademi Dergi*, 12(46), 153-168.
- Düzgün, D. M. (2020). “Realizm Teorisinin Ortaya Çıkışı ve Gelişme Evreleri”. *Karadeniz Uluslararası Bilimler Dergisi*, (47), 256-276.
- Efegil, E. ve Olcay, A. M. (2004). “Tarafların Kıbrıs Sorununa Yaklaşımı”. *Türkiyat Araştırmaları*, 113-122.
- Elçi, İ. H. (2021). “Uluslararası Bir Sorun Olarak Kıbrıs’a İlişkin Tarihsel ve Teorik Ögeler Üzerinden Demokratik Barış Teorisinin Eleştirisi”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 311-328.
- Emek, F. A. (2014). “1958-1974 Yılları Arasında Kıbrıs’ta Yerel Basında Rum Mezalimi”. Andan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1-179.
- Güler, Y. (2004). “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi”. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 101-112.
- Günöz, M. D. (Tarihsiz). “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Kuruluşu ve Annan Planı”. [Academia](https://www.academia.edu/38111111/Kuzey-Kıbrıs-Türk-Cumhuriyeti-nin-Kuruluşu-ve-Annan-Planı), ss.1-10.

- Göktürk, T. B. (2008). “Rumların Kıbrıs’taki Enosis İsteklerinin Şiddete Dönüşmesi, 1931 İsyanı Öncesi ve Sonrası”. *Çağdaş Türk Tarihi Araştırma Dergisi*, 12 (16), 335-363.
- Göktürk, T. B. (2017). “Kıbrıs’ta Rumların Gerçekleştirdiği 1974 Katliamları” *Türk Dünyası Araştırmaları*, 116 (228), 159-170.
- Hürsoy, S. (2013). “Kuramlar ve Kıbrıs Sorunu Üzerine Çıkarımlar”. *Ege Akademik Bakış*, 13(2), 259-271.
- İlter, E. (1995). “Ermeni Meselesinin Doğuşunda, Gelişmesinde İngiltere’nin Rolü”. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 6, (155), 155- 172.
- Kaya, F. (2012). “Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Avrupa Birliğine Üyeliği ve Kıbrıs Sorunu”. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), ss.1-125.
- Keser, U. (2011). “21 Aralık 1963 Kanlı Noel, Kumsal Faciası ve Bugüne Yansımaları”. *Çağdaş Türkiye Araştırma Dergisi* 9 (23), 93-121.
- Keser, U. (2016). “Kıbrıs’ta Göç Hareketleri ve 1974 Sonrasında Yaşananlar”. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 5(12), 103-128.
- Kılıçoğlu-Cihangir, Ç. (2016). “Modern Yunanistan’ın Karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4(37), 518-539.
- KKTC Enformasyon Dairesi, “Kıbrıs’ın, Sosyal Ekonomik Siyasi Tarihi”, <https://pio.mfa.gov.ct.tr/kibrisin-sosyal-ekonomik-ve-siyasi-tarihi/>, (Erişim tarihi: 09.06.2024).
- Küçüköğlü, B. (2011). “Kıbrıs Sorununa Dair Yaklaşım ve Algıların Türk Basınına Yansımaları (1954-1974)”. *Ankara üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi*, (48), 791-814.
- Özdoğan, M., (2019). “Realizm ve Neorealizm Bağlamında Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışının Değerlendirilmesi”. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(1),1-24.
- Şahin, İ.- Parkalay- Topbaş, S. (2015), “Kamuoyu ve Dış Politika Bağlamında Peyami Safa’nın Yazılarında Kıbrıs Meselesi”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 389-412.
- Şener, B. (2020). “1967 Kıbrıs Krizi’nde Siyasi, Askeri Hukuki Boyutlarıyla Türkiye’nin Zorlayıcı Diplomasi Uygulaması”. *Cumhuriyet Tarihi Araştırma Dergisi*, (31), 271-304.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı” <https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa>, (Erişim tarihi: 09.06.2024).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Garanti Antlaşması (Zürich,11 Şubat 1959)” https://www.mfa.gov.tr/garanti-antlasmasi-zurich_11-subat-1959.tr.mfa, (Erişim tarihi: 09.06.2024).
- Yellice, G. (2012). “1871’den 1831’e Kıbrıs’da Enosis Talepleri ve İngiltere’nin Yaklaşımı”. *Çağdaş Türk Tarihi Araştırma Dergisi*, 12(24), 13-26.
- METU Middle East Technical University, “Yunan Darbesi ve Kıbrıs Barış Harekâtı”, http://users.metu.edu.tr/birten/kibris_baris.html, (Erişim tarihi: 09.06.2024).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Öğretmenlerine Göre Okul Müdürlerinin Kariyer Yönetimi Yetkinlikleri ile Önderlik Modelleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Investigation of the Relationship Between the Career Management Competencies and Leadership Styles of School Principals According to The Teachers of The Turkish Republic of Northern Cyprus

Zehra ERKAN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi
Master of Arts, Cyprus Health and Social Sciences University
Güzelyurt, TRNC

Zehra.erkan.012803@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0005-2400-7770>
<https://ror.org/05cv8rb65>

Yasemin KAYA

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi
Master of Arts, Cyprus Health and Social Sciences University
Güzelyurt, TRNC

ysmnkaya1981@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0007-7439-4419>
<https://ror.org/05cv8rb65>

Ayşe NURÇİN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi
Master of Arts, Cyprus Health and Social Sciences University
Güzelyurt, TRNC

aysenurcin21@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0007-6954-0426>
<https://ror.org/05cv8rb65>

Nur SOYLU

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi
Master of Arts, Cyprus Health and Social Sciences University
Güzelyurt, TRNC

nursoylu92@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0005-9566-5914>
<https://ror.org/05cv8rb65>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 12 Haziran / June 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 28 Haziran / June 2024

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Cite as: Erkan, Zehra vd. "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Öğretmenlerine Göre Okul Müdürlerinin Kariyer Yönetimi Yetkinlikleri ile Önderlik Modelleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Kıbrıs* 14 (Haziran 2024), 41-57.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (**Zehra Erkan- Yasemin Kaya- Ayşe Nurçin- Nur Soylu**).

Yayıncı / Published by: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi / Social Sciences University of Ankara.

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Öğretmenlerine Göre Okul Müdürlerinin Kariyer Yönetimi Yetkinlikleri ile Önderlik Modelleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*

Özet

Bu çalışmanın hedefi KKTC’de Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim kamu okullarında görev yapan yöneticilerin kariyer yönetimi yetkinlikleri ile önderlik modelleri arasındaki ilişkiyi inceleyip, belirlemektir. İlişkisel tarama modeli baz alınarak yapılan bu çalışmada iki farklı ölçekle veri toplama yoluna gidilmiştir. Bu bağlamda Okul Yöneticileri Önderlik Modelleri Ölçeği ve Kariyer Yönetim Yeterliliği ölçeklerinden yararlanılmıştır. Araştırma KKTC’de okullarda kariyer yönetimi ve önderlik modelleri arasındaki ilişkinin incelenmesi bakımından önem arz etmektedir. Nitekim okul idarecilerinin öğretmene yaklaşımı, öğretmenin kendini ihtiyaç duyduğu alanda geliştirmesine imkân sağlaması veya onları teşvik etmesi, yine okul müdürlerinin idari kararlar alırken veya yönetirken hangi önderlik modellerini baz alarak hareket ettiği de önemlidir. Araştırmada çalışma evrenini Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin tüm ilçelerinde bulunan 2023-2024 Eğitim Öğretim dönemi Millî Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında çalışan eğitimciler oluşturmaktadır. İnceleme örneklemeine bağlı 0.5 hata payı dikkate alınarak ortaöğretimde görevli 2900 öğretmen içerisinde minimum 345 öğretmene ulaşılmaya hedeflenmiştir. Bu bağlamda içerisinde Öğretmen Akademisi, ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora yapmış olan toplam 357 kişi örnekleme olarak çalışmaya katılmıştır. Araştırma nicel bir çalışmadır. Veriler Google Form üzerinden toplanmıştır. Verilerin analizinde korelasyon analizi, Kariyer Yönetim Yeterlilikleri Ölçeği ve Okul İdarecileri Önderlik Modelleri ölçeği değişkenleri arasında istatistiksel veriler sonucunda zayıf yönlü bir pozitif ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu veriler aralarındaki ilişkinin anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu çalışma; KKTC kontekstindeki özgünlük, kariyer yönetimi ve önderlik modellerinin birlikte incelenmesi, eğitim yöneticilerinin algılanması, değişim ve süreklilik perspektifi, literatürdeki boşluğun doldurulması: Özellikle KKTC bağlamında kariyer yönetimi ve önderlik modelleri üzerine yapılan bu tür bir çalışma, mevcut literatürdeki boşluğu doldurarak araştırmacılara, eğitimcilere ve karar vericilere yeni perspektifler sunabilir. Bu unsurlar, çalışmanın özgünlüğünü ve literatüre sağladığı katkıları vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kariyer, Kariyer Yönetimi, Liderlik, Liderlik Modeli, İdareci, Okul, Öğretmen.

Investigation of the Relationship Between the Career Management Competencies and Leadership Styles of School Principals According to The Teachers of The Turkish Republic of Northern Cyprus

Abstract

The aim of this study is to examine and determine the relationship between the career management competencies and leadership models of administrators working in public secondary schools affiliated with the Ministry of National Education in TRNC. In this research, which was based on the relational screening model, data was collected with two different scales. In this context, the School Administrators Leadership Models Scale and Career Management Competence scales were used. The research is important in terms of examining the relationship between career management and leadership models in schools in TRNC. As a matter of fact, the approach of school administrators to teachers, allowing or encouraging teachers to improve themselves in the field they need, and the leadership models that school principals use when making administrative decisions or managing are also important. The study population in the research consists of educators working in educational institutions affiliated with the Ministry of National Education for the 2023-2024 academic year in all districts of the Turkish Republic of Northern Cyprus. Taking into account the 0.5 margin of error due to the review sample, it was aimed to reach a minimum of 345 teachers out of 2900 teachers working in secondary education. In this context, a total of 357 people who had an associate degree, bachelor's degree, master's degree and doctorate degree from the Teacher's Academy participated in the research as a sample. The research is a quantitative research. Data was collected via Google Form. In the analysis of the data, correlation analysis shows that there is a weak positive relationship between the variables of the Career Management Competencies scale and the School Administrators Leadership Models scale, as a result of the statistical data. These data show that the relationship between them is significant. This work; Originality in the TRNC Context, Examining Career Management and Leadership Models Together, Perception of Educational Managers, Change and Continuity Perspective, Filling the Gap in the Literature: This type of study, especially on career management and leadership models in the TRNC context, fills the gap in the existing literature and provides

* Bu çalışmanın etik kurul onayı Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 08.12.2023 tarihinde KSTU/2023/265 proje numaralı aynı çalışmaya atfen verilmiştir.

researchers, educators and decision makers. Can offer new perspectives. These elements emphasize the originality of the study and its contributions to the literature.

Keywords: Career, Career Management, Leadership, Leadership Model, Administrator, School, Teacher.

Giriş

Okullar toplum için birey yetiştiren laboratuvarlardır. Bu laboratuvarlar eğitimin tüm bireylere ulaşmasını sağlarken, bireyin sosyal ve kültürel değerlerine göre şekillenmesinde büyük rol üstlenmektedir. Bireylerin hayata hazırlandığı bu ortamlarda güncellenmek ve bulunduğu dönemi yakalamak esastır. Bu bağlamda küreselleşme, özelleşme, göç olgusu gibi etmenlerin etkisi büyüktür.¹ Okullar insan davranışları üzerinde duyuşsal, zihinsel, psikomotor beceriler açısından değişiklik yaratmayı hedefleyen ve bu yönüyle diğer örgütlerden ayrılan bir eğitim örgütüdür. Toplumun her alanında olduğu gibi eğitim camiasında da insan vazgeçilmez ve ana unsurudur. Eğitimin kalitesi açısından öğretmen, okullardaki kritik öğelerden hatta okulların mihenk taşlarından biridir.² Öğretmen geleceğe vasıflı birey yetiştiren bilim insanıdır. Öğretmenlerin okuldaki performansı ülkemizdeki eğitimin kalitesini de belirlemektedir. Bu süreçte öğretmen ne kadar iyi bir ortamda eğitim veriyorsa, o kadar kaliteli, bilinçli öğrenciler yetiştirir. Aynı zamanda öğretmen kendini geliştirmesi, öğrenci ve öğretmenlerle iletişimi, öğrenciye yaklaşımı, okul ortamı gibi etmenlerden de etkilenmektedir.³ Başaran'a (1993) göre eğitimde güdü; idarecilerin eğitimcileri kişisel ve toplumsal gayeler yönünde faaliyet göstermeleri için yararlandıkları bir süreçtir. Eğitimcilerin mesleki doyuma ulaşmasında onları yaptıkları işte motive etme, verimini artırma görevi öncelikli olarak okulun başında bulunan idarecilerin vazifesidir.⁴ Kariyer, bireyin çalışma yetisi kazandığı andan itibaren, herhangi bir işte ilerlemesi, kendini geliştirmesi ve tüm bunları etkin bir şekilde aktarabildiği tüm süreçleri kapsar.⁵ Diğer bir ifadeyle kariyer; kişinin meslek serüveni boyunca üstlendiği tüm rolleri ifade ederken gerekli olan etkinliklerin tamamıdır.

Mesleki standartlar baz alınarak hazırlanan öğrenme, ölçme değerlendirme amacı ile kullanılan, kişilerin mesleklerinde daha iyi yerlere gelmesi için sahip olmaları gereken kavram olarak tanımlanabilir. Bireylerin hayatları boyunca edinmeleri gereken bilgi, kabiliyet ve yeterlilikler ile bunların nasıl bir değerlendirme sürecinden geçmeleri gerektiğini belirleyen verilerdir. Uluslararası meslek standartları baz alınarak hazırlanan, öğrenme, ölçme- değerlendirme amacıyla kullanılan, kişilerin mesleklerinde daha iyi yerlere gelmesi için sahip olması gereken kavram olarak tanımlanabilir. Kişilerin yaşamı boyunca edinmeleri gereken bilgi, yetenek ve yeterlilikler ile bunları nasıl değerlendirme sürecinde geçmeleri gerektiğini belirleyen teknik dokümanlardır.⁶ Okul Yönetimi, eğitim yönetim işlerinin daha dar bir alana yani okula uygulanma şeklidir. Ülkemizde eğitim faaliyetlerinde bulunan okul ve diğer kurumların büyük bir oranı devlet yönetimine bağlıdır. Bu nedenle eğitim yönetiminin belirlenen genel ve özel amaçlarının gerçekleştirilmesi, hayata geçirilmesi devletin temel politikası

¹ Bauman, Z. (2020). *Eğitim Üzerine*, Çeviren: Akın Emre Pilgir, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

² Başaran, İ. E., (1993). *Türkiye Eğitim Sistemi*. Kadioğlu Matbaası, Ankara.

³ Liao, W. (2019). Weekday rural teachers, weekend urban spouses and parents: A Chinese case of how alternative hiring policy influences teachers' career decisions, *International Journal of Educational Development*, 67, 53-63, <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2019.03.002> (02.05.2020). Duru, H., Bayraktar, M. ve Gültekin, F. (2020). Öğretmen Adaylarının Kariyer Kararlarının Algılanan Kariyer Engelleri ve Kariyer Geleceği Açısından İncelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28 (2), 613-629.

⁴ Karaköse, T. ve Kocabaş, İ. (2006). Özel ve Devlet Okullarında Öğretmenlerin Beklentilerinin İş Doyumu ve Motivasyon Üzerine Etkileri. Eğitimde Kuram ve Uygulama. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları*, s. 66-75.

⁵ Bayraktaroğlu, S. (2006). *İnsan Kaynakları Yönetimi*, Ankara: Gazi Kitabevi.

⁶ MYK, 2020. *Kamera kayıt inceleme rehberi*, https://www.myk.gov.tr/images/articles/editor/Sinav_ve_Belgelendirme/Gerekli_dokumanlar/kamera_kayit_inceleme_rehberi.pdf, 21.03.2021.

olmalıdır.⁷ Eğitimde düzenin işleyişinde bazı temel kaidelere ihtiyaç vardır. Özellikle bu alanda okul yönetimi geniş bir tabanı kapsamaktadır. Bu düzenleyici kurallar çerçevesinde sistemin işleyişinin koordine edilmesi ve denetlenmesi okul müdürlerine verilmiştir. Okulların; gelişimine öncelik veren, bilinçli, inisiyatif alabilen yetkin yöneticiler tarafından yönetilmesi hem okul başarısı hem de öğretmen verimliliği açısından büyük önem arz etmektedir.⁸ Günümüzde sadece okulun maddi ihtiyaçlarını gidermekle sınırlandırılmaması gereken okul idareciliği aynı zamanda eğitim de önder olarak kabul edilmektedir. Okul yöneticilerinin liderlik anlayışları, tutumları eğitim-öğretim sürecinin yürütülmesi kadar öğretmenlerin motivasyonunu da etkilemektedir.⁹ Yöneticilerin bu tutumları karşısında; öğretmenlerin kariyerleriyle ilgili, bazı durumlar güncellenip, korunurken, kimi durumlarda da unutulmuş olmaktadır. Böylece öğretmenlerin eğitimle alakalı gelişimlerinde süreklilik görülürken; diğer yandan eğitimde olumsuzluklar, kopukluklar ve değişimler görülmektedir.

Çalışma hayatının her alanında olduğu gibi eğitim kurumlarında da idarecilerin yönetim anlayışı çalışanın, öğretmenin performansında, motivasyon ve kariyeri üzerinde etkisi oldukça fazladır. Günümüzde çağın getirdiği yeniliklerle birlikte eğitim ve yönetim alanında da farklılıklar, yeni oluşumlar görülmektedir. Özsarı'da (2020) KKTC'de yapmış olduğumuz bu çalışmayı 'Okul Yöneticilerinin Kariyer Yönetimi Yeterlilikleri ile Liderlik Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi' olarak İstanbul'da görev yapan öğretmenlerle yapmıştır. Özsarı (2020) araştırmasının sonucunda okul idarecilerinin sürdürücü ve serbest bırakıcı önderlik modelleri ile kariyer yönetimi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Buna göre müdürlerin serbest bırakıcı önderliği veya sürdürücü önderlik modelleri arttıkça kariyer yönetimi yeterliliği ters orantılı olarak düşüş göstermektedir. Bununla beraber eğitimde idarecilerin dönüştürücü önderliği arttıkça kariyer yönetimi yeterliliklerinin arttığı da belirlenmiştir.

Araştırmanın problemi "Eğitimcilerin kariyer gelişiminde müdürlerin kariyer yönetim ve önderlik modelleri arasında anlamlı bir bağ var mıdır?" sorusuna yanıt aramaya dayanmaktadır.

1.Araştırmanın Önemi

Günümüz gerçeklerinden biri de mesleklerin pek çok değişime maruz kaldığıdır. Okul yöneticiliğinin ne olduğu ve müdürlüğün hangi özellikleri, yeterlilikleri gerektirdiği bilgisine literatürde geniş bir şekilde yer verilmiş ve bu konu özelinde yeterli bilgi havuzu oluşmuştur. Bu çalışmada çıkış noktamız; okullarda müdürlerin, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinde, kendilerine ne derece katkı sağlıyor? Onları gerekli şekillerde yönlendirip, yaptıklarını destekliyor mu? Mesleki olarak yeterli düzeyde bilgi birikimleri var mı? Eğitimciler bu konuda doğru yönlendiriliyorlar mı yoksa kendi çabalarına mı bırakılıyorlar? İdareciler öğretmenlerin mesleki gelişimi yönlendirme süreçlerinde hangi önderlik modellerini uyguluyorlar? sorularının yanıtlarını bulmaya dair yaptığımız çalışmalardır.

Çalışmalara bakıldığında zaman ülkemizde olmasa bile kariyer yönetimi ve önderlik modellerinin eğitimcilerle etkisine yönelik farklı çalışmalar vardır. Özellikle Türkiye'de birbirine yakın araştırmaların her iki mefhumu da çeşitli etkenler (performans, kurumsal aidiyet, iş tatmini, vb.) yönüyle incelendiği görülmektedir. Bu zamana kadar yapılan araştırmalar incelendiğinde müdürlerin kariyer yönetim ve önderlik modellerini farklı değişenler açısından irdeleyen çalışmaların bulunduğu hemen fark edilmektedir. Hatta Özsarı'da (2020), KKTC eğitim sistemi ve okul yöneticilerine uyarlanmış olan bu çalışmayı Türkiye eğitim sistemine göre yapmıştır. Bununla birlikte alan yazında her iki terimi beraber irdeleyip, değerlendiren araştırmaların nicelik olarak KKTC'de kısıtlı olmasından dolayı elinizdeki çalışmanın literatüre değerli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Öğretmenlerin okuldaki çalışmalarına idarecilerin yönetim anlayışı, tutum, görüş ve yaklaşımları her yönden tesir etmektedir. Bu araştırmanın göze çarpan yönü, KKTC'deki Okul müdürlerinin kariyer yönetim ve

⁷ Bursalıoğlu, Ziya. (2002). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*, (12.Baskı), Ankara: Pegem A Yayıncılık.

⁸ Gürsel, M. (2012), *Organizational Culture in a Successful Primary School: An Ethnographic Case Study*.

⁹ İnandı, Y. ve Gılç, F. (2020). Öğretmenlerin Kariyer Engelleri Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 15-31.

önderlik modellerinin eğitimciler tarafından nasıl anlaşıldığının tespit edilmesidir. Araştırmanın değişim ve devamlılığı bakımından da eğitim bilimleri literatürüne ciddi katkıda bulunacağı inancındayız.

2. Araştırmanın Amacı

Teknolojik gelişmelerin çok hızlı olduğu bir dönemde çağın getirdiği yeniliklerle eğitim sektörü kendini güncelleyerek yeni yöntemler geliştirmektedir. Bu bağlamda eğitimciler de birçok alanda kariyer gelişimini sürdürerek, kendilerini geliştirmektedir. Bu çalışmada, eğitimcilerin mesleki gelişimlerinde rehber durumundaki idarecilerinin mesleki yönetim düzeyleri ve önderlik modellerinin tespit edilmesini hedefleyen şu soruların yanıtları aranmıştır:

1. Eğitimcilerin gözlemlerine göre idarecilerin kariyer yönetim becerileri hangi düzeydedir?
2. Öğretmenlerin demografik özelliklerine
 - a. cinsiyet
 - b. medeni durumu
 - c. yaş
 - d. eğitim durumu
 - e. iş hayatındaki toplam çalışma süresi,
 - f. çalıştığı okuldaki toplam çalışma süresi
 - g. okul idarecisi ile aynı okulda görev yapma süresi değişkenlerine göre idarecilerin kariyer yönetim becerileri değişkenlik sergilemekte midir?
3. Eğitimcilerin bakış açılarına göre idareciler hangi önderlik modellerini göstermektedir?
4. Öğretmenlerin demografik özelliklerin
 - a. cinsiyet
 - b. medeni durumu
 - c. yaş
 - d. eğitim durumu
 - e. iş hayatındaki toplam çalışma süresi,
 - f. çalıştığı okuldaki toplam çalışma süresi
 - g. okul müdürleri ile aynı okulda görev yapma süresi değişkenlerine göre idarecilerin önderlik modelleri değişkenlik sergilemekte midir?
5. Eğitimcilerin bakış açısına göre idarecilerin kariyer yönetimi becerileri ile önderlik modelleri arasında paralel bir bağlantı var mıdır?

3. Yöntem

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada ele alınan problem çözümüne ilişkin nicel araştırma modeli kullanılmıştır.

Nicel araştırma: Olgular ve olayları nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilirliğini ve nicelik olarak anlaşılabilirliğini ortaya koyan bir çalışmadır. Sayısal değerleri kullanmaktaki amaç; kişilerin sosyal davranışlarını incelemek, bulgu ve test yöntemiyle objektif olarak ölçmek ve nicel verilerle izah etmektir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemini, 2023-2024 yılı içerisinde KKTC’de MEB’e bağlı ortaöğretim devlet okullarında çalışan yöneticileri oluşturmaktadır. MEB’den alınan bilgiler neticesinde inceleme örneklemine bağlı 0.5 yanılma oranı dikkate alınarak ortaöğretimde görevli 2900 öğretmen içerisinde minimum 345 öğretmene ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmanın örneklemini KKTC’de MEB’e bağlı ortaöğretim kurumlarında görev yapan, seçkisiz örneklem metodu ile seçilen 357 kişi örneklem olarak araştırmaya katılmıştır. Basit seçkisiz yöntem, bir popülasyondan rastgele örneklem seçmenin en temel ve basit yoludur. Bu yöntemde her bir bireyin seçilme olasılığı eşittir ve her bir birey bağımsız olarak seçilir.¹⁰

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilere ulaşım, Google form aracılığı ile toplanmıştır. Bu araştırmada veri elde edebilme ölçütü üç basamaktan oluşmaktadır. Birinci basamakta kişisel bilgilere yer verilmiştir. Kişisel bilgilerde; Öğretmenlerin demografik özellikleri, ne kadar süredir meslekte aktif olduğu, en son çalışılan okuldaki görev süresi, okul idarecisi ile aynı kurumda çalışma süresi gibi sorular yer almaktadır. Anketin ikinci basamağında okul idarecilerinin kariyer yönetimi düzeyleri ile ilgili soru bulunmaktadır.

Kariyer Yönetimi Yeterliliği Ölçeği; Bu ölçek sahibi Gündüz’dür. Araştırmacı çalışmasını 2013’te ortaya koymuştur. Ölçekte idarecilerin eğitimcilerin mesleki ilerlemelerini ne kadar desteklediklerini belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Bu ölçekte 30 soru bulunmaktadır. Gündüz, araştırmasının geçerlilik ve güvenilirlik teyidini İstanbul’da 33 idareci ve 70 eğitici olmak üzere 103 idareci ve eğitmenlerden oluşan evrenle 77 kişi oluşturmuştur. Gündüz öncelikle ölçeğin yapısal kullanılabilirliğini izah edici etken analizi ile tespit etmiştir. Açıklayıcı etken analizi neticesinde KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) evren uyumluluk oranı .97 ve Barlett Sphericity testi X2 verisi 9777,100 (p<.001) olarak tespit edilmiştir. Faktör ağırlık oranının ise 0.48’lik sonuçla fazla olduğu tespit edilmiştir. Ölçek sahibi çalışmada ölçeğin tek formattan oluştuğunu belirtmiştir. Totalde belirlenen ölçeğe ait standart sapmanın %65.07 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacı, sonrasında çalışmasının güvenilirlik testini yapmış ve Cronbach’s Alpha oranını 0.98, test yanılma yöntemiyle saptanan Spearman-Brown güvenilirlik değerini ise .91 olarak tespit etmiştir.

Tablo 1. Kariyer Yönetimi Yeterliliği Ölçek Panlamasına İlişkin Ortalama Değerlendirmesi

Ortalamalara İlişkin Puan Aralıkları	Değerlendirme
1,00-1,79	Çok az
1,80-2,59	Az
2,60-3,39	Ara sıra
3,40-4,19	Çoğunlukla
4,20-5,00	Her zaman

Okul Müdürleri Liderlik Stilleri Ölçeği; Bu araştırmada kullanılan ikinci ölçek Akan, Yıldırım ve Yalçın’ın ortak çalışmasıdır. Ölçek 2014’te yapılmıştır. Yapılan çalışmada eğitimcilerin gözlemlerine dayanarak idarecilerin önderlik modeli türlerinin saptanması hedeflenmiştir. Ölçek 35 soru içermektedir. Araştırmanın Dönüşümcü Liderlik alt başlığından edinilebilecek minimum değer 20 iken maksimum değer ise 100’dür. Serbest Bırakıcı Liderlik alt başlığından edinilebilecek minimum değer 8 iken maksimum değer ise 40’tır. Sürdürümcü Liderlik alt başlığından edinilebilecek minimum değer 7 iken maksimum değer ise 35’tir. Güvenilirlik incelemesi için Cronbach’s Alpha katsayısından faydalanılmış ve kariyer yönetimi yeterliliği çalışmasının .98’lik seviyede; önderlik modeli ölçek terimlerinin ise .73’lük seviyede güven sağladığı saptanmıştır. Liderlik stilleri ölçeğinin geçerliliğine dair verilerin bulunması için AFA ve DFA kullanımı, güvenilirliğine dair verilerin bulunması için Cronbach Alfa, Spearman Brown iç uyumluluk oranları ve test tekrar test tutarlılık oranı bulunmuştur. Normal dağılımda bilgilerin % 99’u medyandan, -3 ile +3 arası da normlardan uzaklaşacağı ve bu oranların dışında kalan z değerini gösteren örneklem grubu tepe noktası olarak Kabul edildiğinden çalışma evrenine z testi uygulanmıştır.

¹⁰ Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques* (3rd ed.). John Wiley & Sons.

Üç ölçme modelinin de DFA ile uyumlu değerler ortaya koyduğu, iç uyumluluk güvenirlik katsayılarının ise makul oranda olduğu tespit edilmiştir.

20 Kasım 2023 tarihinden itibaren hazırlanan anket ortaöğretim kademesinde bulunan öğretmenlere google drive platformunda yer alan Google form aracılığı ile whatsapp, email ve messenger kullanılarak iletilmiştir. Veriler seçkisiz örneklem yoluyla ve gönüllülük esasına dayanarak KKTC’de ortaöğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerden elde edilmiştir.

Veriler toplanmaya başlamadan önce araştırmanın bağlı bulunduğu yüksek öğretim kurumundan etik izni alınmış, sonrasında KKTC MEB Ortaöğretim Dairesi’nin onayı alınarak araştırma evrenine anket uygulamasına başlanmıştır. Katılımcılar ölçek sorularını cevaplamadan önce katılımcı bilgi formu aracılığıyla çalışma hakkında bilgilendirilmiş ve onam formu aracılığı ile ankete katılma onayı veren öğretmenlere anket uygulanmıştır.

Tablo 2. Okul Müdürleri Liderlik Stilleri Ölçek Planlamasına İlişkin Ortalama Değerlendirmesi

Ortalamalara İlişkin Puan Aralıkları	Değerlendirme
1,00-1,80	
1,81-2,60	Çok düşük
2,61-3,40	Düşük
3,41-4,20	Orta
4,21-5,00	Yüksek
	Çok Yüksek

1.1. Veri Analizi

Bu incelemede; ortaya konan bilgilerin tahlil ve çözümü için SPSS 27 programı kullanılmıştır. Bulguların çözümlenmesinde DFA, tutarlılık analizi ve standart testlerden oluşan Kolmogrov testi, Shapiro-Wilk testi uygulanmıştır ve bunun sonucunda normal dağılıma uymadığına dair istatistiksel veriler elde edilmiştir. Buna bağlı olarak çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldığı zaman analiz sonuçlarının +1,50 ve -1,50 arasında olduğu görülmüş ve testler sonucunda bulguların normal dağılımda olduğu belirlenmiştir.

N	Çarpıklık					Basıklık			Kolmogorov-Smirnov			
	Min.	Max.	X	SS	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error	Statistic	Sd.	p	
Kariyer Yönetimi Yeterliliği	357	1	5	2,87	1,11	0,194	0,129	-1,101	0,257	0,1	357	0,001
Dönüşümcü Liderlik	357	1,83	4,67	3,22	0,57	0,058	0,129	-0,561	0,257	0,099	357	0,001
Serbest Bırakıcı Liderlik	357	1,27	4,64	3,21	0,78	-0,391	0,129	-0,973	0,257	0,12	357	0,001
Sürdürümcü Liderlik	357	1	5	3,22	0,74	-0,165	0,129	-0,453	0,257	0,096	357	0,001

1. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmaya yönelik analizler neticesinde tespit edilen veriler yer almaktadır. Yapılan tüm analizler tablollaştırılarak yorumlanmıştır. Araştırmanın alt problemleri doğrultusunda, araştırma bulguları incelenmiştir.

Araştırmaya dahil olan öğretmenlerin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 4’ de gösterilmiştir.

Tablo4 Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımına Ait Bulgular

	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	192	53,8
Erkek	165	46,2
Yaş		
18-25	38	10,6
26-33	88	24,6
34-41	110	30,8
42-49	92	25,8
50 yaş ve üzeri	29	8,1
Eğitim Durumu		
Öğretmen akademisi	38	10,6
Ön lisans	18	5,0
Lisans	217	60,8
Yüksek lisans	71	19,9
Doktora	13	3,6
Medeni Durum		
Bekar	118	33,1
Evli	239	66,9
İş hayatındaki toplam çalışma süresi		
1-15 yıl	98	27,5
6-10 yıl	88	24,6
11-15 yıl	60	16,8
16-20 yıl	58	16,2
21 yıl ve üzeri	53	14,8
Bu okulda toplam çalışma süresi		
1-5 yıl	204	57,1
6-10 yıl	77	21,6
11-15 yıl	41	11,5
16-20 yıl	21	5,9
21 yıl ve üzeri	14	3,9
Okul yöneticisiyle aynı okulda görev yapma süresi		
1-5 yıl	256	71,7
6-10 yıl	64	17,9
11-15 yıl	21	5,9
16-20 yıl	12	3,4
21 yıl ve üzeri	4	1,1

Bu çalışmaya 192’si (%53,8) kadın, 165’i (%46,2) erkek olmak üzere toplam 357 öğretmen katılmıştır. Araştırmaya katılanların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı tablo1’de sunulmuştur. Görüşülen

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Öğretmenlerine Göre Okul Müdürlerinin Kariyer Yönetimi Yetkinlikleri ile Önderlik Modelleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

eğitimciler yaş aralığı bakımından 38'i (%10,6) 18-25 yaş, 88'i (%24,6) 26-33 yaş, 110'u (%30,8) 34-41 yaş, 92'si (%25,8) 42-49 yaş ve 29'u (%8,1) ise 50 yaşın üzerindedir. Eğitim seviyesi bakımından eğitimcilerin 38'i (%10,6) Öğretmen Akademisi mezunu, 18'i (%5,0) ön lisans, 217'si (%60,8) lisans, 71'i (%19,9) yüksek lisans ve 13'ü (%3,6) doktora mezundur. Öğretmenlerin 239'u (%66,9) evli ve 118'i (%33,1) bekârdır. Öğretmenlerin 98'i (%27,5) 1-5 yıl, 88'i (%24,6) 6-10 yıl, 60'ı (%16,8) 11-15 yıl, 58'i (%16,2) 16-20 yıl ve 53'ü (%14,8) ise 21 yıldan fazladır eğitim alanında çalışmaktadır. Araştırmaya katılan eğitimcilerin 204'ü (%57,1) 1-5 yıldır, 77'si (%21,6) 6-10 yıl, 41'i (%11,5) 11-15 yıl, 21'i (%5,9) 16-20 yıl ve 14'ü (%3,9) 21 yıl ve üzeri süredir çalışmanın uygulandığı eğitim kurumlarında görev yapmaktadırlar. Öğretmenlerin 256'sı (%71,7) 1-5 yıl, 64'ü (%17,9) 6-10 yıl, 21'i (%5,9) 11-15 yıl, 12'si (%3,4) 16-20 yıl ve 4'ü (%1,1) 21 yıl ve üzeri süredir idarecisi ile aynı okulda görev yapmaktadır.

Tablo 5: Öğretmen Görüşlerine Göre Kariyer Yönetimi Yeterliliği Ölçeğinin Demografik Özelliklere Göre T Test sonuçları

		N	X	Ss	t	p
Kariyer Yönetimi Yeterliliği	Kadın	192	2.86	1.11	-.24	.811
	Erkek	165	2.89	1.11		

Tablo 5'te Öğretmen Görüşlerine Göre Kariyer Yönetimi Yeterliliği Ölçeğinin toplam puanının örneklem demografik özelliklerine göre değişken olup olmadığını test etmek amacı ile bağımsız katılımcı t testi uygulanmıştır. Bulgulara göre, bilgiler Kariyer Yönetimi Yeterliliğinin cinsiyete göre sayısal değer olarak .05'ten büyük olması aralarında belirgin bir fark olmadığını göstermektedir, $t(357) = -.24, p > .05$. Buna göre, yönetici olarak erkeklerin okullarda kariyer yönetimi yeterliliği puanlarının ortalamaları ($X=2.89$) kadınların okullarda kariyer yönetimi yeterliliği puanlarının ortalamalarından ($X=2.86$) istatistiksel olarak daha yüksektir.

Tablo 6: Öğretmen Görüşlerine Göre Kariyer Yönetimi Yeterliliği Ölçeğinin Medeni Durumuna Göre T Test sonuçları

		N	X	Ss	t	p
Kariyer Yönetimi Yeterliliği	Bekar	118	2.81	1.11	-.721	.471
	Evli	239	2.90	1.11		

Bu tablo, Öğretmen Görüşlerine Göre Kariyer Yönetimi Yeterliliği ölçeğinin "Medeni Durum" değişkenine ait frekanslarını ve yüzdellikleri göstermektedir. Araştırmada toplamda 357 kişi bulunmaktadır ve medeni durumlarına göre bu kişilerin %33.1'i (118 kişi) bekar, %66.9'u (239 kişi) evlidir. Analiz sonuçlarına göre, veriler Kariyer Yönetimi Yeterliliğinin medeni duruma göre istatistiksel olarak .05'ten büyük olduğu için anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, $t(357) = -.721, p > .05$.

Tablo 7 Öğretmen Görüşlerine Göre Kariyer Yönetimi Yeterliliği Ölçeğinin Yaşa Göre Anova sonuçları

		N	X	SS	F	p	Fark
Yaş	18-25	38	2,75	1,15	0,697	0,595	5>4,2,3,1
	26-33	88	2,87	1,17			
	34-41	110	2,78	1,08			
	42-49	92	2,97	1,05			
	50 yaş ve üzeri	29	3,08	1,15			

Tablo 7’de öğretmen görüşlerine göre kariyer yönetimi yeterliliği ölçeğinin yaşa göre anlamlı bir farklılığı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 8: Öğretmen Görüşlerine Göre Kariyer Yönetimi Yeterliliği Ölçeğinin Eğitim Seviyesine Göre Anova Sonuçları

		N	X	SS	F	p	Fark
Eğitim Durumu	Öğretmen Akademisi	38	2,62	1,11	1,45	0,216	4>3,5,1,2
	Ön lisans	18	2,48	1,09			
	Lisans	217	2,91	1,09			
	Yüksek Lisans	71	3,02	1,13			
	Doktora	13	2,8	1,2			

Tablo 8’de eğitimcilere göre idarecilerin kariyer yönetimi yeterliliğinin eğitim durumu değişkenine göre yapılan ilgili test sonucunda bu ilişkide önemli bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 9: Öğretmen Görüşlerine Göre Kariyer Yönetimi Yeterliliği Ölçeğinin Meslekteki Toplam Çalışma Süresine Göre Anova sonuçları

		N	X	SS	F	p	Fark
Meslekteki Toplam Çalışma Süresi	1-5 yıl	98	2,99	1,16	4,622	0,001	5>1,4,2,3
	6-10 yıl	88	2,7	1,04			
	11-15 yıl	60	2,6	1,12			
	16-20 yıl	58	2,78	1,07			
	21 yıl ve üzeri	53	3,36	0,98			

Tablo 9’da öğretmen görüşlerine göre okul yöneticilerinin kariyer yönetimi yeterliliğinin iş hayatındaki toplam çalışma süresine göre aralarında anlamlı bir ayrım bulunduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Araştırma sonucunda meslekte 21 yıl ve daha fazla deneyime sahip idarecilerin 1-5,6-10,11-15 ve 16-20 yıl süreyle çalışan idarecilere göre kariyer yönetimi yeterliliği daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 10: Öğretmen Görüşlerine Göre Kariyer Yönetimi Yeterliliği Ölçeğinde Öğretmenin Çalıştığı Okuldaki Sürenin Toplamına Göre Anova sonuçları

		N	X	SS	F	p	Fark
Bulunduğu eğitim	1-5 yıl	204	2,97	1,17	1,455	0,216	5>1,4,3,2
	6-10 yıl	77	2,65	0,99			

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Öğretmenlerine Göre Okul Müdürlerinin Kariyer Yönetimi Yetkinlikleri ile Önderlik Modelleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

kurumunda	11-15 yıl	41	2,75	1,11
toplam	16-20 yıl	21	2,88	0,99
çalışma süresi	21 yıl ve üzeri	14	3	0,91

Tablo 10'da eğitimcilere göre idarecilerin kariyer yönetimi yeterliliğinin çalıştığı okuldaki toplam çalışma süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılığı olmadığı bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 11: Öğretmen Görüşlerine Göre Kariyer Yönetimi Yeterliliği Ölçeğinde Öğretmenin Müdür ile Aynı Kurumda Toplam Görev Yapma Süresine Göre Anova verileri

		N	X	SS	F	p	Fark
Okul	1-5 yıl	256	2,97	1,13	1,526	0,194	5>1,3,4,2
Yöneticisiyle	6-10 yıl	64	2,62	1,01			
Aynı Okulda	11-15 yıl	21	2,82	1,1			
Görev	16-20 yıl	12	2,69	1,1			
Yapma							
Süresi	21 yıl ve üzeri	4	3,59	1,11			

Tablo 11'de öğretmen görüşlerine göre kariyer yönetimi yeterliliğinin öğretmenin okul yöneticisi ile aynı okulda toplam çalışma süresi değişkenince önemli bir ayırım olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 12: Öğretmen Görüşlerine Göre İdarecilerin Önderlik Modelleri Türlerine Ait Bulgular

	X	SS
Dönüşümcü Önderlik	3,22	0,57
Serbest Bırakıcı Önderlik	3,21	0,78
Sürdürümcü Önderlik	3,22	0,74

Tablo12'e bakıldığında zaman Tablo1'deki bilgiler doğrultusunda öğretmen değerlendirmesine göre okul müdürlerinin liderlik stillerinde dönüşümcü liderlik stili 3.22, serbest bırakıcı liderlik stili 3.21 ve sürdürümcü liderlik stili 3.22'dir. Şu durumda eğitimcilere göre idarecilerin tüm önderlik modellerini aynı oranda sergiledikleri bulunmuştur.

Tablo13 Okul Müdürleri Liderlik Stilleri Ölçeğinin Demografik Özellik Değişkenine Göre T-Test Sonuçları

		N	X	SS	t	P
Cinsiyet	Kadın	192	2,81	0,82	-5,33	0,103
	Erkek	165	3,31	0,97	-5,27	

Tablo 13'te okul müdürleri liderlik stillerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılığı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo14 Okul Müdürleri Liderlik Stilleri Ölçeğinin Medeni Durum Değişkenine Göre T-Test Sonuçları

		N	X	SS	t	P
Medeni Durum	Bekar	118	3	0,97	-0,523	0,649

Evli	239	3,06	0,9	-0,51
------	-----	------	-----	-------

Tablo 14’te okul müdürleri liderlik stillerinin medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılığı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo15 Okul Müdürleri Liderlik Stilleri Ölçeğinin Yaş Faktörüne Göre Anova Sonuçları

	N	X	SS	F	p	Fark	
Yaş	18-25	38	2,96	1,1	0,519	0,722	2>4,3,1,5
	26-33	88	3,14	0,89			
	34-41	110	3,02	0,94			
	42-49	92	3,04	0,82			
	50 yaş ve üzeri	29	2,9	1,07			

Tablo15’te Okul müdürleri liderlik stillerinin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılığı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo16 Okul Müdürleri Liderlik Stilleri Ölçeğinin Eğitim Seviyesine Göre Anova Sonuçları

	N	X	SS	F	p	Fark	
Eğitim Durumu	Öğretmen Akademisi	38	2,77	1,34	4,32	0,002	4>3,5,1,2
	Ön lisans	18	2,35	0,75			
	Lisans	217	3,12	0,85			
	Yüksek lisans	71	3,16	0,88			
	Doktora	13	2,8	0,7			

Tablo 16’da Okul müdürleri liderlik stillerinin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılığı olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Yapılan bu araştırmadan yapılan çıkarıma bakıldığında zaman lisansüstü eğitim gören idarecilerin önderlik modellerinin öğretmen akademisi, ön lisans, lisans ve doktora mezunu okul müdürlerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo17 Okul Müdürleri Liderlik Stilleri Ölçeğinin Meslekteki Toplam Çalışma Süresi Değişkenine Göre Anova Sonuçları

	N	X	SS	F	p	Fark	
Meslekteki Toplam Çalışma Süresi	1-5 yıl	98	3,04	1,01	0,522	0,72	5>2,1,3,4
	6-10 yıl	88	3,11	0,95			
	11-15 yıl	60	2,98	0,97			
	16-20 yıl	58	2,92	0,89			
	21 yıl ve üzeri	53	3,11	0,68			

Tablo 17’de Okul müdürleri liderlik stillerinin iş hayatındaki toplam çalışma süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılığı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo18 Okul Müdürleri Liderlik Stilleri Ölçeğinin Çalıştığı Okuldaki Toplam Çalışma Süresi Değişkenine Göre Anova Sonuçları

	N	X	SS	F	p	Fark	
Çalıştığı okuldaki toplam	1-5 yıl	204	3,09	0,87	3,28	0,012	4>1,2,5,3
	6-10 yıl	77	3,05	1,03			
	11-15 yıl	41	2,66	0,98			

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Öğretmenlerine Göre Okul Müdürlerinin Kariyer Yönetimi Yetkinlikleri ile Önderlik Modelleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

çalışma süresi	16-20 yıl	21	3,44	0,8
	21 yıl ve üzeri	14	2,73	0,85

Tablo 18’de Okul müdürleri liderlik stillerinin öğretmenlerin çalıştığı okuldaki toplam çalışma süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılığı bulunmuştur ($p<0,05$). Bu çalışma sonucunda aynı okulda 16 ve 20 yıl süre ile çalışan idarecilerin liderlik stillerinin 1-5 yıl, 6-10 yıl, 11-15 yıl ve 21 yıl ve üzeri çalışan okul müdürlerinin liderlik stillerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo19 Okul Müdürleri Liderlik Stilleri Ölçeğinin İdareciler ile Bulunduğu Okulda Çalışma Süresi Değişkenine Göre Anova Sonuçları

		N	X	SS	F	p	Fark
İdareciler ile bulunduğu okulda çalışma süresi	1-5 yıl	256	3,07	0,86	0,803	0,524	4>1,2,3,5
	6-10 yıl	64	2,94	1,05			
	11-15 yıl	21	2,91	1,04			
	16-20 yıl	12	3,21	1,25			
	21 yıl ve üzeri	4	2,49	1,29			

Tablo 19’da Okul müdürleri önderlik modellerinin öğretmenlerin idarecileri ile aynı okulda çalışma süresi değişkenine göre istatistiksel olarak kayda değer bir ayırım görülmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 20 Kariyer Yönetimi Yetkinliği ve Önderlik Modelleri Ölçeği Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Dönüşümcü Önderlik	Serbest Bırakıcı Önderlik	Sürdürümcü Önerlik
Kariyer Yönetimi Yetkinliği	r	0,539**	0,445**	0,507**
	p	0,001	0,001	0,001
	N	357	357	357

Tablo 20 ‘de Kariyer Yönetimi Yeterliliği ile dönüşümcü ve sürdürümcü liderlik arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunurken, kariyer yönetimi yetkinliği ile serbest bırakıcı önderlik arasında çok zayıf bir bağ olduğu görülmüştür.

4. Tartışma

Bu çalışma, KKTC, MEB ortaöğretim dairesine bağlı devlet okullarında görev yapan öğretmenlere uygulanmış olup, öğretmen görüşüyle okul yöneticilerinin kariyer yönetimi ve önderlik modellerinin ortak bir bağının olup olmadığını incelemek adına yapılmıştır. Araştırmanın sınırlılıklarını; KKTC’nin tüm ilçeleri, KKTC MEB’e bağlı; ortaöğretim dairesi bünyesindeki kamu okulları, 2023–2024 Eğitim-Öğretim döneminde çalışan eğitimciler oluşturmaktadır.

Yapılan bu çalışmada öğretmenlere göre okul müdürlerinin kariyer yönetim yetkinliğinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Literatürde yapılan bazı çalışmaların sonucunda öğretmenlerce idarecilerin kariyer yönetimi yeterlilikleri düşük bulunurken bazı çalışmaların sonucu ise orta düzeyde bulunmuştur.¹¹ Bu bağlamda yaptığımız

¹¹ Işık, M. ve Bahat, İ. (2019). Farklı Kariyer Evrelerindeki Öğretmenlerin Sürekli Öğrenen Okul Oluşturmaya İlişkin Zihni Modelleri, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 555-580.

çalışma sonuçları ile literatürde yapılan bazı çalışma sonuçlarının paralellik gösterdiği görülmektedir. Öğretmenlerin bulunduğu okulda görev yapan idarecilerinin kariyer yönetim yetkinliği konusuna yakın bulgular literatürde de bulunmuştur. Özşarı (2020) tarafından yapılan çalışmada mesleki tecrübenin artmasıyla beraber öğretmen algısında da pozitif yönde bir gelişimin olduğu bulunmuştur. Bu durum KKTC’de yapılan bu çalışmayı destekler nitelikte paralellik gösterirken, benzer bir çalışmasıyla Elekoğlu, A.A (2020); kariyer yönetiminin mesleki tecrübenin artması ile ilgili anlamlı bir fark görülmediğini belirtmiştir. Kariyer yönetiminin eğitim durumu değişkenine bakıldığı zaman ise KKTC’de yapılan bu çalışmanın aksine lisansüstü eğitimi olan öğretmenlerin lisans eğitimi alan öğretmenlere kıyasla daha fazla olduğu neticesine varılmıştır.¹² Literatürde bir diğer benzer çalışmada ise bunun tam tersi olarak Yılmaz, S. (2017) Çalışmasında lisans eğitimi almış olan katılımcıların kişisel eğitim ve gelişimlerini sağlayan hedeflerinin belirginliği Yüksek lisans eğitimi almış olanlara nazaran daha yüksek ve olumludur.¹³ Karakuş, S. (2016)nın çalışması ise KKTC’de yapılan bu araştırma destekler nitelikte olup araştırma verilerine göre Okul müdürlerinin öğretmeni motive etme yaklaşımları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yine aynı çalışmada öğretmenlerin aynı yönetici ile çalışmalarında çalışma yıllarının uzun olmasına ilişkin bir fark bulunmazken, KKTC’de yapılan çalışmada aynı yönetici ile uzun süre çalışmış olmak olumlu yönde fark göstermektedir.¹⁴

Literatür ile KKTC’de yapılan bu çalışmanın benzer ve farklı bulgularının olması okul yöneticilerinin eğitim, kültür, yaşadığı coğrafya ve uygulanan yöntemlerin etkili olduğu söylenebilir.

Sonuç

Yapılan bu araştırma, KKTC, MEB ortaöğretim dairesine bağlı devlet okullarında görev yapan eğitimcilere uygulanmış olup, eğitimci görüşüyle okul yöneticilerinin kariyer yönetimi ve liderlik stilleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacı ile yapılmıştır. Çalışmanın evreni 345 olup çalışmaya 192 katılımcı bayan, 165 katılımcı ise erkek olmak üzere beklenen örnekleme toplamda 357 kişi dahil olmuştur. Araştırma sonuçlarını ele aldığımız zaman cinsiyet dağılımı bakımından %53,8’i kadın olan katılımcıların medeni durum dağılımının %66,9’unun evli; %30,8’inin 34-41 yaş aralığında, %60,8’i lisans mezunu ve %27,5’inin 1-5 yıl süredir öğretmenlik yaptığı görülmüştür. Araştırmaya katılan eğitimcilerin %57,1’i 1-5 yıl süredir bulunduğu okulda, %71,7’si 1-5 yıl süredir okul idarecisi ile aynı okulda çalıştığı görülmüştür.

Kariyer Yönetimi Yeterliliği Ölçeğine Yönelik Sonuç

Bu çalışmada öğretmene göre idarecilerinin kariyer yönetim yetkinliği orta düzeyde olduğu görülmüştür. Kariyer yönetimi yeterliliği ölçeğine göre demografik özellik değişkenleri, yaş, eğitim durumu, çalıştığı okuldaki toplam süre ve okul yöneticisi ile aynı okulda görev yapma süresi bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Fakat Öğretmenlerce idarecilerinin kariyer yönetim yetkinliğinin meslekteki toplam çalışma süresince kayda değer bir farklılığının olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Çalışma sonucunda iş hayatında 21 yılın üzerinde çalışmışlığı olan okul müdürlerinin 1-5, 6-10, 11-15 ve 16-20 yıl süreyle çalışan okul yöneticilerine göre kariyer yönetim yeterliliği daha yüksek değerlerde olduğu saptanmıştır. Kısacası öğretmenlerin kariyerlerini şekillendirme, yönlendirme ve kendini gerçekleştirmeye yönelik düşüncelerinin tam olgunlaşmamasının temeli; mesleğe başladığı ilk yıllarda mesleğe daha pozitif bir bakış açısıyla yaklaşımları ve mesleki beklentilerini henüz belirlemediği olmalarının etkisi olduğu söylenebilir. Okul yöneticilerinin kariyer yönetim yeterliliği faaliyetleri ve öğretmenlerin kariyer hedeflerinin artması, eğitimde bulunduğu süre ve tecrübelerinin artmasıyla doğru orantılı olduğu düşünülmektedir.

Liderlik Stilleri Ölçeğine Yönelik Sonuç

Bu çalışmada öğretmenlere göre okul idarecilerinin dönüşümcü önderlik, serbest bırakıcı önderlik ve sürdürümcü önderlik modellerini aynı oranda (Orta düzey) sergiledikleri bulunmuştur. Öğretmen görüşlerine göre

¹² Akar Elekoğlu, A. (2022). Ortaokul Öğretmenlerinin 21.yy. Becerileri ile Bireysel Kariyer Yönetimi Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, Zonguldak

¹³ Yılmaz, S. (2017). Özel Öğretim Kurumlarında Kariyer Yönetimi ve Performans Değerlendirme Sızteminin Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Başarılarına Yansıması, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara

¹⁴ Karakuş, S. (2016). Öğretmenlerin Bireysel Kariyer Yönetimi Gerçekleştirme Düzeyleri ile Okul Müdürlerinin Öğretmenleri Motive Etme Yaklaşımları Arasındaki İlişki, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, Kayseri.

okul müdürleri önderlik modellerinin demografik özellik değişkenine, yaş, meslekteki toplam çalışma süresi ve okul müdürüyle ile aynı okulda görev yapma süresine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. Fakat Okul müdürleri önderlik modellerinin eğitim seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılığı olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Bu çalışma sonuçlarına göre lisans üstü eğitim alan idarecilerinin önderlik modelleri öğretmen akademisi, ön lisans, lisans ve doktora mezunu okul müdürlerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı çalışma içerisinde öğretmenlere göre okul müdürlerinin önderlik modellerinin çalıştığı okuldaki toplam çalışma sürelerine göre kayda değer bir ilişkinin olduğu görülmüştür. 16 ve 20 yıl çalışan bireylerin liderlik stillerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durumun mesleki tecrübenin kazandırdığı eğitim bakış açısı ile pozitif yönde ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak yapılan bu çalışmada Kariyer Yönetimi Yeterliliği ile dönüşümcü ve sürdürümcü liderlik arasında orta düzeyde bir ilişki bulunurken, kariyer yönetim yetkinliği ile serbest bırakıcı önderlik arasında düşük yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Öneriler

Teknolojinin hızla geliştiği bu çağda öğrenme becerilerinin, kişisel yeteneklerin ve farklı düşüncelerin sürekli gelişerek, değişim göstererek şekillenmesiyle kariyer ve kariyer yönetimi de bireyler için öncelik göstermektedir. Bununla birlikte önderlik özelliği de iş yerlerinde kişiyi öne çıkaran özelliklerden biridir. Disiplinli, sağlıklı, kaliteli bir eğitimle bireylerin kendilerini bu yönde veya kendilerinde var olan bu özelliklerini geliştirerek öne çıkarmaları mümkündür.

Bu çalışmayla birlikte elde edilen veriler ve analizleri baz alınarak sonraki dönemlerde konuya yönelik yapılacak çalışmalar için aşağıda birkaç öneride bulunulmuştur:

1. Bu konuya yönelik yapılacak yeni çalışmalarda daha fazla sayıda katılımcı ile çalışılması öğretmen görüşüne göre kariyer yetkinliği ve önderlik modelleri arasındaki ilişkinin daha iyi tahlil edilebilmesi bakımından daha yararlı ve daha verimli olacağı düşünülmektedir.
2. KKTC MEB'e bağlı devlet okullarında, okula uygun önderlik anlayışının tespit edilmesi ve bu yeterlilik baz alınarak uygun önderlik özelliğine sahip olan idarecilerin göreve getirilmesi eğitim kalitesini yükselterek daha iyi bir verimle hem okul ortamında hem öğretmen hem de öğrenci açısından başarı oranını yükseltecektir.
3. Kariyer yönetimi yeterliliğinin kişiye, öğretmene ve okullara katkısı dikkate alındığında; öğretmene de yöneticiye de kariyerlerine uygun gelişim göstermeleri için alanlarına hitap eden eğitim, onları motive edecek kazanımlar sağlayan seminer vb. imkanların sağlanması ve dahi sunulması gibi çalışmaların yapılması, bununla birlikte tabi ki denetlenmesi de faydalı olacaktır.

Teşekkür

Çalışmamıza katkı koyan tüm öğretmenlere teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Akar Elekoğlu, A. (2022). Ortaokul Öğretmenlerinin 21.yy. Becerileri İle Bireysel Kariyer Yönetimi Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, Zonguldak.
- Bauman, Z. (2020). *Eğitim Üzerine*, Çeviren: Akın Emre Pilgir, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Başaran, İ. E., (1993). *Türkiye Eğitim Sistemi*. Kadioğlu Matbaası, Ankara.
- Bayraktaroğlu, S. (2006). *İnsan Kaynakları Yönetimi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Bakioğlu, A. ve İnandı, Y. (2001). Öğretmenin Kariyer Gelişiminde Müdürün Görevleri, *Kuram ve Uygulamada Eğitimi Yönetimi*, (28), 513-529.
- Bursahioğlu, Ziya. (2002). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*, (12.Baskı), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques* (3rd ed.). John Wiley & Sons.
- Duru, H., Bayraktar, M. ve Gültekin, F. (2020). Öğretmen Adaylarının Kariyer Kararlarının Algılanan Kariyer Engelleri ve Kariyer Geleceği Açısından İncelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28 (2), 613-629.
- Hıdıroğlu, A. (2018). Okul müdürlerinin öğretmenler tarafından algılanan liderlik stilleri ile örgütsel sinizm arasındaki ilişki. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
- Işık, M. ve Bahat, İ. (2019). Farklı Kariyer Evrelerindeki Öğretmenlerin Sürekli Öğrenen Okul Oluşturmaya İlişkin Zihni Modelleri, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2),555-580.
- İnandı, Y. ve Gılıç, F. (2020). Öğretmenlerin Kariyer Engelleri Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 15-31.
- İnandı, Y. ve Bakioğlu, A. (2001). Öğretmenin Kariyer Gelişiminde Müdürün Görevleri, Kuram ve Uygulamada Eğitimi Yönetimi, *Dergipark* (28), 513-529.
- Karaköse, T. ve Kocabaş, İ. (2006). Özel ve Devlet Okullarında Öğretmenlerin Beklentilerinin İş Doyumu ve Motivasyon Üzerine Etkileri. Eğitimde Kuram ve Uygulama. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları*, s. 66-75.
- Karataş, İ.H. (2019). Okul Yöneticiliğinin Açmazları, *Yörünge*, yıl: 2, sayı:16, 90-93.
- Karakuş, S. (2016). Öğretmenlerin Bireysel Kariyer Yönetimi Gerçekleştirme Düzeyleri ile Okul Müdürlerinin Öğretmenleri Motive Etme Yaklaşımları Arasındaki İlişki, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, Kayseri.
- Küçükçayır, G.A. ve Cemaloğlu, N. (2017). Türkiye’de Geçmişten Günümüze Özel Okullar Ve Uygulanan Politikalar Üzerine Bir Araştırma, 12. *Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi, 11-13 Mayıs, Başkent Üniversitesi*, Ankara.
- Liao, W. (2019). Weekday rural teachers, weekend urban spouses and parents: A Chinese case of how alternative hiring policy influences teachers’ career decisions, *International Journal of Educational Development*, 67, 53-63, <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2019.03.002> (02.05.2020).
- MYK, 2020. Kamera kayıt inceleme rehberi, https://www.myk.gov.tr/images/articles/editor/Sinav_ve_Belgelendirme/Gerekli_dokumanlar/kamera_kayit_inceleme_rehberi.pdf, 21.03.2021.

- Okçu, V. (2014). Öğretmenlerin Algılarına Göre Okul Yöneticilerinin Dönüşümsel ve İşlemsel Liderlik Stilleri ile Okuldaki Farklılıkları Yönetme Becerileri Arasındaki İlişki, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14 (6), 2147-2174.
- Yılmaz, S. (2017). Özel Öğretim Kurumlarında Kariyer Yönetimi ve Performans Değerlendirme Sisteminin Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Başarılarına Yansıması, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.

Bibliography of Studies on Cypriot Turkish Dialect

Kıbrıs Türk Ağzı ile İlgili Yapılan Çalışmalar Kaynakçası

Sevilen Akgur

Araş. Gör. Doğu Akdeniz Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, İngilizce Öğretmenliği Bölümü
Research Assistant, Eastern Mediterranean
University, Faculty of Education, Department of
English Language Teaching
Gazimağusa, TRNC
sevilenakgur1997@gmail.com
orcid.org/0009-0006-6240-3712
<https://ror.org/00excyz84>
Katkı Oranı/Contribution Rate: %50

Necdet Osam

Prof. Dr., Doğu Akdeniz Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, İngilizce Öğretmenliği Bölümü
Prof. Dr., Eastern Mediterranean University,
Faculty of Education, Department of English
Language Teaching
Gazimağusa, TRNC
necdet.osam@emu.edu.tr
orcid.org/0000-0002-8120-5053
<https://ror.org/00excyz84>
Katkı Oranı/Contribution Rate: %50

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Derleme Makale / Composition Article

Geliş Tarihi / Date Received: 12 Nisan / April 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 23 Haziran / June 2024

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Cite as: Akgur, Sevilen - Necdet Osam. "Bibliography of Studies on Cypriot Turkish Dialect". *Kıbrıs* 14 (Haziran 2024), 58-75.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (**Sevilen AKGÜN – Necdet OSAM**).

Yayıncı / Published by: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi / Social Sciences University of Ankara.

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Abstract

The Cypriot Turkish Dialect (CTD), spoken by Turkish Cypriots, has long been a subject of scholarly interest. It is a distinct dialect that has evolved from Western Anatolian Turkish, influenced by the island's unique socio-political and cultural environment. This dialect is not merely a static linguistic variant; it is a vibrant, dynamic form that mirrors the intricate social, historical, and political tapestry of Cyprus. The island's diverse history of colonization and political turmoil has profoundly influenced the development of CTD, infusing it with a rich mix of words and linguistic features borrowed from Greek, English, and other languages.

Scholarly interest in CTD spans decades, driven by its complex evolution and its role in the cultural identity of Turkish Cypriots. This bibliographic essay aims to provide a comprehensive review of existing research on CTD. By analyzing a broad spectrum of literature—including books, theses, articles, and conference proceedings—this study offers a detailed, methodological perspective on the dialect's evolution and current state. It also seeks to map the scholarly landscape, identifying prevailing trends in CTD studies and pinpointing gaps where further research is needed.

The analysis reveals that while significant work has been done to document and analyze CTD's phonological, morphological, and syntactic features, there remains a need for more in-depth sociolinguistic and diachronic studies. Future research should also consider the impact of modern influences, such as digital communication and globalization, on the dialect. By synthesizing existing knowledge and proposing new avenues for investigation, this essay contributes to a deeper understanding of CTD and its place in the linguistic and cultural heritage of Cyprus.

Keywords: Cypriot Turkish Dialect (CTD), Linguistic Heritage, Cultural Identity, Sociolinguistics.

Kıbrıs Türk Ağzı ile İlgili Yapılan Çalışmalar Kaynakçası

Özet

Kıbrıs Türk Ağzı (KTA), Kıbrıs Türkleri tarafından konuşulan ve uzun süredir akademik ilgi odağı olan bir dildir. Batı Anadolu Türkçesinden evrilen ve adanın benzersiz sosyo-politik ve kültürel ortamından etkilenen bu ağız, statik bir dilsel varyant olmaktan öte, Kıbrıs'ın karmaşık sosyal, tarihsel ve politik dokusunu yansıtan canlı ve dinamik bir formdur. Adanın çeşitli sömürgeleştirme ve siyasi çalkantılı tarihi, KTA'nın gelişimini derinden etkilemiş ve bu dile Yunanca, İngilizce ve diğer dillerden ödünç alınmış zengin bir kelime ve dilsel özellik karışımı katmıştır.

KTA'ya yönelik akademik ilgi, karmaşık evrimi ve Kıbrıs Türklerinin kültürel kimliğindeki rolü nedeniyle onlarca yıl boyunca varlığını sürdürmüştür. Bu bibliyografik makale, KTA üzerine mevcut araştırmaların kapsamlı bir incelemesini sunmayı amaçlamaktadır. Kitaplar, tezler, makaleler ve konferans bildirileri gibi geniş bir literatür yelpazesini analiz ederek, bu çalışma, ağzın evrimi ve mevcut durumu üzerine detaylı ve metodolojik bir bakış açısı sunmaktadır. Ayrıca, KTA çalışmalarındaki baskın eğilimleri ve daha fazla araştırma gerektiren boşlukları tespit ederek akademik manzarayı haritalamayı hedeflemektedir.

Analiz, KTA'nın fonolojik, morfolojik ve sözdizimsel özelliklerini belgelemek ve analiz etmek için önemli çalışmalar yapılmış olsa da daha derin sosyolinguistik ve diakronik çalışmalara duyulan ihtiyacın devam ettiğini ortaya koymaktadır. Gelecekteki araştırmalar ayrıca modern etkilerin, örneğin dijital iletişim ve küreselleşmenin dil üzerindeki etkisini de dikkate almalıdır. Mevcut bilgileri sentezleyerek ve yeni araştırma alanları önererek, bu makale KTA'nın dilsel ve kültürel miras içindeki yerini daha derinlemesine anlamaya katkıda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Türk Ağzı (KTA), Dilsel Miras, Kültürel Kimlik, Sosyolinguistik.

Introduction

Cypriot dialect has drawn the interest of researchers for many years and continues to attract attention due to its rich linguistic and cultural heritage. The dialect's distinctiveness and its role in reflecting the socio-political landscape of Cyprus make it a subject of enduring academic interest. Situated in the Eastern Mediterranean, Cyprus is an island with a complex history of cultural and political intersections. This unique context has given rise to a linguistic ecology characterized by the coexistence of two distinct dialects: Cypriot Turkish and Cypriot Greek.

The relevant articles of the Cyprus Constitution published in 1960 (Article: 2/3), have defined language and identity issues in a specific manner. In other words, it has been indicated which communities will use Turkish and Greek. Therefore, issues of language identity and origin have been clearly defined in the law, article by article. This legal recognition underscores the distinct linguistic identities and origins present on the island, thereby shaping the linguistic ecology of Cyprus. The Constitution's explicit provisions affirm that no single local language dominates; instead, the island is defined by the coexistence and interaction of Turkish and Greek dialects.

In this respect, the evolution of the Turkish Cypriot dialect into a form different from Western Anatolian Turkish is evidence of the dynamic history of the island. According to Tekin & Ölmez (2003), this evolution is evident in the unique characteristics of CTD, which have been shaped by the socio-political and cultural transformations experienced by the Turkish Cypriot community. Over the centuries, migration, political upheavals, and close interactions with other linguistic groups have significantly influenced the development of CTD.

Historically, the CTD has absorbed elements from various languages due to Cyprus's strategic position and diverse population. Greek and English have been particularly influential, reflecting periods of Greek and British governance. More recently, the influx of Russian and Persian speakers has introduced new linguistic features to the CTD. This continual linguistic integration highlights the adaptability and evolving nature of the dialect. The modern Cypriot Turkish Dialect is thus a product of centuries of change and interaction. Its current state is a mosaic of influences, each layer adding to the complexity and richness of the dialect. This dynamic evolution is crucial for understanding the present characteristics and future trajectory of CTD. It provides valuable insights into how language adapts and transforms in response to external pressures and internal community dynamics.

By studying the CTD, scholars gain a window into the broader socio-cultural fabric of Cyprus. The dialect is not merely a means of communication but a living repository of the island's history, identity, and cultural exchanges. As such, research into CTD continues to be vital for comprehending the linguistic and social intricacies of Cyprus, as well as the ongoing processes of cultural and linguistic change in the region.

1. Methodology

This bibliographic essay employs a systematic approach to reviewing the body of literature on the CTD. The methodology is designed to ensure that the review is comprehensive, reliable, and valid, providing a clear and detailed understanding of the existing research landscape. The methodology is structured around the categorization of sources into six distinct groups: books, book

Bibliography of Studies on Cypriot Turkish Dialect

chapters, undergraduate theses, graduate theses (master's and doctoral), journal articles, and conference proceedings. These sources were selected based on three primary criteria: relevance to CTD, publication within the last two decades, and contributions to understanding the sociolinguistic dynamics of the dialect. The data collection process involved extensive searches in academic databases such as JSTOR, Google Scholar, and ProQuest, as well as university library catalogs and conference archives, using keywords pertinent to CTD and Cypriot language studies. The synthesis of this comprehensive list of sources, aims to map the research landscape of CTD comprehensively, documenting significant works and trends, and suggesting areas for future research. This process includes a thorough evaluation of how the focus of CTD studies has shifted over time, particularly noting an increased emphasis on book and dictionary studies after 2000.

Several bibliographic studies have been conducted to date. The last bibliographic study was conducted in 2006 and was published in the same year in a special issue of the *International Journal of the Sociology of Language* in Germany within the context of Cypriot Sociolinguistics. Over the course of time, the 2006 study has been renewed to identify new studies, identify areas of research that have been overlooked, and provide a brief evaluation. In contrast to the 2006 study, in this study, the bibliography has been classified as books, book chapters, undergraduate theses, master's and doctoral theses, written articles, and oral presentations/conference proceedings to determine how the focus of the overall study was achieved. In line with this understanding, it is observed that especially after 2000, there has been a concentration on book studies and particularly on dictionary studies.

2. Results and Analysis

The analysis of the literature on the Cypriot Turkish Dialect (CTD) reveals several key trends and insights across different types of sources, from books to theses, and articles to conference proceedings. This section delves into the findings from each category, highlighting both the depth and gaps in existing research.

Books and book chapters predominantly focus on the sociolinguistic dimensions of the dialect. These works explore how external factors such as migration, education, and socio-political changes have shaped and continue to influence CTD. Noteworthy contributions include comprehensive dictionaries and detailed phonological analyses. These resources are invaluable as they document the unique phonetic and lexical features of CTD and its regional variations across Cyprus. They also offer critical insights into how the dialect has evolved under various external influences. For instance, some dictionaries provide exhaustive lists of CTD-specific vocabulary, while phonological studies highlight how CTD's sound patterns differ from those of standard Turkish and other regional dialects.

When considering undergraduate theses, it is observed that the forms of language in the regions of Cyprus are examined. It is worth emphasizing that these studies are the first studies related to Cypriot dialect. These theses, in addition to being pioneers in leading the studies conducted today, also clearly shed light on the current changes in Cypriot dialect. Master's theses generally contain studies related to phonetic form and tense contexts. When looking at doctoral theses, two studies conducted in the UK and the USA in 1980 and 2012 are found, examining tense, aspect, and semantic issues. In addition, early theses laid the groundwork for understanding regional variations of CTD.

These studies are crucial as they provide primary insights into the dialect's phonetic and syntactic peculiarities. On the other hand, recent master's and doctoral theses have explored deeper linguistic structures and socio-linguistic dimensions, such as the influence of language policies and identity on CTD.

Upon examination of research articles and conference papers, it is observed that studies on Cypriot Turkish encompass phonetics, syntax, and lexical production, discourse, and a range of culturally weighted publications, alongside studies on language identity and language policies. The majority of research conducted on the Cypriot dialect is documented in Turkish and often remained confined to national sources. This limited dissemination, especially of valuable findings from postgraduate studies, restricts their reach and impact within the broader academic community. To enhance the global scholarly engagement with CTD, it is crucial that these studies be published in peer-reviewed international journals and presented at international conferences. Also, research articles and conference papers have expanded the scope of CTD studies to include discourse analysis, language identity, and the impact of digital communication on the dialect.

Language undergoes a continual evolution within an ecological environment (Mac Mahon; April 1994). As the environment influences language, language naturally impacts and alters the environment (Saphir 1921). This linguistic change cannot be evaluated solely as positive or negative in linguistic terms (Arlotto, 1972) due to its association with societal needs. Consequently, especially since the year 2000, the pace of change and societal re-culturation in the Cypriot dialect has significantly accelerated. Factors such as the proliferation of universities, the expansion of online communication, ongoing conflicts in the vicinity of the island, and consequent mass migrations (from Russia, Ukraine, Iran, Turkmenistan, Syria, etc.) are exerting an influence on the Cypriot dialect. The linguistic landscape is rapidly changing, with English, once the dominant language, now giving way noticeably to Russian and Persian.

As a result, the focus of CTD research has shifted markedly towards understanding the sociolinguistic implications of these changes. There is a growing interest in how globalization, digital communication, and mass migration are shaping CTD. However, despite the wealth of existing research, there remains a significant gap in the publication of CTD studies in peer-reviewed international forums. This gap limits the broader academic recognition and engagement with the dialect. While there are ample studies on CTD's phonological and lexical features, there is a pressing need for more comprehensive, multidisciplinary research. Future studies should aim to integrate linguistic, cultural, and socio-political perspectives to provide a holistic understanding of CTD in its evolving context.

3. Conclusion

The Cypriot Turkish Dialect is not just a linguistic variant; it is an essential component of Cyprus's linguistic heritage and identity. By providing a comprehensive bibliographic review and analysis of existing literature, this study advances our understanding of CTD and lays the groundwork for future research. Through this review, we gain a clearer understanding of how CTD reflects and responds to the unique socio-political and cultural landscape of Cyprus.

This study underscores the importance of enhancing the visibility and accessibility of CTD

Bibliography of Studies on Cypriot Turkish Dialect

research within the global academic community. Despite the significant body of work that exists, much of it remains confined to national sources and local publications, limiting its reach and impact. To foster a deeper appreciation and knowledge of CTD, it is imperative to promote the publication of these studies in international, peer-reviewed journals and to encourage their presentation at global conferences. Such efforts will not only bring CTD into broader scholarly conversations but also highlight its relevance in the study of minority dialects and language evolution.

Looking forward, there are several promising avenues for future research. One critical area is the impact of digital communication platforms on CTD. As social media and other digital technologies become more pervasive, they inevitably influence how languages are used and evolve. Investigating how these platforms affect language usage and identity among Turkish Cypriots can provide valuable insights into the ongoing evolution of CTD. Another important direction is to explore CTD in relation to other minority dialects and languages within similar socio-political contexts. Comparative studies could reveal common patterns and unique features in how languages adapt and change under various social pressures. This can enrich our understanding of CTD and contribute to broader theories of language development and sociolinguistics. Finally, conducting long-term, diachronic studies is essential to observe and document the ongoing changes in CTD. These studies can track how socio-cultural shifts, such as migration, globalization, and political changes, continue to shape the dialect. Such research will be crucial for capturing the dynamic nature of CTD and its responses to contemporary influences.

In conclusion, it is believed that besides sharing research on the Cypriot dialect internationally, there should be an increase in doctoral-level research and an effort towards producing a comprehensive publication examining the Cypriot dialect in all its aspects. By doing so, we can ensure that CTD is not only preserved as a vital part of Cyprus's heritage but also recognized as a significant subject of linguistic study in its own right.

4. Bibliographic List of the Cypriot Turkish Dialects: 2024

4.1. Books & Book Chapters

- Bayyurt, Y., & Erduyan, I. (2024). Sociolinguistic Research into Turkic Languages: Turkey, Northern Cyprus, and Turkic states in Central Asia. In *The Routledge Handbook of Sociolinguistics Around the World* (pp. 248-258). Routledge.
- Demir, N. (2009). Örnek Metinler [Sample Texts]. In R. Öztürk, M. Argunşah, N. Demir & M. Duman (Eds.), *Kıbrıs Konuşuyor: Kıbrıs Ağzı Üzerine İncelemeler* (pp. 249–264). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Demir, N., & Yılmaz, E. (2009). Kıbrıs Ağzılarında İstek Eki Almış Cümleler [Subjunctive Sentences in Cypriot Dialect]. In R. Öztürk, M. Argunşah, N. Demir & M. Duman (Eds.), *Kıbrıs Konuşuyor: Kıbrıs Ağzı Üzerine İncelemeler* (pp. 123-130). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Gökçeoğlu, M. (1997). *Kıbrıs Türk Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* [Dictionary of Cypriot Turkish Proverbs and Idioms]. Lefkoşa [Nicosia]: Galeri Kültür Yayınları.

- Gökçeoğlu, M. (2004). *Kıbrıs Türk İkilimleri ve Ses Yansımaları Sözlüğü* [The Dictionary of Cypriot Turkish Iterative and Onomatopoeic Words]. Lefkoşa [Nicosia]: Kıbrıs Türk Eğitim Vakfı Yayınları.
- Gökçeoğlu, M. (2008). *Kıbrıs Türk Ağzıları Sözlüğü* [The Dictionary of Cypriot Turkish Dialects]. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gürkan, A. (1997). *Kıbrıs Ağzında Edatlar, Bağlaçlar ve Ünlemlerin Kullanım Özellikleri* [Usage Features of Prepositions, Conjunctions, and Interjections in the Cypriot Turkish Dialect]. Ankara: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hakeri, B. H. (2003). *Kıbrıs Türkçesi Sözlüğü* [Cypriot Turkish Dictionary]. Gazimağusa [Famagusta]:Samtay Vakfı Yayınları.
- Irakleous, S. (2022). From Asia minor to Cyprus: The use and loss of the Turkish language amongst therefugees. In *Cultural Exchanges in the Eastern Mediterranean: Asia Minor, Cyprus, and Egypt*, (pp. 140-171). Cambridge Scholars Publishing.
- Kabataş, O. (2007). *Kıbrıs Türkçesinin Etimolojik Sözlüğü* [The Etymological Dictionary of Cypriot Turkish Dialect]. Lefkoşa [Nicosia]: Öncü Basımevi.
- Osam, N. (2006). *Kıbrıs Türk Ağzına Özgü Sözcükler* [Vocabulary of the Cypriot Turkish Dialect]. Lefkoşa [Nicosia]: Okder Yayınları.
- Osam, N. (2013). Türkçe'nin Kıbrıs Adasındaki Durumuna Derinlemesine Bir Bakış: 2005-2012. [An In-depth Look at the Status of Turkish on the Island of Cyprus: 2005- 2012]. In *40. Yıl Dilbilim Yazıları:1972-2012* [40th Year Linguistic Research], (pp. 209-227). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Pehlivan, A. (2003). *Aya İrini'den Akdeniz'e Kıbrıs Ağzının Gelişimi* [The Development of the CypriotDialect from Aya Irini to the Mediterranean]. İstanbul: Adım Yayınları.
- Peler, G. Y. (2022). Kıbrıs Türk Ağız Sözlüklerindeki Sorunlar [Problems Regarding the Dictionaries for Cypriot Turkish Dialects]. In Korkmaz, F. (Ed.), *9th International Congress of Turcology Proceedings* (pp. 879-13).
- Sakhatova, G. (2022). The formation 'nerdeysa+-(i) yor'. In *Cultural Exchanges in the Eastern Mediterranean: Asia Minor, Cyprus, and Egypt*, (pp.172-186). Cambridge Scholars Publishing.
- Saracoğlu, E. (1992a). *Kıbrıs Ağzı: Sesbilgisi Özellikleri, Metin Derlemeleri, Sözlük* [Cypriot Dialect: Phonological Features, Text Collections, Dictionary]. Lefkoşa [Nicosia]: Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Saracoğlu, E. (1992b). *Kıbrıs Ağzı* [Cypriot Dialect]. Lefkoşa [Nicosia]: Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Saracoğlu, E. (2009). *Kıbrıs Ağzı - Ses Bilgisi Özellikleri, Metin Derlemeleri, Sözlük* [Cypriot Dialect -Phonological Features, Text Compilations, Dictionary]. Lefkoşa [Nicosia]: Ateş Matbaası.

Bibliography of Studies on Cypriot Turkish Dialect

- Savoğlu, Ö. (2002). Cypriot Turkish: A Variational Perspective. In K. Imer & G. Doğan (eds.), *Current Research in Turkish Linguistics*. Gazimağusa [Famagusta]: Eastern Mediterranean University Press.
- Taşçı, Y. (1986). *Kıbrıs Ağzı Dil Özellikleri* [Cypriot Dialect Language Features]. Lefkoşa [Nicosia]: Akar Yayıncılık.

4.2. Undergraduate / Master's / PhD Theses

- Abdurrazak, G. Y. (2012). *The Tense, Aspect, Mood-Modality System of the Turkish Spoken in Cyprus: A Socio-linguistic Perspective* (Doctoral Dissertation) SOAS, University of London, London, England.
- Ağa-Batkan, N. (2000). *Kıbrıs Baf ve Limasol Türk Göçmenlerinin Ağzı* [The Dialect of the Cypriot Turkish Migrants from Paphos and Limassol], (Unpublished MA Thesis), Gazi University, Ankara, Türkiye.
- Akyıl, M. (1985). *Kıbrıs Batı Mesarya Köyleri Ağzı Ses ve Şekil Bilgisi* [Phonetic and Syntactic Peculiarities of Western Mesaoria Villages in Cyprus], (Graduation Thesis). Hacettepe University, Ankara, Türkiye.
- Atilgan, H. E. (1966). *Baf Ağzı (Kıbrıs)* [Paphos Dialect (Cyprus)], (Graduation Thesis). Ankara University, Ankara, Türkiye.
- Avkiran, Ş. (1970). *Lefkoşa Ağzı* [Nicosia Dialect], (Graduation Thesis). Ankara University, Ankara, Türkiye.
- Aydin, M. (1963). *Kıbrıs Karpaz Ağzı*, [Karpasia Dialect of Cyprus], (Graduation Thesis). Ankara University, Ankara, Türkiye.
- Batkan, N. A. (2000). *Kıbrıs Baf ve Limasol Türk Göçmenlerinin Ağzı* [The Dialects of Turkish Cypriot Immigrants from Paphos and Limassol], (Unpublished MA thesis). Gazi University, Ankara, Türkiye.
- Betmezoğlu, M. (2014). *Kıbrıs Türk Ağzlarında Ünlülerle Başlayan Sözlük Birimler* [Vowel-initial Lexemes in Cypriot Turkish Dialects], (Unpublished MA Thesis). Eastern Mediterranean University, Famagusta, North Cyprus.
- Billuroğlu, G. (2008). *Kıbrıs Ağzında Sart ve Dilek Kipleri* [Conditional and Wish Clauses in Cypriot Dialect], (Doctoral Dissertation). Eastern Mediterranean University, Famagusta, North Cyprus.
- Çatal, A. A. (2012). *Kıbrıs Türk Ağzları: Balalan, Mehmetçik, Paşaköy, Hamitköy, Gazimağusa; Görneç, Kalavaç, Yeniceköy, Gaziköy, Gönyeli, Bostancı* (Doctoral Dissertation). Eastern Mediterranean University, Famagusta, North Cyprus.
- Çelebi, N. (2002). *Kıbrıs Ağzında Soru Tümcelerinde Ezgi* [Intonation in Interrogative Sentences in Cypriot Dialect], (Unpublished MA thesis). Eastern Mediterranean University, Famagusta, North Cyprus.

- Çelebi, N. (2010). *Kıbrıs Türk Ağzlarında Dil İlişkisi İzleri* [Evidence for Linguistic Relation Among Cypriot Turkish Dialects], (Doctoral Dissertation). University of İstanbul, İstanbul, Türkiye.
- Dimililer, A. S. (1984). *Kıbrıs Ağzları Üzerine Bir Çalışma* [A Study on Cypriot Dialects] (Unpublished Graduation Thesis). Ankara University, Ankara, Türkiye.
- Doğancay, S. (1993). *Turkish Language Reform in a Language Planning Framework: Its Impact on Language Use of Turkish Cypriot High School Students* (Doctoral Dissertation). University of Pennsylvania, Philadelphia.
- Ergün, S. (1966). *Larnaka Ağzi [Larnaka Dialect]*, (Unpublished Graduation Thesis). Ankara University, Ankara, Türkiye.
- Halil-Ulaş, S. (1974). *Abohor Ağzi [Abohor Dialect]*, (Unpublished Graduation Thesis). Ankara University, Ankara, Türkiye.
- İslamoğlu, M. (1961). *Kıbrıs Ağzi [Cypriot Dialect]*, (Graduation Thesis). Ankara University, Ankara, Türkiye.
- Kabataş, S. (1982). *Kıbrıs Türk Ağzları Sözlüğü* [Dictionary of Cypriot Turkish Dialects], (Unpublished Graduation Thesis). Ankara University, Ankara, Türkiye.
- Kara, H. K. (1972). *Anadolu Ve Kıbrıs Türklerinin Ortak Sözcükleri* [Common Words of Anatolian and Cypriot Turks], (Unpublished Graduation Thesis). Ankara University, Ankara, Türkiye.
- Kemal, A. M. (1967). *Kıbrıs (Klavva) Ağzi [Cypriot (Klavva) Dialect]*, (Unpublished Graduation Thesis). Ankara University, Ankara, Türkiye.
- Mahmut, E. (1972). *Kıbrıs Baf Ağzi [Paphos Dialect of Cyprus]*, (Graduation Thesis). Atatürk University, Erzurum, Türkiye.
- Menteşoğlu, I. (2011). *Standardisation of the Cypriot Turkish Obstruent Stops: [g], [d] and [b] in the Dialect of Famagusta* (MA Thesis). University of Essex, UK. LAP Lambert Academic Publishing.
- Özhürman, E. M. (1972). *Kıbrıs Baf Ağzi [Cypriot Baf dialect]*, (Graduation Thesis). Atatürk University, Erzurum, Türkiye.
- Özkök, B. (1996). *Kıbrıs Ağzi ve Türkiye Türkçesi Dil Özelliklerinin Karşılaştırılması* [Comparison of Language Characteristics of Cypriot Turkish Dialect and Turkey Turkish], (Unpublished MA Thesis). Ankara University, Ankara, Türkiye.
- Pehlivan, A. (2000). *Kıbrıs Ağzının Ölçünlenmesi* [The Standardization of the Cypriot Dialect], (Doctoral Dissertation). Ankara University, Ankara, Türkiye.
- Petraki, E. (2011). *From Napañ to N'haber: Is Reshaping Language, Reshaping National Identity? The Case of Cypriot Turkish*. (Unpublished MA Thesis). University of Nottingham, Nottingham, UK.
- Sami, H. (1972). *Kıbrıs Limasol Ağzi [Cyprus Limassol Dialect]*, (Graduation Thesis). Atatürk

University, Erzurum, Türkiye.

- Samioğlu, S. A. (1960). *Kıbrıs Ağzı Üzerine Bir Deneme* [An Essay on the Cypriot Dialect], (Graduation Thesis). Ankara University, Ankara, Türkiye.
- Saraçoğlu, E. (1972). *Kıbrıs'ın Küçük Kaymaklı Ağzı* [Küçük Kaymaklı Dialect of Cyprus], (Graduation Thesis). Ankara University, Ankara, Türkiye.
- Sarper, H. & Kortay, F. (1981). *Kıbrıs Ağzı: Çatoz, Kalavaç Kazafana, Kırmı* [Cypriot Dialect: Çatoz, Kalavaç, Kazafana, Kırmı], (Graduation Thesis). University of İstanbul, İstanbul, Türkiye.
- Savoğlu, Ö. (2001). *Cypriot Turkish: A Variationist Perspective* (Unpublished MA Thesis). York University, Toronto.
- Taşçı, Y. C. (1979). *Kıbrıs Lefkoşa, Ortaköy ve Gönyeli Ağzı Dil ve Gramer Hususiyetleri* [Cyprus Nicosia, Ortaköy and Gonyeli Dialect, Language and Grammar Characteristics], (Graduation Thesis). University of İstanbul, İstanbul, Türkiye.
- Tekerek, Ö. (2003). *Kıbrıs Ağzında Seslenmedeki Vurgu Değişmeleri* [Accent Shift of Vocatives in the Cyprus Dialect], (Unpublished MA Thesis). Eastern Mediterranean University, Famagusta, North Cyprus.
- Temürcü, C. (2007). *A Semantic Framework for Analysing Tense, Aspect and Mood: An Application to the Ranges of Polysemy of -Xr, -Dir, -Iyor and -Ø in Turkish* (Doctoral Dissertation). University of Antwerp, Antwerp, Belgium.
- Tuğlu, B. (1979). *Mağusa Ağzı* [Famagusta Dialect], (Graduation Thesis). University of İstanbul, İstanbul, Türkiye.
- Türker, E. (1974). *Kıbrıs Ağzı ve Grameri* [Cypriot Dialect and Its Grammar], (Graduation Thesis). University of İstanbul, İstanbul, Türkiye.
- Ünal, Y. (1971). *Çatoz Ağzı* [Çatoz Dialect], (Graduation Thesis). Ankara University, Ankara, Türkiye.
- Yavaş, F. (1980). *On the Meaning of the Tense and Aspect Markers in Turkish*. (Unpublished Doctoral Dissertation). University of Kansas, Lawrence, US.

4.3. Published Articles

- Akıntuğ, N. (2022). Cypriot Turkish and Turkish Speakers' Spoken Representations of Intraterminal and Non-intraterminal Aspect. *Folklor/Edebiyat*, 28(109), 137-154.
- Argunşah, M. (2001). Kıbrıs Türk Ağzında Ünlü Değişmeleri [Vowel Shifts in Cypriot Turkish Dialect]. *İlmi Araştırmalar*, (11), 7-27.
- Argunşah, M. (2003). Yaşayan Kıbrıs Türk Ağzı [Current Cypriot Turkish Dialect]. *Türk Dili*, 614, 193-202.

- Arzu, A., & Issa, T. (2014). An Effect on Cultural Identity: Dialect. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 143(2014), 555-562.
- Aysaygin, M. (2002). Kıbrıs Türk Halk Kültüründe Küfürler ve Kötü Sözler [Curse Language and Bad Words in Cypriot Turkish Culture] *İnançlar Halk Hekimliği Kötü Sözler, Kıbrıs Türk Kültürü Çalışmaları III*, Eastern Mediterranean University Publications, Famagusta, 247-254
- Bali, M. (1996); Atatürk Üniversitesi'nde Kıbrıs Türk kültürü ile İlgili Olarak Yapılan Çalışmalar [The Studies on Turkish Cypriot Culture Conducted at Ataturk University], *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*, 2(4), Center for Cyprus Studies, Eastern Mediterranean University, Famagusta, 399-406.
- Boztaş, İ. (1991). Kıbrıs Ağzında Sesbicimbilgisel Değişmeler [Phonological Variation in Cypriot Dialect]. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 2, 11-17.
- Canefe, N. (2002). Markers of Turkish Cypriot History in the Diaspora: Power, Visibility, and Identity. *Rethinking History*, 6(1), 57-76.
- Caner, R. (1996). Kıbrıs Türkçesi, Ölçünlü Türkçe ve Eğitim [Cypriot Turkish, Standard Turkish and Education]. *Söylem*, 4, 69-74.
- Çavuşoğlu, Ç. (2021). Standard Language Ideologies: The Case of Cypriot Turkish in Turkish Schools in London. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 42(9), 811-826.
- Çavuşoğlu, Ç., & Evripidou, D. (2015). Turkish Cypriot's Language Attitudes: The Case of Cypriot Turkish and Standard Turkish in Cyprus. *Mediterranean Language Review*, 22(2015). 119-138.
- Çavuşoğlu, Ç., & Evripidou, D. (2018). I don't think Turkish used here is normal: Language attitudes of Turkish university students towards Cypriot Turkish. *Quality & Quantity*, 52(2), 1151-1166.
- Çavuşoğlu, Ç. (2021). Young Turkish Cypriots' Perceptions of Non-standard Varieties and Their Speakers: Learning 'Posh' Turkish in Complementary Schools. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 1-13.
- Demir, N. & Lars J. (2006). Dialect Contact in Northern Cyprus. *International Journal of the Sociology of Language*, 2006(181), 1-9.
- Demir, N. (2002a). Kıbrıs Ağzları Üzerine Notlar [Notes on Cypriot Dialects]. In N. Demir and F. Turan (Eds.), *Scholarly Depth and Accuracy. A Festschrift to Lars Johanson*. Ankara: Grafiker Yay, 100-110.
- Demir, N. (2002b). Kıbrıs Ağzlarında -imiş Hakkında [About -imiş in Cypriot Turkish]. *BILIG*, 23, 129-139.
- Demir, N. (2003). Kıbrıs Ağzları Üzerine Çeşitlemeler [Variations on Cypriot Turkish], *Türk Dili* 614.

Bibliography of Studies on Cypriot Turkish Dialect

- Demirdağ, E. A. (2023). Kıbrıs Türk Ağzlarında Birleşik Cümle Yapıları Üzerine [On Compound Sentence Structures in Cypriot Turkish Dialects]. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11(37), 279-297.
- Duman, M. (2003). Kıbrıs ile Anadolu Arasındaki Fark [The Difference Between Cyprus and Anatolia], *Türk Dili*, (616), 386-393.
- Duman, M. (2014). Kıbrıs Ağzı Üzerine Bazı Notlar [Some Remarks on Cypriot Dialects], *İlmi Araştırmalar*, (8), 115-129.
- Eren, H. (1964). Kıbrıs'ta Türkler ve Türk Dili [Turks and Turkish Language in Cyprus], *Türkoloji Dergisi*, 1(1964), 1-14.
- Evrpidou, D. & Çavuşoğlu, Ç. (2015). Turkish Cypriots' Language Attitudes: The Case of Cypriot Turkish and Standard Turkish in Cyprus. *Mediterranean Language Review*, 22(2015), 119-138.
- Fedai, H. (1993). Dil Devriminin İlk 10 Yılında Kıbrıs'tan Saptamalar [Findings from Cyprus in The First Decade of Language Revolution], *Yeni Kıbrıs*, 9(5), 34-38.
- Georgiou-Scharlipp, K. & Scharlipp, W. (1998). Three Examples of a Cypriot Turkish Dialect. *Mediterranean Language Review*, 10(1998), 169-178.
- Gökmen, G. S. & Akıntuğ, N. (2014). Kıbrıs Türkçesi Çocuk Dilinde Zaman Belirteci-Hâl Türü Etkileşim [Tense Marker in Child Language in Cypriot Turkish]. *Dil Dergisi*, 165(1), 51-66.
- Gülle, V. O. (2011). Structural Borrowings in Cypriot Turkish from Cypriot Greek. *Mediterranean Language Review*, 18 (2011), 91-113.
- Gümüştam, G. (2009). Kıbrıs Ağzı Üzerine Hazırlanan Sözlükler ve Bu Sözlüklerdeki Yöntem Sorunları [The Dictionaries for Cypriot Dialect and Their Methodological Issues], *Turkish Studies*, 4(4), 482-504.
- Gümüştam, G. (2011a). Kıbrıs Ağzlarında Ek Eylemi (Birleşik Çekimler) [Predicative Verbs in Cypriot Dialects], *Turkish Studies*, 6(1), 1187-1216.
- Gümüştam, G. (2011b). Kıbrıs Ağzlarında Seçilmiş Bir Kod: 'nice' [A Selected Code 'nice' in Cypriot Dialects], *Turkish Studies*, 6(2), 455-466.
- Gümüştam, G. (2012a). Kıbrıs Türk Ağzlarında Ünsüzlerle İlgili Ses Bilgisel Özellikler [Phonologic Peculiarities of Consonants in Cypriot Turkish Dialects]. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 135-159.
- Gümüştam, G. (2012b). Kıbrıs Ağzlarında İyelik Eki Kökenli Şahıs Eklerinin Kullanım Alanları [The Contexts for the Use of Possessive Pronouns in Cypriot Dialects], *Journal of World of Turks / Zeitschrift für die Welt der Türken*, 4(3), 310-327.
- Güven, M. & Gilanlıoğlu İ. (2009). On Segmental Deletion in the Phonological Adaptation of Greek Loanwords in Cypriot Turkish. *Turkic Languages*, 13, 188-207.

- Imer, K., & Çelebi, N. (2006). The Intonation of Turkish Cypriot Dialect: A Contrastive and Sociolinguistic Interpretation. *International Journal of the Sociology of Language*, 2006(181), 69-82.
- Işık-Taş, E. E., & Sağın-Şimşek, Ç. (2019). A Corpus-based Study of Evidentials in the Cypriot Turkish Dialect. *Lingua*, 231(2019), 1-11.
- Issa, T. (2006). An Ethnographic Case Study of Code Switching and Language Choice: The Uses of Cypriot Turkish in London. *International Journal of the Sociology of Language*, 2006(181), 83- 106.
- İşsever, S. (2003). Information Structure in Turkish: The Word Order–prosody Interface. *Lingua* 113, 1025–1053.
- Johanson, L. (2009). Türk Dillerinde Odaksıl Şimdiki Zaman İşaretleyicisi ve Kıbrıs Türkçesinde Eksikliği [The Present Tense Marker –yor Morpheme and Its Absence in Cypriot Turkish], *BILIG*, 49, 93-100.
- Kabataş, O. (2005). Kıbrıs Türk Ağzlarında Korunan Eski Sözcükler Üzerine [On the Ancient Words Preserved in Cypriot Turkish Dialects], *Türk Dili*, 639(2005), 223-238.
- Kabataş, O. (2006). Kıbrıs Türkçesinin Ses Bilgisi Özellikleri [Phonological Features of Cypriot Turkish], *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı*, 54(2), 83-108.
- Kappler, M., & Tsiplakou, S. (2018). Two Cypriot Koinai? Structural and Sociolinguistic Considerations. *Mediterranean Language Review*, 25, 75-96.
- Kızılyürek, N., & Gautier-Kızılyürek, S. (2004). The Politics of Identity in the Turkish Cypriot Community and The Language Question. *International Journal of the Sociology of Language*, 168(2004), 37-54.
- Kocaman, A. (2006). Language in the Press in Turkish Cypriot Dialect. *International Journal of the Sociology of Language*, 2006(181), 11-21.
- Menteşoğlu, I. (2009). Intergenerational Phonological Change in the Famagusta Dialect of Turkish Cypriots. *International Journal of the Sociology of Language*, 2009(200), 75-82.
- Osam, N. & Ağazade, A.S. (2004) The Status of Turkish in The Republic of Cyprus and the Attitude of Greek Cypriots. *Turkic Languages*, 8(2), 271-288.
- Osam, N. & Ağazade, A.S. (2009). Kökensel Kimlik Bağlamında Dilsel Tutum Saptaması: Kıbrıslı Türklerin Rumca'ya Yönelik Tutumları [Language Attitudes of Turkish Cypriots towards Greek on the Basis of Ethnicity]. *BILIG*, 51, 11-29.
- Osam, N. & Kelepir, M. (2006). Bibliography of Studies on Cypriot Turkish Dialect. *International Journal of the Sociology of Language*, 181, 107-117.
- Özdemir, H. (2021). Kıbrıs Ağzında Geçen "Günnasir" Kelimesi Üzerine [On the word "Günnasir" in the Cypriot Dialect]. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(4), 2242-2252.
- Öznur, Ş., & Uçar, A. (2022). Traces of Cyprus culture in contemporary Cyprus Turkish poetry.

Bibliography of Studies on Cypriot Turkish Dialect

SHS Web of Conferences, 150(2022), p. 01004.

- Öztürk, R. (2000a). Kıbrıs Ağzının Kelime Hazinesindeki Değişmeler [Changes in the Vocabulary of the Cypriot Dialect]. *Proceedings of the Third International Congress for Cyprus Studies*, 2, 27- 45.
- Öztürk, R. (2000b). Anadolu ve Kıbrıs Ağzlarında Tabu Örneği, 'Dulunmak' [Taboo Example "Dulunmak" in Anatolian and Cypriot Dialects]. *BILIG*, 37, 57-64.
- Öztürk, R. (2001). Kıbrıs Ağzında Dönüşlülük [Reflexivity in the Cypriot Dialect]. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 103-109.
- Öztürk, R. (2005). Kıbrıs Rumcasındaki Türkçe ve Türkçe Yolu ile Girmiş Alıntı Kelimeler [Turkish and Turkish Words in the Cypriot Greek Language]. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (18), 89-113.
- Pehlivan, A. & Osam, N. (2010). Vehicle-Related Expressions in Cypriot Turkish Dialect. *BILIG*, 54, 231-242.
- Pehlivan, A. (2009). Kuzey Kıbrıs'taki Gurbetlerin Türkçe ve Gurbetçe'ye Yönelik Tutumları ile Dil Kullanımları [Attitudes and Language Use of Expatriates in Northern Cyprus Towards Turkish and Expatriates]. *Millî Folklor*, 21(82), 146–157.
- Pehlivan, A., & Chirli, N. (2009). Kıbrıs Türk Ağzında İtalyanca Sözcükler [Italian Words in the Cypriot Turkish Dialect]. *Mediterráneo*, 1(4), 93-103.
- Peler, G. Y. (2021). Kıbrıs Ağzlarında Kullanılan Birtakım Alışılmadık Ekler ve Türemiş Kelimeler [Some Unusual Suffixes and Derived Words Used in Cypriot Dialects]. *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 3(6-7), 5-18.
- Sağol, G. (1997). Kıbrıs Ağzı Üzerine Yapılan Çalışmalar [Studies on Cypriot Dialect]. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 8(1997), 99-106.
- Sakhatova, G. S. (2018). Apprehensive in Cypriot Turkish. *Asian and African Studies*, 10(3), 315-329.
- Sakhatova, G. S. (2019). Is Voluntative -(i)di in Cypriot Turkish Contact-induced? References to Common Turkic. *Вестник Санкт-Петербургского Университета. Востоковедение И Африканистика*, 11 (2), 152-172.
- Sakhatova, G. (2021). On Extensive Meanings of 'Lazim' Constructions in Cypriot Turkish. *Cahiers du Centre d'Études Chypriotes*, (51), 251-260.
- Sallı, A. (2019). Role of Motivation and Attitude: Learning Turkish and Greek in Cyprus. *International Journal of Bilingualism*, 23(4), 831-842.
- Saraçoğlu, E. (2005). Bir Kıbrıs Masalında Kıbrıs Ağzının Fonetik Özellikleri [Phonetic Features of the Cypriot Dialect in a Cypriot Fairy Tale]. *Fikret Türkmen Armağanı*, 611-619.
- Scharlipp, K. G. K., & Scharlipp, W. E. (1998). Three Examples of a Cypriot Turkish Dialect. *Mediterranean Language Review*, 10(1998), 169-178.

- Sultanzade, V. (2013). Phonetic Adaptation of Loanwords in Cypriot Turkish. *Dialectologia et Geolinguistica*, 21(1), 70–81.
- Turan, E. (2016). Kıbrıs Konuşuyor - Kıbrıs Ağzı Üzerine İncelemeler [Cyprus Speaks - Studies on Cyprus Dialect]. *Diyalektolog-Ağız Araştırmaları Dergisi*, (10), 95-96.
- Vancı-Osam, Ü. (2001). Cypriot Turkish: Some Empirical Observations. *Current Issues in Turkish Linguistics*, 2(2001), 134–143.
- Vancı-Osam, Ü. (2006). The Impact of Oral Language Features in Written Language in Cypriot Turkish. *International Journal of the Sociology of Language*, 181, 23-42.
- Yükselen, G. & Peler, A. (2012). Kıbrıs'ta Türkler Tarafından Konuşulan Lisanın Adı Ne Olmalıdır [What should be the name of the language spoken by the Turks in Cyprus]. *Diyalektolog*, 3(1), 89-103.
- Yükselen, G. & Peler, A. (2014). Kıbrıs Ağızlarında Kullanılan 'guduru' Kelimesi Üzerine Bazı Düşünceler [Some Thoughts on the Word "guduru" Used in Cypriot Dialects]. *Diyalektolog*, 8, 7-11.

4.4. Conference

- Ago, A. (1998). KKTC İle Makedonya Cumhuriyeti'nde yaşayan Türk halkının ortak ve ayrıntılı ses hadiseleri [Common and detailed phonetic realizations between the Turkish people living in the Republic of Macedonia and the TRNC] In İ. Bozkurt, H. Ateşin & M. Kansu (Eds.), *2nd International Congress on Cyprus Studies*, Famagusta, Cyprus, p.529-639.
- Agouraki, Y., & Nikolaou, C. (2021) Kıbrıs Türkçesindeki-mİş'i Ölçünlü Türkçedeki-mİş ile Karşılaştırılması: Dilde Değişme Belirtileri [Comparing Cypriot Turkish-mİş with Standard Turkish-mİş: Evidence for Language Change]. In *20th International Conference on Turkish Linguistics (ICTL)*, Eskisehir, Türkiye. 178-179.
- Akalın, Ş. H. (2003). Diliyle, edebiyatıyla, kültürüyle Kıbrıs Türkü [Turkish Cypriots with their language, literature, and culture], *Türk Dili* [Turkish Language], 614, Ankara.
- Argunşah, M. (2000). Kıbrıs Ağzıyla İlgili Yayınlanmış Çalışmalara Eleştirel Bir Bakış [A Critical Review of the Published Studies on the Cypriot Dialect]. *Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi*, 13(17), 65-79.
- Bozkurt, İ. (1999). *Kıbrıs Türk Ağzı İle İlgili Araştırmalar* [Studies on Turkish Cypriot dialect], Paper presented at 42nd PIAC Conference, Prag, Czech Republic.
- Bozkurt, İ. (2006). *Türkçe'nin Kıbrıs ağzı ve Kıbrıslı Türkler'de yazı dili* [Turkish Cypriot dialect and the written language of Turkish Cypriots], Paper presented at Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri, Bilkent University, Ankara.
- Bozkurt, İ. (2007). *Divanü Lûgat-it Türk ve Kazan Tatarcası bağlamında Kıbrıs Türkçesi üzerine bir etimolojik çalışma* [An etymological study of Divanü Lûgat-it Türk and Kazan Tatar in relation to Cypriot Turkish] Paper presented at 50th PIAC Conference, Kazan, Tatarstan.

Bibliography of Studies on Cypriot Turkish Dialect

- Bozkurt, İ. (2010). Kıbrıs Türk ağızı/ağızları ile ilgili araştırmalara bir bakış (Bir bibliyografya denemesi) [A review of the studies on the Turkish Cypriot Dialect (A bibliographical study)]. Paper presented at I. Uluslararası Türk Dialektolojisi Çalıştayı [1st International Turkish Dialectology Workshop], 15th-20th May 2008, Famagusta/Kıbrıs Türk Dilleri Araştırmaları [Studies on Turkish Cypriot Languages], 20, 75- 98.
- Demir, N. (2004), *Kıbrıs Ağızlarında istek eki almış cümleler* [Subjunctive sentences in Cypriot dialect]. Paper presented at V. Uluslararası Dil Kurultayı I, Ankara, 725-729.
- Demir, N. (2005, May 23-26). *Kıbrıs Ağızlarında -mış ekinin durumu* [The state of the suffix –miş in Cypriot Dialect], Paper presented at Türk Dili Ve Kültürünün Eski Dönemleri -Tarihi GelişmeÇizgisi Kıbrıs'a Ulaşması - Bugünün Durumu, Girne Amerikan University, Girne.
- Duman, M. (2000). Kıbrıs Ağızının Morfolojik Kaynakları: -cık küçültme ekinin kullanımı [Morphologic sources of Cypriot dialect: the use of the diminutive suffix -cık]. *Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi / Proceedings of the Third International Congress for Cyprus Studies*, 2, 15-25.
- Eren, H. (1969). Kıbrıs Ağızının Kökeni [Etymology of Cypriot Dialect]. *1st International Conference on Cypriot Studies*. Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları. 345-361.
- Gökçeoğlu, M. (2000); Kıbrıs'taki Laedri ve Ölçülü Sözler [Laedri and Standard Words in Cyprus], *Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi / Proceedings of the Third International Congress for Cyprus Studies*, 2, 47-63.
- Kaya, E. (2000). *Kıbrıs Ağızı Bibliyografyası* [Bibliography of Cypriot Dialect], (Unpublished Paper), Paper presented at Seminar Workshop, Selçuk University, Konya.
- Mentesoglu, I. & Ahmet P. (2007, March 27–29). *The Cypriot Turkish Policy on Education Language*. Paper presented at the International Association for the Improvement of Mother Tongue Education (IAIMTE) on Crossing Cultural Boundaries, University of Exeter, UK.
- Osam, N. & Ağazade, A. S. (2004). *How Successful will the Teaching of Turkish in The Republic of Cyprus Be: The Attitudes of Greek Cypriots*. Paper presented at 3rd Mercator International Conference, Ljouwert, Frisland: Holland.
- Osam, N. & Ağazade, A.S. (2005). *1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası Bağlamında Türkçenin Kıbrıs'taki Konumu ve Kıbrıslı Rumların Türkçeye Yönelik Tutumları* [The Attitudes of Greek Cypriots towards Turkish with reference to 1960 Constitution]. Paper presented at XIX. Dilbilim Kurultayı [Linguistic Conference]. Harran Üniversitesi: Şanlıurfa, Turkey.
- Osam, N. & Ağazade, A.S. (2007). *Kıbrıslı Türklerin Rumcaya Yönelik Tutumları* [Attitudes of Turkish Cypriots Towards Greek]. Paper presented at XXI. Dilbilim Kurultayı. Linguistic Conference Mersin Üniversitesi: Mersin.
- Osam, N. (2000). *The Change in Turkish Lexicon: A Historical Study*. Paper presented at 1st International Conference on Language Variation in Europe. Barcelona University. Barcelona.

- Osam, N. (2002a). Kıbrıs Ağzında Dilsel Tutum Saptaması: Olgu Çalışması [Language Attitudes Findings in Turkish Cypriot Dialect]. K. İmer and D. Gürkan (eds). Paper presented at International Proceedings, *Current Research in Turkish Linguistics*. Gazimağusa: EMU Press. 207-219.
- Osam, N. (2002b). *The Dominance of English: Qualitative and Quantitative Borrowing in Turkish Cypriot Dialect*. Paper presented at Globe Conference, Warsaw Institute of Linguistics, Poland.

Reference List

- Arlotto, A. (1972). *Introduction to Historical Linguistics*. Lanhan, MD: Maryland University Press. Tekin, T., & Ölmez, M. (2003). *Türk Dilleri*. İstanbul, Turkey: Yıldız Yayınları.
- McMahon, April M. S. (1994). *Understanding Language Change*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Sapir, E. (1921). *Language: An Introduction to the Study of Speech*. New York, NY: Harcourt, Brace and World.

**Kıbrıs'ın Asyalı Geçmişi, editör Gökçe Yükselen Peler ve Zeki Akçam
(İstanbul: Hiper Yayın, 2023), 549 sayfa, ISBN: 9786256482593**

Serkan YÜKSEL

Arş. Gör., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü

Res. Asst. Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Faculty of Arts and Sciences, Department of
Turkish Language and Literature
Burdur, Türkiye

serkanyuksel@mehmetakif.edu.tr
<https://orcid.org/0009-0007-4016-0518>
<https://ror.org/04xk0dc21>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Kitap Tanıtımı/ Book Presentation

Geliş Tarihi / Date Received: 13 Mayıs / May 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 31 Mayıs / May 2024

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/ June

Atıf / Cite as: Yüksel, Serkan. "Kıbrıs'ın Asyalı Geçmişi, editör Gökçe Yükselen Peler ve Zeki Akçam (İstanbul: Hiper Yayın, 2023), 549 sayfa, ISBN: 9786256482593". *Kıbrıs* 14 (Haziran 2024), 76-80.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (**Selçuk YÜKSEL**).

Yayıncı / Published by: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi / Social Sciences University of Ankara.

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Kıbrıs'ın Asyalı Geçmişi, editör Gökçe Yükselen Peler ve Zeki Akçam (İstanbul: Hiper Yayın, 2023), 549 sayfa, ISBN: 9786256482593

Kıbrıs, bulunduğu coğrafyanın etkisiyle sahip olduğu tarihî, kültürel ve siyasi avantajları neticesinde birtakım milletlerin hak iddia etmesinden dolayı Dünya siyasetinde oldukça önemli bir yer tutar. Göbeklitepe'nin de keşfinden sonra Kıbrıs'ın yeni keşfedilen bu dünyaya komşu olması hasebiyle Kıbrıs Adası'nın uluslararası arenada kıymeti daha da artmıştır. Ancak Kıbrıs hakkındaki en temel tartışma konularının başında “kimlik” meselesi gelmektedir. Bu bağlamda adanın aslı unsurunun ve asıl sahiplerinin kim olduğu konusu ise hâlâ tartışılmaktadır. Sosyal bilimlerin her alanında olduğu gibi Kıbrıs'ın kimliği meselesinde de ortaya atılan tezler siyasi temellere dayanmaktadır. Buna bağlı olarak Grek-Bizans- Hristiyan kültürünü temel alarak ortaya bir tez koymaya çalışan araştırmacılar netice olarak Kıbrıs'ı bu bağlamda değerlendirir. Ancak son zamanlarda bu konuda yapılan çalışmalar, aslı durumun çok daha farklı olduğunu ispatlamıştır.¹ Çeşitli araştırmaların yukarıda bahsedilen görüşün ortaya koyduğu tezi çürütmesi üzerine bu alanda yeni bir şeyler ortaya koymanın zaruri bir hâl olması kaçınılmaz olmuştur. Bu yazıda tanıtımı yapılacak olan *Kıbrıs'ın Asyalı Geçmişi* isimli kitap da bu meseleye tarihî, kültürel ve bilimsel temelleri esas alarak yaklaşması ve Kıbrıs hakkında yeni bir şeyler ortaya koyması bakımından önemi haizdir.

Kıbrıs'ın siyasi ve kültürel tarihinde Asya kavimlerinin belirleyici etkisi olduğu tezi üzerine inşa edilen bu eser *Sunuş* ve *Giriş* bölümlerinin akabinde 23 telif yazıdan müteşekkildir.

Sergen Çirkin tarafından yazılmış olan *Tarih Öncesi Çağlarda Anadolu-Kıbrıs İlişkileri* (ss.17-28) bölümünde Kıbrıs'ın Paleolitik Çağ'ı takiben Seramiksiz Neolitik Dönem, Seramikli Neolitik Dönem, Kalkolitik Çağ, Tunç Çağı, Erken Kıbrıs Dönemi, Orta Kıbrıs Dönemi ve Geç Kıbrıs Dönemi hakkındaki bölümler bu yazının iskeletini oluşturmaktadır. Bu yazı insanlara ait ilk izlerin ortaya çıktığı M.Ö. 10.000'li yıllardan Hitit, Mısır ve Ege bölgesine ait halklarla ilişkilere kadar geniş bir çerçevede değerlendirmesi bakımından önemi haizdir.

¹ Bkz. Zeki Akçam (ed.), *Kıbrıs'ta Osmanlı Öncesi Türkler Sempozyumu* (İstanbul: Hiper Yayın, 2020); Zeki Akçam (ed.), *Fethinin 450. Yılında Kıbrıs Adası* (İstanbul: Hiper Yayın, 2022); Gökçe Yükselen Peler vd. (ed.), *Rauf Raif Denктаş ve Dr. Fazıl Küçük 1. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Tam Metin Kitabı* (İstanbul: Hiper Yayın, 2019); Gökçe Yükselen Peler (ed.), *Uluslararası Antik Çağ'dan Fethi Kıbrıs'ta Türkler Sempozyumu*, (İstanbul: Hiper Yayın, 2021).

Tolga Han Arun tarafından kaleme alınan *Hitit-Alaşıya Arasında Siyasi, Ekonomik ve Kültürel İlişkiler* (ss. 29-43) isimli bölüm kurulduğu topraklar itibarıyla Kıbrıs'ı da içine alan Hitit Uygarlığının, Hitit kaynaklarında "Alaşıya" olarak tanımlanan Kıbrıs ile olan siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerine hasredilmiştir.

Tülay Şahin tarafından kaleme alınan *Eski Mısır'ın Kıbrıs Politikası* (ss.47-60) isimli bölümde Eski Mısırlıların Kıbrıs'ı üç farklı dönemde yönetmiş olmalarından dolayı çalışma Birinci Dönem Mısır-Alaşıya (Kıbrıs MÖ 1450-1320) İlişkileri, İkinci Dönem Mısır-Alaşıya (Kıbrıs MÖ 1200-1000) İlişkileri ve Üçüncü Dönem Mısır-Alaşıya (Kıbrıs MÖ 568- 525) İlişkileri şeklinde tanzim edilerek ortaya konmuştur.

Kıbrıs Boynuzlu Tanrısı'nın Asyalı Kökeni (ss.61-77) ismini taşıyan bölümü kaleme alan Ejdan Sadrazam, Kıbrıs'ın İkinci Eski Mısır dönemine denk gelen tarihlerde rağbet gören ve gerek Göbeklitepe gerekse Asya'nın muhtelif bölgelerinde koşulları bulunan Kıbrıs Boynuzlu Tanrısı'nın Asyalı kökleri üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur. Buna ek olarak fotoğraflarla da yazı içeriği görsel olarak zenginleştirilmiştir.

L. Gürkan Gökçek ve Hasan Tuncer tarafından ortak kaleme alınan *Kıbrıs'ta Asur Hâkimiyeti (MÖ 722-626)* (ss. 78-89) isimli bölümde Kıbrıs'ta yaklaşık bir asır süren Asur hâkimiyeti II. Sargon, Sanherib, Asadhaddon ve Asurbanipal devirleri olarak tanzim edilmiş ve bu dönemde gerçekleşen siyasi, sosyolojik ve kültürel olaylar incelenmiştir.

Seren Sevim Ögmen tarafından ortaya çıkarılan *Kıbrıs'ta Pers İzleri* (ss.90-121) isimli bölümde Kıbrıs'ın Pers yönetimindeki tarihî tecrübeleri, Pers idari sistemindeki yeri ve birtakım dinî, mimari eserlere dair arkeolojik verilere dayanan bilgiler verilmiştir.

Fenikeliler Döneminde Kıbrıs ve Çukurova Bölgesi Arasındaki Ticari İlişkiler (ss.122-140) isimli bölüm Efecan Anaz tarafından kaleme alınmıştır ve bu bölümde Kıbrıs'ta Fenike döneminde ortaya çıkarılan arkeolojik buluntular Çukurova bölgesindeki buluntular ile mukayese edilmiştir.

Zeki Akçam tarafından kaleme alınan *Saka (İskit) Tipi Ok Uçları Bağlamında İskit Türklerinin Kıbrıs Adasındaki Varlıkları Üzerine Bazı Görüşler* (ss. 141-153) bölümünde İskit Türklerinin Kıbrıs adasındaki varlıkları kullandıkları ok uçlarından hareketle incelenmiştir.

Kıbrıs'ta Hıristiyanlığın Ortaya Çıkışı, Yayılışı ve Bizans İmparatorluğu (ss.154-169) isimli bölüm Cüneyt Güneş tarafından kaleme alınmıştır ve Hıristiyanlığın Roma döneminde adada ortaya çıkışı ile başlayarak tarihî sürecine dair bilgiler verilmiştir.

Mustafa Şengil'in kaleme aldığı *Barnaba: Hayatı ve İncili* (ss.170-183) bölümü eserde Hıristiyanlık ile doğrudan alakalı olan ikinci bölümdür. Bu bölümde Aziz Barnaba'nın hayatı, Barnaba İncil'i hakkındaki tartışmalar ve Aziz Barnaba'nın Kıbrıs adası için önemi işlenmiştir.

İslami Dönemde Kıbrıs Adası (ss.184-203) isimli bölüm Seyhun Şahin tarafından kaleme alınmıştır. Kıbrıs'ta İslam hâkimiyetini devirler hâlinde işleyen Şahin, akabinde Muaviye, Yezit ve Abdülmelik dönemlerinde gerçekleşen olayları ele almıştır.

Selçuklular Zamanında Kıbrıs (ss.203- 214) isimli bölümde Anadolu Selçukluları döneminde ada ile gerçekleşen ticari ve kültürel bağlar Selim Kaya tarafından kaleme alınmıştır.

Mehmet Ali Bozkuş tarafından yazılan *Kıbrıs Lusignan Krallığı ile Anadolu Beyliklerinin İlişkileri 1291-1489* (ss. 215-239) isimli bölümde Lüzinyan Dönemi Haçlı Krallığı ile Anadolu Türk Beylikleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Fatih Yahya Ayaz tarafından kaleme alınan *Siyasî ve Askerî Açından Memluk-Kıbrıs Münasebetleri* (ss.240-297) isimli bölümde Kıbrıs Adası'nda Memlukluların fethi gerçekleşmeden önceki Memluk-Kıbrıs ilişkileri ve akabinde Memlukluların adayı fetih tarihçesi işlenmiştir.

Orta Çağ Dönemi Memluk-Kıbrıs Siyasi, Sosyal ve Ticari İlişkilerine Genel Bir Bakış (ss.299-313) ismini taşıyan bölüm Ayten Koruroğlu tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde ikili ilişkilerinin genel tarihçesi verilmiş ve akabinde dönemin sosyal ve ticari durumu ele alınmıştır.

Ergun Üstün'ün kaleme aldığı *Lusignanlar ve Venedikliler Döneminde Kıbrıs Adasının Nüfus Yapısı* (ss.314-335) isimli bölümde o dönemde adada yaşayan nüfus, sosyal tabakalara ayrılarak incelenmiştir.

Seyit Özkutlu tarafından kaleme alınan *Noter Kayıtları Işığında Orta Çağ Kıbrıs'ında Tatar ve Çerkez Köleler Üzerine Kısa Bir İnceleme* (ss.336-346) isimli bölümde noter kayıtlarına dayanarak adaya köle ticareti neticesinde getirilen Tatar ve Çerkez köleler üzerinden dönemin köle ticaret anlayışı işlenmiştir.

Talat Koçak tarafından kaleme alınan *Kıbrıs'ta Yahudiler* (ss. 347-369) isimli bölümde Yahudilerin tarihî süreci ele alınmış ve Milat'tan önceki dönemlerden başlayarak Haçlı Krallıkları dönemleri, Osmanlı dönemi ve İngiliz dönemindeki durumları incelenmiştir.

Türklerin Kıbrıs'a Yerleşme Aşamaları (ss.370-391) isimli kaleme alan Gökçe Yükselen Peler, adaya Türk iskânını Bizans, Lüzinyan, Venedik, Osmanlı ve 1974 sonrası dönem olarak beş ana safhada incelemiştir.

İsmail Güleç, çalışmada *Kıbrıs Türbeleri ve Kıbrıs'ta Türbe/Yatır Kültürü* (ss.392-402) isimli bölümü kaleme almıştır. Bu bölümde Kıbrıs'ta türbe türleri, türbe etrafında teşekkül eden kültürel değerler ve türbe etrafında gerçekleşen ritüeller ele alınmıştır.

Muharrem Özdemir, *Belgesel Senaryosu Aracılığıyla Sözlü Tarih Aktarımı: "Gürpınar/Ayia Marina" Çalışması* (ss. 403-479) isimli bölümü kaleme almıştır. Bu bölümde araştırmacının Maruniler arasında yaptığı sözlü derlemeler işlenmiştir. Bu derlemeler neticesinde Marunilerin sosyokültürel ve tarihî yapısı incelenmiştir.

Kıbrıs'ta Ermeni Toplumuna Kesitsel Bir Bakış 1915-1963 (ss.481-518) isimli bölüm Ulvi Keser tarafından kaleme alınmıştır. Keser, bu bölümde adada Ermenilerin yaşadığı tarihî tecrübeleri detaylı bir şekilde incelemiştir.

Haydar Çoruh tarafından kaleme alınan *Kıbrıs'ın Anadolu ve Yakın Çevresiyle Sosyo-Kültürel Bağları* (ss.519-549) isimli bölümde Kıbrıs adasının tarihî süreç içerisinde Anadolu başta olmak üzere çevresindeki medeniyetlerle kurduğu sosyo-kültürel bağlar incelenmiştir.

Sonuç olarak mezkûr çalışmada 23 telif çalışma yer almaktadır. Çalışmaların Kıbrıs'ın çeşitli dönemlerine, çeşitli medeniyetlere ve tarihî sürecine dair bilgiler ihtiva ettiği görülmektedir. Bunun yanında kitaptaki çalışmaların din, ticaret, kültür, tarih, arkeoloji, sosyoloji gibi birden çok bilim dalını ve içtimai birçok meseleyi içeriyor olması da kitabı değerli kılan bir diğer husustur. Bu genel değerlendirme neticesinde alan yazınında birçok eksik parçayı tamamladığı görülmekte ve bu husus da yukarıda zikredilen sebeplerle birlikte kitabın kıymetini ve akademik liyakatini göstermektedir.

Kaynakça

- Akçam, Zeki (ed.). *Kıbrıs'ta Osmanlı Öncesi Türkler Sempozyumu*. İstanbul: Hiperyayın, 2020.
- Akçam, Zeki (ed.). *Fethinin 450. Yılında Kıbrıs Adası*. İstanbul: Hiperyayın, 2022.
- Peler, Gökçe Yükselen vd. (ed.). *Rauf Raif Denктаş ve Dr. Fazıl Küçük 1. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Tam Metin Kitabı*. İstanbul: Hiperyayın, 2019.
- Peler, Gökçe Yükselen (ed.). *Uluslararası Antik Çağ'dan Fethe Kıbrıs'ta Türkler Sempozyumu*. İstanbul: Hiperyayın, 2021.